

Юрій Павлович.
Присвячую Генію гуцульської різби Ю.Шкрібляку.
Грушеве дерево.

Юрій Павлович.
Жаб'є – гуцульська столиця.
D-49,3 см
Різьба, інкрустація бакунтом, пацьорками, перламутром, мосяжними цвяшками. Фон тонований.
Грушеве дерево.
Міжгір'я 2008

1(7)
2013

ГУЦУЛИ І ГУЦУЛЬЩИНА

Літературно-мистецький і громадсько-суспільний часопис
Рік заснування – 2010

ISBN 978-966-181-012-8

Косів - 2013

У номері

Вітаємо..... 3

Микола БЛИЗНЮК.

Наукове товариство імені Шевченка
у Косові: витоки і перспективи..... 4-5

Ігор ПЕЛИПЕЙКО.

На доброму підмурівку..... 6-9

Продовження теми

Петро ГАВУКА.

Видатні люди про мову..... 10-16

Надія ІВАНЮК.

Мово!..... 16

Національний геній

Лариса ПОГРІБНА.

Лист до Т.Г. Шевченка..... 17

Ярослав РАДИШ.

Щоб і ви мали спільність з нами..... 18-27

З пережитого

Микола ЧОРНОКНИШ.

Як це було насправді..... 28-34

Редакційна колегія

Аделя Григоруk

(заступник головного редактора)

Дмитро Арсенич

Антон Григоруk

Мирослава Долинчук

Михайло Павлюк

Ярослав Щербань

Редакційна колегія
працює на громадських засадах

Наша адреса:

вул. Незалежності, 28

м. Косів

Івано-Франківської області

78600

тел. (03478) 2-24-91

тел. 096-530-96-93

067-342-07-47

<http://gig.if.ua/>

E-mail: Evrika-pk@ukr.net

Комп'ютерний набір

Миколи Чорнокниша

Комп'ютерна верстка

Віталія Стефурака

Редакція залишає за собою право
редагувати і скорочувати матеріали

За достовірність матеріалів

відповідають автори.

Ціна договірна

Петро ГАВУКА.
Вшанували Юрія Шкрібляка..... 35

Ярослав ЩЕРБАНЬ.
Захоплююча відданість..... 36-40

Дмитро АРСЕНИЧ.
Книжка, яку варто прочитати..... 41

Микола ГРЕПІНЯК.
Чорнобриві візерунки Марії Геник..... 42-43

Історія свідчить..... 44-47
Гілка великого дерева..... 48-49

Іван ЗЕЛЕНЧУК,
Ярослав ЗЕЛЕНЧУК.
Чукутиха – пісенна Берегиня
Гуцульщини..... 50-54

Наталія ОСИПЧУК.
Побачення з юністю..... 55-59

Олег ПРОЦІВ,
Ярослав ЗЕЛЕНЧУК.
Стан рибальства
в басейні Черемоша в кінці ХІХ –
на початку ХХ століття..... 60-63

Анна МАЛКОВИЧ.
Історія однієї співанки..... 64

Постаті

Нові видання

Мистці Гуцульщини

Постаті

Бувальщина

Сторінки історії

Творчість наших читачів

Іван МИСЮК.
Пісня про Черемош..... 65

Віталій ДМИТРЮК.
Чічка..... 65

Микола НЕГРИЧ.
Співанки
про глобальне потепління..... 66
Світ перевернувся..... 67-69
«Горить душа
свічею слова»..... 69

Анна КОСМАЧ.
Не буде так..... 70-73

Дмитро МОХОРУК.
Отець
Володимир Стефанів..... 74-79

Християнські традиції
Колядки..... 80-92

Ярослава ПОП'ЮК,
Людмила ЗУЗЯК,
Іван ЗЕЛЕНЧУК.
ХХ фестивальна осінь
закружляла у магічному
вирі гуцульського
етномистецтва..... 93-95

Книжкова полиця
Видання,
які нещодавно побачили світ
у «Писаному Камені»..... 96

... Щоб рік тринадцятий на радість був багатим,
А дії праведні вершили ми на волі...
І дружбу вірою кріпили скрізь завзято, –
А злі вітри не рвали миле світло долі.

Ярослав ЩЕРБАНЬ

***В**ельмишановні пані та панове!*

*Щиросердечно вітаємо Вас з Новим 2013 роком
та Різвлом Христовим!*

*Бажаємо Вам міцного здоров'я, щастя,
благополуччя і Божого благословення.*

Редакційна колегія часопису
"ГУЦУЛИ І ГУЦУЛЬЩИНА"

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА У КОСОВІ: ВИТОКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

У становче засідання Косівського осередку Наукового товариства імені Шевченка (НТШ) відбулося 21 січня 2004 року у приміщенні Національного природного парку (НПП) "Гуцульщина" у Косові. В засіданні взяли участь науковці з Прикарпатського відділення Інституту агроекології та біотехнології (ІАБ) Української асоціації аграрних наук (м. Косів), Косівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва (тепер КІПДМ ЛНАМ), НПП "Гуцульщина", представники Косівської районної держадміністрації.

Головою осередку обрано доктора економічних наук, члена – кореспондента УААН Григорія Гуцуляка, директора Прикарпатського відділення ІАБ УААН; головою координаційної ради Нестора Библиюка – доктора технічних наук, професора Національного лісотехнічного університету (м.Львів).

У склад ради осередку ввійшли: Микола Близнюк, Нестор Библиюк, Григорій Гуцуляк, Микола Домашевський (д.е.н., голова Гуцульського дослідного інституту в Чикаго), Петро Лосюк, Ігор Пелипейко (заслужені працівники освіти України), Зорислава Ромовська (проф. Києво-Могилянської академії), Олег Слободян (доцент Косівського ІПДМ ЛНАМ), Юрій

ня інформаційно-комп'ютерних технологій: освіта, управління, туризм” 13-14 травня 2005 року в м.Косові (108 учасників, оргкомітет: Близнюк М., Лосяк П., Барчук В.).

Косівським осередком НТШ підготовлено видання 3 томів Вісника Косівського осередку наукового товари-

Стефурак, Василь Шкурган (заступник голови Косівської РДА, голова товариства „Гуцульщина”). Секретар-референт осередку – Марія Іванчук, викладач КІПДМ ЛНАМ. Складу ревізійної комісії: Роман Кабин, Володимир Тутуруш та Катерина Сусак.

Утворено секції: краєзнавства (голова І.Пелипейко), освіти (П.Лосяк), народного мистецтва (О. Слободян), екології і здоров'я (Г.Гуцуляк), охорони природи (Ю.Стефурак).

Склад осередку: на кінець 2012 року зареєстровано 36 членів, подано 5 заяв від кандидатів на членство, рада осередку проводить консультації з 16 претендентами на вступ. Серед членів осередку НТШ-2 заслужені працівники освіти України, 3 доктори наук (юридичних – 1, економічних – 2, технічних – 1), 10 кандидатів наук (2 – педагогічних, 2 – біологічних, 1 – сільськогосподарських, 1 – фізико-математичних, 1 – технічних, 1 – економічних, 1 – мистецтвознавства і 1 – медичних), аспіранти і пошукачі.

Офіційна презентація осередку відбулася у Косові 25-26 березня 2012 року під час проведення наукової конференції „Гуцульщина на зламі століть: проблеми і перспективи” (98 учасників, оргкомітет: Библюк Н., Гуцуляк Г., Близнюк М.).

Радою осередку організовано та проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію „Стан, проблеми та перспективи впроваджен-

ства ім.Шевченка (Краєзнавство).

На даний час проводиться збір матеріалу та макетування IV тому Вісника Косівського осередку наукового товариства ім.Шевченка (Краєзнавство). Члени Косівського осередку НТШ є авторами (співавторами) багатьох наукових видань (Н. Библюк, П. Лосяк, А. Григорук та інші).

При Косівському осередку НТШ започатковано бібліотеку, яка розміщується на базі Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва ЛНАМ, і станом на 1 вересня 2012 року вміщує 314 найменувань бібліографічного списку літератури.

Підготовлено електронний варіант матеріалів про діяльність Косівського осередку НТШ (2004-2012 рр.), до якого за задумом авторів увійшли праці НТШ, фотоматеріали основних подій, хронологія діяльності тощо. Інформація готується для розміщення в мережі Інтернет.

Косівський осередок НТШ тісно співпрацює з громадськими організаціями Карпатського регіону. Зокрема, його члени брали участь у проведенні міжнародних зустрічей у Польщі, Словаччині, а також в Швеції. Учасники осередку постійно беруть участь у міжнародних інвестиційних проектах, наукових дослідженнях різної тематики, зокрема таких, що стосуються розвитку Гуцульщини і Карпатського регіону загалом.

НА ДОБРОМУ ПІДМУРІВКУ

(до витоків НТШ, авторська стаття за 2004 р.)

Косів є не лише містом, розташованим у мальовничій місцевості, що приваблює численних гостей. Він є й культурним осередком Гуцульщини. Починаючи з середини ХІХ ст., тут жили й творили представники української та польської інтелігенції: вивчалися природа, історія, фольклор, народне мистецтво цього краю. Культурно-освітній, інтелектуальний потенціал Косівщини значно зріс за останні декілька десятиріч. Це цілком закономірно призвело до заснування в місті філії Наукового Товариства імені Шевченка.

У Косові створено осередок Наукового Товариства ім.Шевченка. Подія небуденна. Хоча в наш час, коли ПТУ переіменовують в ліцеї, технікуми – на інститути, а останні – на університети та академії, коли за кількістю академіків Україна посідає чи не перше місце в світі, таку подію можуть зустріти скептично: ну, ще група осіб побажала носити звання членів високошанованої в світі наукової інституції, освяченої іменами М.Грушевського, І.Франка, В.Гнатюка, В.Шухевича, В.Кубійовича, І.Пулюя, В.Вернадського та багатьох інших світочів української та світової науки.

Спробуємо пояснити невипадковість виникнення нової місцевої ланки НТШ. Насамперед – об'єктивна інформація про наше містечко.

Косів розташований біля підніжжя Покутських Карпат над р.Рибницею, правою притокою р. Прут, довжина Рибниці 54 км. Вона впливає з-підхребтів Ігреця та Писаного Каменя і впадає в Прут біля с. Вовчківці Снятинського району. Висота міста над рівнем моря від 368-ми до 503 м. Географічні координати Косова 25°05' східної довготи і 48°20' північної широти. Висота найближчих вершин, починаючи із заходу: Стіжки, або Зіняків верх – 710м, Каменистий – 632 м, Острий – 584 м, Голиця – 691 м, Михалків – 812 м, Баранівка – 561 м,

Хоменський – 816 м. Гори вкриті мішаним лісом (бук, смерека, сосна, граб, береза та ін.). Розташування на межі гір та низовин, захищеність від північних вітрів, наявність лісу створюють сприятливі кліматичні умови. Середня річна температура – плюс 9-10°C. Середня температура січня мінус 5,4°C, липня - плюс 18,6°C. Середньорічна кількість опадів 787 мм. Місту належить територія в 1139,4 га, у т.ч. під лісом 279,3 га. Природоохоронна зона, сади, городи займають площу 27 га, під будівлями та вулицями - 67 га, під водою (річка, озеро) – 15 га.

Відстань від залізничних станцій: Вижниця – 12 км, Заболотів – 25 км, Коломия – 33 км. До обласного центру – Івано-Франківська – 101 км (через Яблунів – Коломию), до Львова – 267 км, до Києва – 610 км.

Місто виникло 1564 року біля солеварні неподалік села Косово і спочатку мало назву Риків. Згодом перейняло назву села, яке стало зватися Старим Косовом. Село Косово виникло 1318 року, перша письмова згадка про нього походить з ХV століття. Це дарча грамота литовського князя Свидригайла боярину Владові Драгосиновичу, датована 31 серпня 1424 року. Тоді вся Русь (Україна) перебувала під владою Литви. У цій державі офіційною мовою була писемна українська. У грамоті написано, що Чернігівський князь Свидригайло дарує Максиму Владу Драгосиновичу, „...вірному слугі село на ім'я Косово с монастирем на ріці Рибниці у волости Снятинской... А тако село есмо ему дали ему і его дітем і его нащадком і его намісткам тото... село с тими со всіми пожитки, што здавна прислухають там, яко коли есть у своїх об'їханих границах долго і широко і округло яко уїхана к нему границя от Рознова черес поле поперек на устьє Волово а на устьє Ходосова обчиною горі к Волуйці подлі дубини по нижний конець дубини на верх Волуйці обчиною алиж до пасіки а обчиною поперек на Стожки...". До річі, ці топоніми існують досі.

Від 1867 року Косів став центром повіту (до того ним були Кути), а з 1939 року – районним центром. За часів Польщі від 1934 до 1939 року місто мало назву Косів Гуцульський. Під час німецької окупації на поштових відправленнях вживалася назва „Косів коло Коломиї” (Kosiw ad Kołomea).

У давні часи Косів складався з декількох окремих частин на правах вулиць: Вербовець, Монастирське, Москалівка. З часом вони перетворилися в окремі населені пункти. У ХХ столітті с.Монастирське ще перед Першою світовою війною повернулося до складу міста; подібно було й з Москалівкою на початку 1930-х років.

Згідно з переписом 2001 року населення міста становить 8272 чол., що на 779 чол. менше, ніж було в 1994 році. Близько 99% мешканців – українці, є й поляки, росіяни, роми, молдавани, білоруси, татари та ін. У місті нараховується близько 2300 номерів житлових будинків.

Скільки косів'ян постійно мешкають тут, а скільки на заробітках перебуває в Італії, Іспанії, Португалії, Чехії, Росії, Греції та в інших країнах, — точно не знає ніхто. Але їх багато сотень.

Ще збереглися в пам'яті старшого покоління назви кутків міста: Осики, Полякове, Романовий Горб, Мостиші, Ягодище, Під Копцем, Скігло, Лазок, Міддичино, Мазурове, Камінь, Лукачево, Гречукове, Ковалево, Равнище, Лази, Панська Долина та інші.

У 1995 році Косів одержав статус гірського населеного пункту згідно з Законом України "Про статус гірських населених пунктів в Україні" від 15 лютого 1995 року. Місто розташоване в сейсмічно небезпечній зоні.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів від 16 липня 2001 року № 878 „Про затвердження Списку історичних населених місць України” Косів одержав статус історичного міста. Від вересня 2004 року Косів - місто-курорт.

Можна було б наводити багато епізодів з історії міста. Але зупинюся лише на тих, які показують духовний, інтелектуальний, освітньо-культурний розвиток Косова.

Ще в XIV столітті в Косові засновано монастир. Монастирі в ті часи були не лише духо-

вними закладами, а й осередками освіти, осередками християнізованої науки. У монастирі та церкві св.Миколая була бібліотека. Їй дарували куплені за власні гроші книги для церковних потреб і мешканці краю. Збереглося декілька імен цих дарувальників: Лукаш Пиркулаб (подарував „Теофологію” 1639р. видання), Козак Матій подарував Євангеліє (видання 1743р.), міщани Марія та Василь Зіняки – „Минії” 1761р., „Тріодь постная” 1783р., „Тріодіон цвітний” 1768р., Петро Кременюк „Книга Минія на місяць іулій”, 1761р. Монастир був ліквідований наприкінці XVIII ст.

Були тут і юдейські книжники. Саме в Косові зародилося віровчення хасидизму, засновником якого був Ізраель Бен Еліазер, або Бааль Шем Тов (1700?-1760), який тут жив у 30-40-і роки XVIII століття.

Перша школа була відкрита в 1792 р. Про ставлення свідомих міщан до освіти свідчить той факт, що Войцех Кубчинський в 1830 р. збудував будинок школи і виділив кошти на утримання її та вчителя.

У 1845-1853 роках у Косові вчителював о. Йосафат Кобринський, автор букваря та методики навчання грамоти. Ці праці високо оцінив І.Франко. Після Косова о. Йосафат був парохом у с. Мишині, став фундатором Народного дому в Коломиї (тепер – музей мистецтва Гуцульщини і Покуття ім. Й.Кобринського).

Доречно назвати й інших представників духовенства, які так чи інакше були причетні до культурного та літературного і наукового життя нашого краю. Це – Софрон Витвицький, автор праць з історії та етнографії Гуцульщини (с. Жаб'є), Яків Головацький, письменник, фольклорист, учасник „Руської Трійці” (с. Микитинці), Олекса Волянський, глибокий знавець Гуцульщини (с. Криворівня). Всі названі села належали тоді до Косівського (перед тим – Кутського) повіту.

Наприкінці XIX – на початку ХХ століття на Косівщині проводили науково-дослідницьку роботу такі відомі діячі НТШ, як М.Грушевський, В.Шухевич, І.Франко, В.Гнатюк, Хв.Вовк. З ними співпрацювали, їм допомагали місцеві інтелігенти й селяни

Л.Гарматій, П.Шекерик-Доників, М.Колцуняк, О.Волянський, О.Іванчук, К.Лисинецька та інші. Вони записували фольклор, збирали етнографічні матеріали, надсилаючи їх до НТШ. Значна частина цих матеріалів була надрукована в наукових збірниках Товариства, у праці В.Шухевича „Гуцульщина”.

Важко переоцінити роль уродженця Косо-ва, видатного діяча НТШ Михайла Павлика в піднесенні громадянської та національної свідомості його краян, у розширенні культурного обр'ю. Він часто бував у місті та навколишніх селах, листувався з місцевими селянами та робітниками солеварні, тут поширювалися видавані ним та І.Франком журнали й газети „Громадський друг”, „Громада”, „Батьківщина”, „Громадський голос”.

Фольклорно-етнографічні студії в нашій країні в XIX ст. здійснювали вчені поляк Оскар Кольберг та австрієць Раймунд Кайндль.

Від початку 90-х років XIX ст. до 1939 р. в Косові жив і працював славетний лікар Аполлінарій Тарнавський. Хоч він і не мав стосунку до НТШ, але залишив значний слід у науці: у сучасній Польщі його визнали основоположником польської геріатрії.

Оскільки Косів є містом-курортом, мають перспективу дослідження оздоровчих факторів цієї місцевості (чисте повітря, наявність мінеральних вод, екологічно чисті продукти, багата флора тощо).

У міжвоєнні часи (1920-1939) з Косовом була пов'язана діяльність В.Гнатюка. Він був одним із засновників відомої спілки „Гуцульське Мистецтво”, цікавився розвитком українського килимарства, відроджуваного на національних традиціях М.Куриленком. Продовжувалась фольклористично-етнографічна праця П.Шекерика-Доникова. Вивчав побут, звичаї, вірування гуцулів учитель М.Ломацький, який пізніше, в еміграції, видав півтора десятка книжок про Гуцульщину. Гуцульською демонологією цікавився Р.Єндик. Етнографічні межі Гуцульщини намагався встановити польський учений Я. Фальковський, який працював у музеї Гуцульщини в Жаб'єму, що належало до Косівського пові-

ту. Монографію про Гуцульщину (щоправда, проїняту певною політичною ідеологією) написав польський письменник-мандрівник Ф. Оссендовський.

Косів є унікальним осередком народного мистецтва у багатьох його видах (художнє дерево, кераміка, ткацтво, металірство та інш.). Тож закономірно, що воно є предметом вивчення мистецтвознавців. Серед них – багато науковців зі Львова та інших міст. Але значний внесок зробили й косів'яни.

Особливо багато зробив у цій справі О.Соломченко, немалий внесок також належить О.Слободяну, М.Гринюк, Й.Приймакові. Всі вони – викладачі Косівського державного інституту прикладного і декоративного мистецтва. Монографії О.Соломченка „Писанки Українських Карпат” та О.Слободяна „Пістинська кераміка” стали визначними досягненнями Косівських мистецтвознавців. Тут варто згадати й капітальну працю колишнього випускника Косівського художнього технікуму, а нині академіка НАН України, доктора мистецтвознавства, професора Львівської Академії мистецтв та Косівського ДПДМ М.Станкевича „Українське художнє дерево”. Питанням формування основ інформаційної культури у студентів вищих навчальних закладів, застосуванням комп'ютерно-орієнтованих технологій у декоративно-прикладному мистецтві успішно займається викладач КДПДМ М.Близнюк. Ряд викладачів цього ВНЗ працює над кандидатськими дисертаціями мистецтвознавчого змісту.

Мистецтвознавство – не єдина галузь, що має в Косові своїх дослідників. Тут діє відділ екології та реформування земельних відносин Івано-Франківського Інституту агропромислового виробництва Української Академії аграрних наук. Його співробітники доктор економічних наук Г.Гуцуляк та кандидати економічних наук Т.Гуцуляк, Ю.Гуцуляк та Д.Багрійчук є авторами монографій, присвячених проблемам стану навколишнього середовища і його впливу на трудові ресурси Івано-Франківської, Львівської та Чернівецької областей та численних інших праць. Питання

тваринництва – сфера зацікавлень кандидата сільськогосподарських наук М.Фокшея.

У галузі медичної науки плідно працюють В.Дем'янюк, О.Сем'янів, І.Яремін.

У 2002 році створено Національний природний парк „Гуцульщина”, дирекція якого розміщується в Косові. Серед працівників НПП – науковці з немалим досвідом, кандидати біологічних наук Л.Держипільський та Ю.Стефурак. Перший досліджує флору цієї території, другий наполегливо працює над відновленням породи гуцульського коня і повернення його в господарство регіону.

У Косові з 1996 року діє науково-дослідна лабораторія „Гуцульська етнопедагогіка і гуцульщинознавство”. Ініціатор її створення – директор Яворівської школи, кандидат педагогічних наук, член-кореспондент АПН України П.Лосюк. Він є автором книжок “Декоративно-прикладне мистецтво у школі”, “Гуцульська школа”, “Школа здібностей”, упорядником збірників “Гуцульщинознавство в українській національній школі”, “Хрестоматія з гуцульщинознавства”, численних статей, доповідей на науково-практичних конференціях. Редагований ним науково-педагогічний та літературно-краєзнавчий журнал “Гуцульська школа” опублікував немало наукових статей з різних галузей знань, зокрема – з історії, дидактики, краєзнавства. Науковий співробітник цієї лабораторії Н. Крет видав книжку “Гуцульщина літературна”, яка охоплює великий обсяг літературного матеріалу часів XIX–XX століть. Працівниками лабораторії також створено книжки на допомогу школі: хрестоматії “Плаї” та “Флояра”, довідник “Населені пункти Косівщини”, “Пам’ятки природи Косівщини”, посібник “Мій рідний край” та інші.

Взагалі на Косівщині досить розвинене краєзнавство, в тому числі літературне, історичне, мистецьке. Воно має чимало здобутків. Так, педагог В. Курищук зібрав і підготував до видання, написавши й глибокі розвідки, твори В. Атаманюка та М.Матієва-Мельника, нариси з історії селища Яблунова. Учителька Г. Курищук написала біографічний есей про Т. Мельничука. Д. Пожоджук – автор історії

славетного Космача, крім того, захистив кандидатську дисертацію, присвячену специфіці фольклору гуцульського етикету. Журналіст М. Городенко – автор двох книжок і численних статей з історії краю, про його пам’ятки природи. Учитель В. Костюк – автор книжки “Михайло Павлик: не останні штрихи до портрета”. До десятка книжок, присвячених відомим людям краю, митцям і громадським діячам, фольклорові та етнографії видав учитель, поет, музикант І. Мисюк. Цікаву працю з топоніміки написав учитель з с. Старих Кут Д. Шпак. Автором цікавого дослідження діяльності Гуцульського театру Г. Хоткевича є театрознавець В. Стеф’юк.

Володимир Стеф’юк виконав глибоке дослідження історії Косова з погляду містобудування в своїй праці “Косів – місто історичне”. Всі названі тут праці (а це неповний перелік) з’явилися друком за останні десять років.

Хоч це вже, як кажуть, з іншої “опери”, але варто згадати, що Косівщина дала дев’ять лауреатів Національної премії імені Тараса Шевченка. Це – Ганна Василящук, Дмитро Павличко, Василь Лукашко, Володимир Шевчук, Роман Іваничук, Федір Погребенник, Марія Стеф’юк, Тарас Мельничук, Василь Герасим’юк.

Отож інтелектуальний, духовний потенціал цього краю немалий. До того ж, є й видавнича база. Вже майже десять років у районі діє видавництво «Писаний Камінь», засноване В.Курищуком. Його справу продовжив підприємець-патріот М.Павлюк. Видавництво випустило в світ вже понад сотню книжок.

Так, Косів – не Львів, не Івано-Франківськ, навіть не Коломия. Але й він здатний примножувати, в міру своїх скромних можливостей, скарбницю української науки. Тому створення тут філії НТШ можна лише вітати. Наявність філії допоможе скоординувати діяльність науковців та краєзнавців, визначити головні напрями досліджень, уможливити консультативну допомогу з боку центру НТШ. Регіональна філія, охопивши з часом і Верховинський район, спроможна стати важливим фактором культурного, інтелектуального життя Гуцульщини.

ВИДАТНІ ЛЮДИ ПРО МОВУ

Часопис "Гуцули і Гуцульщина" у минулому номері (2/6) 2012 р. опублікував статтю Віктора Максимчука "Як убивали українську мову". Сьогодні увазі читачів пропонуємо нову добірку про влучні висловлювання видатних людей стосовно походження і значення нашої рідної мови на різних етапах становлення українського суспільства.

"Багато в світі різних мов і кожна з них має свої звуки. Коли я не розумію значення слів, то я буду чужинцем тому, хто говорить, і він мені теж стане чужинцем... Коли я молюся чужою мені мовою, то хоч дух мій і молиться, проте ж розум мій зостається без плоду".

Апостол Павло

"Мовний закон не працює на національну ідею й незалежність української держави... Зараз не той час, коли треба робити політику на мовному питанні. І до проблеми Європейської хартії регіональних мов чи мов меншин варто було б підходити вже тоді, коли ми міцно станемо на ноги, коли в суспільстві буде згода".

Леонід Кучма

"Якщо говорити про реалізацію владою "мовного" закону, то я не думаю, що це її альфа чи омега. Звісно, я не бачу, щоб Прем'єр-міністр, міністр освіти чи взагалі Партія регіонів ставилися до українського мовного питання як до питання державоутворюючого питання нашої національної ідентифікації".

Віктор Ющенко

"Українська мова "збагачується" висловлюваннями можновладців, які часом таке завернуть, що дотепники з народу прудко підхоплюють неологізми. Серед беззаперечних шедеврів останнього десятиріччя – "наколоти апельсини", "ці руки нічого не крали", "все буде Донбас"... і т.д і т.і."

Л. Перлінка

"Якщо Президент визнав, що на регіональну мову заслуговують русини, то треба поважати і гуцулів та надати їм можливість зробити гуцульську мову регіональною".

Г. Москаль

"Хотілося б знову повернутися до тих часів, коли словниковий запас кожного українця (при владі він чи ні) збагачувався неологізмами з творів вітчизняних письменників".

Л. Перлінка

"Маємо ж бо могутню зброю – віру, яку жоден зайда не спромігся в українців відібрати чи зламати. Маємо слово, яке має не просто виблискувати золотою шабелінкою на сонці, а важким мечем падати на голови напасників. Небезпека нас гуртує, слово нас єднає і веде до бою – всіх: і молодих, і поважливих".

"Слово, як і все інше, суще в цьому світі, не може існувати у вакуумі чи бути законсервованим".

М. Андрусак

"Ох, ці іншомовні слова, що гострими шпичаками стирчать з нашої "калинової"... А суржик і матюки? Ні, українська мова не помирає – ми її катуємо і повільно вбиваємо, але не лише зміною ярликів і пріоритетів напередодні чергових виборів між... безпорадністю, брехнею і продажністю. Кожен українець мав би у себе вдома (тобто в Україні, а не лише у власній хаті) розмовляти чистою українською мовою... це наша найперша ідентичність у світі і наша національна гідність".

Н. Стефурак

"Мовна дискусія сколихнула мільйони людей, тому я вважаю, що дискусію ми обов'язково виграємо! І це буде ще одним уроком для нації".

В. Ющенко

"Праукраїнська мова була матір'ю більшості європейських мов".

Річард-М. Вілсон

"Займаючись тривалий час порівнянням арійських мов, я прийшов до переконання, що українська мова не тільки старша всіх слов'янських, у тому числі й від так званої старослов'янської, а й від санскритської, грецької, латинської та інших арійських мов".

М. Красуський

"...фарисейська Верховна Рада України навіть прийняла закон про мови, яким хоче знищити одну з найдавніших у світі мов.

Але якщо українську мову не змогли знищити 479 різних заборон попередніх її недругів, то не знищить і 480-та!".

Є. Романишин

"Насправді ж сучасна українська мова генетично пов'язана зі зразками письменства Київської Русі. Але її найважливіші особливості почали зароджуватись у XII ст. У своїй фонетичній системі, граматичній будові й словниковому складі вона вже сформувалася у XIV-XVI ст. як окрема східнослов'янська мова – мова української нації".

Т. Кононенко

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос – більш нічого.
А серце б'ється – ожива,
Як їх почує!.. Знать од Бога
І голос той і ті слова
Ідуть меж люди!

Т. Шевченко

Ти моя щира, гартована мова,
Я тебе видобути з піхви готова...

Л. Українка

– Найбільше й найдорожче добро в кожного народу – це його мова, ота жива схован-

ка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє, і свої сподівання, розум, досвід, почування.

П. Мирний

– Мова – душа кожної національності, її святощі, її найцінніший скарб... У мові наша стара й нова культура, ознака нашого національного визнання.

І. Огієнко

– Мова – це доля нашого народу, і вона залежить від того, як ревно ми всі плекатимемо її.

О. Гончар

– Українська мова в багатстві й гнучкості форм не поступається ані жодній із сучасних літературних мов слов'янства і не бідна аж ніяк на поняття...

М. Драгоманов

– Українська мова не вчора придумана. Вона – не сирота, вона має слов'янську рідину і світову славу. Вона має все.

Д. Павличко

– Мова – найбільший духовний скарб, у якому народ виявляє себе творцем, передає нащадкам свій досвід і мудрість, перемоги і славу, культуру і традиції, думки і сподівання.

І. Вихованець

– Мово! Пресвятая Богородице мого народу! З чорнозему, рясту, любистку, м'яти, евшан-зілля, з роси, з дніпровської води, від зорі і місяця народжена!

К. Мотрич

– Вона – дуже ніжна й сповнена пестливих висловів та надзвичайно тонких зворотів.

П. Шевальє

– Людина, яка втратила мову, – неповноцінна, вона другорядна в порівнянні з носієм рідної мови.

П. Мовчан

– Коли ми несемо ідею українського націоналізму, не сміє бути ні одного порожнього слова. Кожне гасло має вrostати в нашу землю, а не засмічувати її порожньою лускою.

О. Теліга

– ...мусимо констатувати, що наша рідна мова, тобто українська, нині стоїть перед ще більшими загрозами в Українській державі, ніж навіть якийсь рік тому.

П. Західняк

– Всі народи мову мають,
Всі пісень своїх... (співають),
Бо хто має мову... (рідну),
Той багатий, а не... (бідний).

– Без мови немає нації!

Т. Шевченко

– Те, що зараз робиться з мовою, страшно уявити. Немає мови – немає держави.

Ю. Мушкетик

– Мово рідна, слово рідне, –
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
Але камінь має.

С. Воробкевич

– Не бійтесь заглядати у словник: це пиш-
ний яр, а не сумне провалля.

М. Рильський

– Українська мова – божиста, богодана,
богообрана.

М. Фішбейн

– Українці – стародавній народ, а мова
їхня багатша і всеосяжніша, ніж перська, ки-
тайська, монгольська і всякі інші...

Е. Челебі

– Як парость виноградної лози, плекайте
мову. Пильно й ненастанно політь бур'ян.
Чистіша від сльози вона хай буде. Вірно і
слухняно нехай вона щоразу служить вам,
хоч і живе своїм живим життям.

М. Рильський

– Зятям собі, що колись можуть настати
такі часи, коли нашої мови не буде пам'ятати
навіть найменший соловейко. Тому не можна
покладатися тільки на солов'їв.

І. Малкович

– Не потоком шумних галасливих фраз, а
тихою невтомною працею любіть Україну.

А. Шептицький

– Свою Україну любіть,
Любіть її во время люте.
В останню тяжкую мінуту
За неї Господа моліть.

Т. Шевченко

– Молимо Бога, щоб перемогла велика
історична справедливість і стоголосо зазвучала
українська мова, щоб вільна, соборна,
багата Україна зайняла гідне для неї місце се-
ред народів світової цивілізації. Заради цього
працюймо!

В. Лизанчук

– Відберіть у народу все – і він усе зможе
повернути, але відберіть мову – і він ніколи
більше не створить її.

К. Ушинський

– Дбаймо про духовність і національну
культуру, збережімо рідну українську мову,
бо саме в цьому – запорука майбутнього на-
шого народу, збереження української держав-
ності.

М. Павлюк

– Складна доля української мови. Вже не
одне століття (і навіть тисячоліття) її нещадно
принижують, забороняють, нищать, а вона
живе, наповнює собою представників інших
націй, хоч ті і вдають, що нібито не так, що
ніякої української мови не існує.

С. Піддубний

– Мова – це не просто спосіб спілкуван-
ня, а щось більш значуще. Мова – це всі гли-

бинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання віків, мова – це ще й музика, мелодика, фарби, буття, сучасна, художня, інтелектуальна і мисленнева діяльність народу.

О. Гончар

– Слово, моя ти єдина зброе!

Л. Українка

– Дві рідні мови – це так само безглуздо, якби ми намагалися уявити, що одну дитину народили дві матері. У дитини є одна рідна мати – рідна. До смерті. До останнього подиху.

В. Сухомлинський

– Мова – душа нації, її потрібно вивчати й оберігати, як і традиції, культуру та історію, бо це наше коріння.

О. Лазько

– Українська мова є не тільки маминою колисковою піснею, молитвою і медитацією, а духовним кодом людини.

Л. Степовичка

– Любім свою рідну мову
Ласкаву та милу!
Бо ця мова з гуцулами
Тут си народила!

П. Плитка-Горицвіт

– Хочу думати й творити,
Людям серце віддавати.
Можна полум'я згасити,
Мову – годі відібрати!

В. Деркач

– ...місцеві говори живуть і житимуть довго, доки житиме українське село. Саме село є тим середовищем, яке живить і оберігає питомі українські діалекти.

М. Лесюк

– Любіть Слово літературне, діалектне, гуцульське, але намагайтеся уникати русизмів і суржику!

Г. Ілійчук

– Гине мова – щезає народ.

А. Могильницький

– Я наш нарід цілим серцем люблю, душа моя віщує, що его велика доля жде...

Ю. Федькович

– Українська влада повинна підготувати більш адекватні законодавчі рішення, щоби встановити справедливий баланс між захистом прав меншин – з одного боку, і збереження державної мови – з другого.

М. Ставнійчук

– Не можна збудувати словом,
Коли те ж саме руйнувати ділом.

Г. Сковорода

– Хто почуває себе вільним тоді, коли в столиці Вітчизни панує чужа мова, діють накази, прислані з чужини, той неповноцінна людина.

Л. Силенко

– Слова, які навіть для багатьох верховинців і в двадцятому столітті безнадійно відгнали архаїкою, у двадцять першому наче ожили.

В. Герасим'юк

– Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову. Ми повинні бути свідомі того, що мовна проблема для нас актуальна і на початку ХХІ століття, і якщо ми не схаменемося, то матимемо дуже невтішну перспективу.

Л. Костенко

– ...чужу мову можна цілком опанувати за шість років, а рідну потрібно вивчати все життя.

М. Франсуа (Вольтер)

– Переконана: слово мовлене і написане є найбільшою обороною нашої незалежності.

О. Бабій

– Будьте обережні зі словами. Не руйнуйте людських душ.

Патріарх Володимир (В. Романюк)

– Велика мовна культура конче веде й до великої сили політичної.

І. Огієнко

– Мова росте елементарно, разом з душею народу.

І. Франко

– Не меч, а слово зберегло націю.

О. Гончар

– Мова така ж жива істота, як і народ, що її витворив, і коли він кине свою мову, то вже буде смерть його душі.

П. Мирний

– Тільки той народ може вважати себе здоровим, тільки той народ може впевнено дивитись в свою будущину, всі сфери діяльності якого перейняті його мовою і культурою.

Д. Павличко

– Питання мови, її культури, її розвитку – одне з найгостріших, найактуальніших питань.

– Нове життя нового прагне слова.

М. Рильський

– Рідна мова дається народові Богом, а чужа – людьми, її приносять на вістрі ворожих списів.

В. Захарченко

– Аж розгубилися слова. Бо камінь безсердечно тисне. І дивно, що в моїй Вітчизні росте з-під каменя трава.

В. Рябий

– Як жаль, що чимдалі все менше людей відчиняють двері у світ Слова – життєві будні змальовують сірими барвами і гидкими словами, які на вулицях наших міст лунають з вуст молодиків, дівуль і навіть сивих вуйків уже так звично, що ніхто й не зирне гнівно у той бік.

– Слово – це те, що первинно було великим, з чого все постало...

Г. Турелик

– Тарас Шевченко у слові рятував український народ від втрати своєї національної ідентичності. І нині слово має порятувати Україну від підступів зовнішніх та внутрішніх недругів, прислужитися її відродженню.

В. Яворівський

– Віримо, поки живе українська пісня, доти житиме українська нація.

Г. Скоропанюк

– ...коли можна ведмедя навчити їздити на велосипеді, то можна навчити кожну людину любити свою вітчизну, знати мову і поважати історію землі, яка тебе годує.

М. Матіос

– Чом ся нев встидати маєм?

Чом чужую полюбляєм?

М. Шашкевич

– У процесі спілкування слово "обрамлює" "німу мову" людських почуттів – дію, жест, ритуал, позу, манеру поведінки і т.ін. Недивно, що словесний компонент не залишається поза увагою і в дослідженнях етнографів, етнопсихологів, етнофілософів, етнокультурологів, етнологів.

Д. Пожоджук

– Мова – це ж душа народу. Тому слід старатися висловлювати свої думки, побажання якнаймилозвучніше. Голос людини має бути лагідним...

П. Моцюк

– Про яку високу культуру говоримо, коли в американських містах можуть бути цілодобово відкриті книгарні, а в нас, в Україні, цього нема.

В. Коротич

– У нашій владі немає ідеології. Влада має бути наповнена ідеологією і культурою. Без відродження культури мови даремно говорити про майбутнє.

Л. Кравчук

– За комуністичних часів ми привозили зразки справжнього мистецтва: театру, кіно, літератури... на село. А тепер це рідкість.

Б. Ступка

– ...бачимо, що світ іде не до кращого, а до гіршого. Це тому, що не вміємо цінувати ні Дару Божого, ні дару життя, ні краси мистецтва і слова.

А. Григорук

– Сучасним мас-медіа бракує ідеології здорового глузду. Наша преса, радіомовлення і телебачення переповнені негативною інформацією...

М. Кіндрачук

– Дуже сумно стає від того, що світ "оскотинюється", а з ним – і література та журналістика.

Ю. Мушкетик

– Надзвичай красний, надзвичай дзвінкий і своєрідний гуцульський говір в будучності відіграє величезну роль в утворенні нашого будучого літературного язика, розумієтці тогди, ек вийдемо із стану нисвідомого наслідництва, а перейдемо в чес свідомої творчости й зачнемо використовувати невичерпані багатства нашої мови.

Г. Хоткевич

– А головне – мати надію, що ми будемо щасливими. Мати надію, що, нарешті, ми відродимося, що ми станемо серед всіх у світі народів достойним, повноцінним, що кожній людині стане жити краще. Але щоб було краще, треба вірити... Вірю в геній народу нашого. Все-таки ми з гірших кутків історії вибиралися... І все-таки кожній людині треба проникнутися у своїй душі Божим словом до того, що може привести нас до добра.

Н. Яремчук

– Хто ми, якщо навіть рідної мови не можемо захистити?! Пам'ятайте: людина, яка цурається материнського слова, руйнує фундамент своєї особистості.

О. Пащенко

– Ми, українці, любім своє, рідне українське, бо воно найкраще!

В. Білоножко

– О мово вкраїнська! Хто любить її, той любить мою Україну!

В. Сосюра

– Я думаю, що коли б усі взялися за створення в Україні громадського телебачення, яке б пропагувало зразки української культури, то в нас усе було б набагато краще.

Л. Кравчук

– Рідне слово... Ні, вітер огуди
Не затулить нам злякано рот.
Ми без нього такі собі – люди,
А із ним – український народ.

В. Крищенко

– Вертайтесь до своєї мови,
Мої засліплені братове! Прозріть!

Д. Павличко

– Мабуть, немає жодної країни у світі, в якій би так зневажали рідну мову, тим більше – державну, як це робиться у нас, в Україні.

М. Боєчко

– ...Молюся за тебе і на тебе, скроплюю живою водою воскресіння, виціловую лик твій скорботний, Матір Божа, мово мого народу!

Прости! Воскресни! Повернися! Розродися! Забуяй віщим і вічним Словом від лісів – до моря, від гір – до степів! Освіти від мороку й освяти святоруську землю, Русь-Україну, возвелич, порятуй народ її навіки!

К. Мотрич

– ...Мово українська! Ти ж – як море – безконечна, могутня, глибинна...

Красо моя! В тобі мудрість віків і пам'ять тисячоліть, і зойк матерів у годину лиху, і переможний гук лицарів твоїх у днину побідну, і пісня серця дівочого в коханні своїм, і крик новонародженого: в тобі, мово, неосяжна

душа народу – його ширість і щедрість, радощі й печалі, його труд і піт, і кров, і сміх, і безсмертя його...

С. Плачинда

– Неук не є вільною людиною. Научайся чужому! Вивчай мови сусідів! Не цурайся свого! Не цурайся своєї рідної мови! Не цурайся української мови – мови державної. Навіть якщо ти – не українець! Подивись довкола: чи є десь держава, громадяни якої "принципово" не бажають розмовляти державною мовою?

З. Ромовська

– В якій мові вродився і виховався, тої без окалічення своєї душі не можеш покинути, так як не можеш замінитися з ким іншим своєю шкірою.

І. Франко

– Нинішня загальноосвітня школа та її гуманітаристика – це ціла проблема. Діти не читають, а отже, не люблять літератури, писати твори та перекази. У час меседжів та емейлів – це пережиток.

З мережею, телебаченням до школи прийшла купа нецензурщини, вседозволеність, сорокап'ятихвилинка Коменського – це теж анахронізм, як і радянська дидактика.

– Мова моя – українська. Українська мова прикордонного центральноєвропейського регіону.

Якби я винятково писав за чинним одинадцятитомним Словником української мови, не був би Петром Мідянкою – хай дарує мені академік Микола Жулинський.

П. Мідянка

– Діалект, а ми його надишем
Міццю духа і огнем любови
І нестерпний слід його запишем
Самостійно між культурної мови.

І. Франко

– Якби ви знали, яка тут велична природа, який цікавий народ гуцули, з багатою, своєрідною психікою, дивними звичаями і мовою...

М. Коцюбинський

– Для одного народу – одна літературна мова, один правопис.

І. Огієнко

– Письменник не той, хто пише, – хто тільки не пише і чим тільки не пише!.. Письменник навіть не той, кого вважають і називають письменником, – невже в Україні мало лауретованих партачів українського Слова, яких чомусь називають майстрами?.. Насправді ж письменник той, хто від Бога опанував Енергетику слова – і лише у цьому і винятково у цьому випадку письменник стає Письменником, а звичайнісіньке слово у нього стає величним Українським Словом.

М. Чорнокниш

"...Та є слова-бійці – ті факели свободи, що завше темряву пронизують добром"

Я. Щербань

МОВО!

*Та не молися мовою чужою,
Бо на колінах стоячи помреш.*

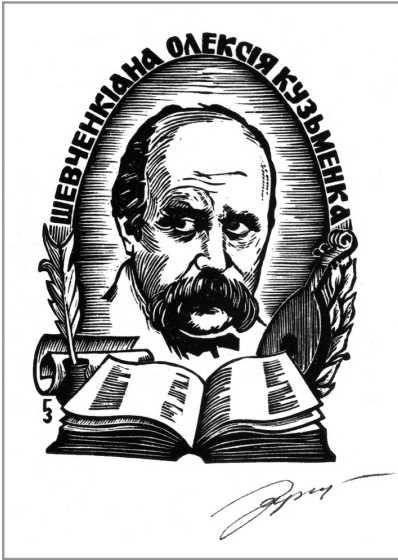
Д. Павличко

Свої чужинці, чи чужі свої
Тебе зреклися, знищили, хоч знали.
Черстві, глухі, безчесні мужі
Тебе бездушно в ланцюги скували.
Ми – сироти без тебе, ми – ніщо:
Ані межі, ні нації, ні слова.
Уже ми не народ, а Бог зна що,
Не проросло зерно – суха полова.
За нас боролись прадіди й діди,
Нам здобували синьо-жовту волю,
За що ж свої, бездушні сини
Праправнуків зганяють у неволю?
Згасає голос... Глухота... Ганьба...
Немов петля, московські атрибути.
Вкраїна посивіла... Тьма... Журба –
Бо мови материнської не чути.
Немає єдності – ненависть є,
Нема молитви, пісні і розмови,
Немає місця на святе своє –
Не буде місця в нас і на дві мови!

Надія Іванюк,

член клубу інтелігенції І. Пеліпейка.

Лариса ПОГРІБНА

ЛИСТ до Т.Г. ШЕВЧЕНКА

І кидають все під ноги,
Ламають руками,
По житті йдуть наче танки
Та ще й з матюками.

Марнотратство скрізь і всюди, –
"Багата держава"...
За валюту все завозять, –
Нам(?) все мало й мало!

Не ходили б по сміттю ми
Та по самі вуха –
Не писала б вірша цього,
А ти би не слухав.

Про таку ти Україну
Мріяв, наш Кобзарю?
Придивися до нас ближче,
Я тебе благаю!

Депутати і начальство
Не влазить в костюми,
Села ж наші вимирають,
Виїжджають люди.

Тут, як гроші у кишені,
То ти є людина,
А як ти без копійчини –
То вже ти скотина.

Одна рука пише зараз,
А друга малює.
В одній касі дають гроші,
В другій – відбирають.

Довідку ще треба взяти,
Там-туди занести...
Бюрократи сидять всюди,
Ти від них залежний.

Ти прославив ім'я своє,
Тебе знають люди!..
Нині наш парламент також
Відомий повсюди...

Немов стало все навпроти, –
Як не в своїй хаті...
Бога треба все любити
І не забувати!

Бо не просто все змінити,
Покласти на ноги.
Бога треба всім любити,
І просити Бога:

Щоб любові дав своєї,
Розуму, наснаги,
Щоб нас мудрість не минала,
Щоб не засинали...

Не проспали б свою долю,
Як не раз бувало,
Щоб на нашій Україні
Сонечко сіяло.

Ще розквітне по-новому
Вишита сорочка,
І повернуться додому
Всі сини і дочки.

І не буде бюрократів,
Лиш хороші люди,
І не будуть депутати
Ганьбитися всюди.

...Прости, Боже, всіх нас грішних,
Помилуй й очисти,
Бо ми діти на цій землі,
Господи Всевишній.

Гуляй, вітре, в чистім полі.
Земле, веселися!
Україна вільна нині.
Тарасе, дивися!

Вільне слово нині стало
В Україні нашій,
Можна сміло все казати
І плювати в кашу.

Безробіття скрізь і всюди,
Сміття по коліна...
Про таку, скажи, Кобзарю,
Ти мріяв Вкраїну?

Люд простий нині не стогне(?)
У ярмі-неволі,
Торби в руки – й в світ широкий
Йде шукати долі.

Звідти вони евро-гроші
Рідним присилають,
І машини, й одяг різний.
А дітей втрачають.

Діти сидять в комп'ютерах,
Мають всі мобілки,
Жують жуйки ще й пиячать
І плюють в тарілки.

ЩОБ І ВИ МАЛИ СПІЛЬНІСТЬ З НАМИ...

(продовження, початок у №№ 1(5)-2(6) за 2011, 2012 роки)

Шкільна наука давалася мені легко. А читати навчив мене тато. Саме завдячуючи йому, я не пам'ятаю, щоб читав колись по складах. Батько привчив мене зразу схоплювати зміст написаного. А пов'язано це з тим, що моїм першим букварем були транспаранти... Так-так, оті червоні прямокутні полотнища з білими буквами, яких у 50-х роках минулого сторіччя в Рожнові було досить багато на відтинку дороги між вулицею Строїчівською (тепер вул. Андрія Красовського), Хімчинською (тепер вул. Патріарха Володимира – Романюка), за Заболотівською дорогою (тепер вул. М. Бойчука).

Я дуже хотів їздити з татом на фірі. А тато ставив умову: "Добре, я беру тебе на віз, але ти маєш мені перечитати усі ті фани, шьо будут над окопами". Якщо я не встигав їх прочитати, фіра зупинялася, тато наказував мені швиденько вставати і чимчикувати (бігом!) додому. Не один і не два рази доводилося мені повертатися пішки...

Тато, між іншим, ще й цікаво змушував мене частіше заглядати до книжки. Нерідко він мені говорив: "Славку, у твоїх книжках чірваки вже завелиси". Коли я перший-другий раз чув такі слова, то брав свою течку (так вдома називався шкільний портфель) і дивився у першу-ліпшу книжку, яка попадала під руки. Там, звичайно, ніяких черв'яків не було. Але тато продовжував: "Ти четанку подивиси – там каргани уже гніздо звили". Беру читанку – знову нічого немає. А тато, хитрувато посміхаючись, каже: "Запам'ятай собі твердо, ік будеш рідко брати книжки в руки, в них точно черва заведеси, а може навіть і гаде кенисе".

Мав він свою думку і відносно великої кількості шкільних зошитів.

– Коли я ходив до школи – ліпше було. У шкільника була така файна табличка (це слово тато вимовляв із наголосом на першій букві "а") і рисік, щоб писати. Написав шьос на тій таблиці, а потому витер, і можеш писати знов. А тепер дивиси кілька зошитів. Тай книжок так багато ніхто не мав...

У часи татового дитинства, за Польщі, до 4-го класу учні писали на чорних табличках (20x40 см).

Батьки ніколи не перевіряли моїх уроків: по-перше, знань у них для цього не вистачало (і батько, і мати були забрані зі школи у третьому класі), по-друге, не вистачало у них на це часу через домашню роботу, - вони довше біля хати поралися, аніж перебували в хаті. А, по-третє, я ніколи більше 20 хвилин не сидів над уроками: потрібно було або корову пасти, або допомагати мамі на городі. Але в шкільному табелі з четвертого по сьомий клас у мене були одні п'ятірки та похвальні грамоти, а у восьмому, окрім відмінних оцінок, було п'ять чи шість четвірок.

До речі, саме цим фактом тато був дуже незадоволений. Пригадую, коли я повернувся з Коломиї і сказав татові, що Орися Хань і Катерина Строїч – мої однокласниці і круглі відмінниці – уже, фактично, поступили до педагогічного училища без вступних випробувань, а я і Марія Андрійчук, які мали у табелі по кілька четвірок, не поступили, а мають складати вступні іспити, тато сумно промовив:

– Дивиси мені, хлопчі, учиси ліпше, їк хочіш, шьоб з тебе шьос було. А то можу вже согодні дати тобі авторучку на штири пера і олівець з широким рисіком – та йди, як каже Петро Сав'єнчін, до калхозу та й на фермі бабрайси з гноями, їк я...

"Авторучка на штири пера й олівець з широким рисіком" – гралі і шуфля.

Відчутне зниження успішності у восьмому класі можу пояснити надзвичайно великим завантаженням домашніми справами по господарці (мати постійно хворіла, а тато від зорі до зорі – у колгоспі, а баба Настя сама не встигала зі всім упоратися, тому мені доводилося багато працювати, тож часто було не до уроків). Окрім усього іншого, я дуже захоплювався футболом. Мої старші товариші (сільські футболісти, передовсім Василь Глушко), хотіли зробити з мене доброго воротаря. У зв'язку з чим я, по-перше, багато часу витрачав на тренування, а, по-друге, із "запоєм" перечитав український і російський варіанти книги легендарного воротаря футбольної команди "Динамо". Олега Макарова "Воротар". Моя баба Настуня у зв'язку з цим

говорила: "Ти, лайдаку, ліпше би сімію читав, а не пазив той пустий питбол".

Десь у третьому чи четвертому класі у мені вперше прокинулося розуміння жіночої краси. Пригадую, нерідко підбігав до сусіднього класу та із-за дверей заглядався на молоду піонервожату Ірину Михайлівну Данилюк (Щербань). Дуже вона тоді була гарна! Найкраща!

Якщо вже пішла мова про дитячу закоханість, то потрібно і першу, свою шкільну, любов згадати. Але перед цим слід наголосити на тому, що стосунки між хлопцями і дівчатами тоді, всередині 60-х років ХХ ст., були іншими, і, передусім, набагато скромнішими, аніж зараз. Ще більшою ота непоказність й утаємниченість стосунків (ой, Господи, що люди скажуть? Тато мене вб'є!) була характерною для села: за ручки ніхто не водився, прилюдно ніхто не цілувався, не кажучи вже про те, щоб навіть дуже закохані молоді люди могли йти дорогою, обіймаючись.

У зв'язку з цим пригадується здивованість моєї мами, коли вона одного разу в Ленінграді, куди у 1992 році приїхала на моє 40-річчя, побачила хлопця і дівчину, які, обнявшись, як вона говорила, "поза шию", спокійно прогулювалися біля Олександрівської лаври (мама, до речі, саме там тоді мені купила й подарувала золотий натільний хрестик, який я ношу й досі): "Шьо це вони висі одне в одного на шії? Тфу, гет стид утратили".

Не можу не звернути увагу на те, що подія ця відбулася вже через 30 років після того, про що йшлося вище. Тобто вже виросло нове, повноцінне покоління, а погляди сільських людей на взаємовідносини молоді залишалися старими.

Але повернуся в свою ранню юність.

Кохання тоді, звичайно, теж було. І запевняю вас: було воно ніяк не гіршим, а, як на мене, навіть духовно вищим, аніж зараз: не було вседозволеності, панувала таємничість відносин, гострішими були переживання очікування неможливості, (рос. - *предвкушения*) зустрічі, ніжного дотику долоні, навіть, пальців, поцілунку...

Може саме тому я до сьогодні точно пам'ятаю дату свого першого поцілунку: відбулося це 6 січня 1965 року, під час навчання у шостому класі. Поцілував я тоді, правда, цьому ніс чомусь дуже заважав, та ще й знаходились ми по різні сторони паркана, Наталку Гордійчук із сусіднього села, яка була роком молодшою. До цього свята душі ми вже п'ять місяців зрідка зустрічалися (від Рожнова до Рибного, де жила Наталка, шість км., домашніх телефонів, не кажучи вже про мобільні, у нас тоді не було, та й роботи і в мене (город, корова), і в неї (тютюн) – було багато, а часу вільного мало).

Доля розпорядилася так, що той наш перший поцілунок через вісім років перетворився на весільний коровай. Я, правда, не можу сказати, що наші стосунки з Наталкою впродовж тих восьми років, які розділяють час від першого поцілунку до весілля, були безхмарними.

Наталка за характером – максималіст, а в юності вона була абсолютним максималістом. Це і призвело до того, що одного разу, образившись на факт отримання мною від іншої дівчини листа, вона сказала мені приблизно так: "Видно, ти ще не доріс до серйозних стосунків. Зустрінемося, коли тобі буде 20 років. До побачення", – різко повернулася і без оглядки пішла додому.

Але саме в період моєї першої в житті закоханості появились і перші вірші. Вони, звичайно, присвячувалися Наталці.

Твій погляд, як сонце –

Теплий і ніжний,

Зігриває душу мою.

А очі – як небо,

Чисті й привітні,

Дарують вірність, красу.

Ти глянеш – і сонце засвітить,

Ти усміхнешся – розквітне весна.

Ти – найкраща у світі,

Ти – чарівна.

Ти – мріє моя закосичена,

Думками моїми витчена.

Ти мені снишся ночами й світанками.

Ти мене будиш срібними ранками,

Ти – мріє моя закосичена...

Однак, вірші не допомогли. Наталка була неприступна. А коли я намагався їй все-таки щось сказати віршами, вона різко зупиняла мене своїм питанням: "Звідки ти це взяв?"

Моя відповідь: "Сам придумав" – для неї, як тепер розумію, дуже недовірливої, – тоді не була переконливою. А словами відомої поетеси Ліни Костенко про те, що "Поезія – це завжди неповторність, якийсь безсмертний дотик до душі" – я відповісти не міг, бо тоді їх ще не знав...

У сьомому класі я захопився журналістикою. Однак, правильніше буде, якщо цю ж думку я сформулюю по-іншому, простіше: у сьомому класі я почав дописувати до районної газети "Радянська Гуцульщина". А яким я був щасливим, коли вперше знайшов у газеті свою, завбільшки з сірникову коробочку, замітку! А підпис який був! Юнкор Ярослав Радиш! Радості не було меж...

Слід сказати, що тодішній багаторічний редактор газети Олександр Бартош дуже прихильно ставився до молодих дописувачів: запрошував до себе на розмову, давав консультації, залучав до участі у літературних зібраннях. Мені, наприклад, поталанило на одному з

них слухати у власному виконанні вірші молоді на той час поетеси Марії Влад. Бачу те дійство як сьогодні: вона була така мила, тендітна і дуже серйозна, чорноволоса, у червоному платті. Одним словом, гонорова гуцулочка! А вірші свої читала напористо-стверджувально. Ще відтоді звучить десь у глибочині душі, нагадуючи про себе, такий рядок з її вірша: "...а по ньому тече кров-живиця".

Через багато років, уже за часів України незалежної, коли я розпочав свою військову службу в лавах її Збройних Сил, доля подарувала мені кілька зустрічей-розмов з Марією Миколаївною. З посвяти "на добро і щастя", як пам'ять про наші зустрічі, М. Влад у березні 1993 р. подарувала мені, "землякові і колезі по роботі в українському війську", свою першу прозову книжку "Стрітенне".

Але повернімося знову у пору мого шкільництва.

О. П. Бартош, про якого йшлося вище, активно залучав до роботи з молодими дописувачами і літературних працівників редакції. Одного разу з нами – моїм напарником по юнкорству в ту пору був односельчанин Петро Гавука – працював сам Тарас Мельничук. Ми, щоправда, тоді й не здогадувалися, хто з нами працює. А виходець з Уторопів, Тарас Юрійович Мельничук – майбутній лауреат Національної премії ім. Т.Г. Шевченка за 1990 р., людина Велико-го Таланту і надзвичайно важкої долі, на той час 29-річний молодий поет, автор добірки поезій у часописі "Дніпро" (1964) та збірки віршів "Несімо любов планеті" (1967) – наполегливо пояснював нам, рожнівським школярам, чим відрізняється замітка від зарисовки, а стаття від нарису; звертав нашу увагу на те, що листи до редакції бажано писати тільки з однієї сторони листка паперу; просив римувати слова "Рожнів, село, мука ("мука" наголос на букві "у!"); давав домашні завдання тощо. Мені ж назавжди запам'ятався його вираз "Не той гуцул, що згуцулився, а той справжній гуцул – хто в горах родився".

На все життя у пам'яті моїй закарбувалися ще й такі випадки із років мого шкільництва.

Перший. У першому класі (про це вже дуже коротко зазначалося вище) я пішов із

сусідськими дітьми до церкви святити бечку (вербу). На другий день, у понеділок, вчителька наша, Валентина Гаврилівна, запитує: "Діти, хто вчора ходив святити бечку?"

Мої однокласники – ті, що ходили зі мною до церкви, один за одним почали піднімати руку. Не підняв руки, на подив усім, тільки я. А вся справа тільки у тому, що напередодні, увечері, мене батько попередив: якщо тебе завтра запитуватимуть, чи ти був у церкві – кажи, що ти там не був (батько вже, напевно, знав, що нас усіх записали "наглядачі", а список передали до школи). Я послухався батька, за що через кілька днів була "ідеологічно" покарана наша сім'я, – у сільській стінгазеті "Перець" намалювали усіх: мати з молодшим моїм братом у Храмі Божому моляться, а я показую на школу, на що батько, як виявилось сьогодні, пророче каже: "Твої діди і прадіди ходили до церкви і ти меш ходити".

Останнім часом нерідко задумуюся над тим, п'ятдесятирічної давності, випадком. Зараз я усвідомлюю, що саме він мав вирішальне значення для моїх батьків у виборі релігійного чи нерелігійного виховання у сім'ї. Для мене ж той випадок став головним релігійним катарсисом (катарсис – виявлення витіснених зі свідомості травмуючих переживань, які викликають симптоми неврозу, і реакція на них). У широкому значенні катарсис – емоційна розрядка, вільне виявлення пригнічених емоцій. Тому, якщо говорити про мою теперішню релігійність, то вона не пов'язана із сімейною релігійною традицією.

Я до релігії прийшов (хоча правильніше буде, – йду) своєю власною дорогою. Я рухаюсь через існуючі умови, намацуючи свій шлях методом спроб і помилок. При цьому намагаюся продумувати свою віру (фраза запозичена з духовних творів Антонія Сурожського). Величезний вплив на формування мого світогляду мали наукові праці та проповіді великих цілителів тіл і душ людських архієпископа Войно-Ясинецького, митрополита Антонія Сурожського, митрополита Димитрія Ростовського, митрополита Іларіона (І.І. Огієнка), а також страдницьке життя та державницькі ідеї патріарха Володимира (Романюка), читаючи які, я намагався як можна більше думати...

Другий. Вдруге мені довелося пережити конфлікт між школою і релігією у третьому класі. Померла дитина (маленька донечка) у моєї першої сестри Ірини Лук'янівни Радіш (доньки рідної татової сестри Марії Романівни Пучко). Сусідським дітям, а також дітям рідні, було доручено нести труну, віко труни, вінки тощо). Мені доручили разом ще із трьома хлопцями нести віко труни. На другий чи третій день після похорону "погану поведінку" усіх, задіяних у похоронній процесії, обговорювали перед своїми однокласниками. Усім, при повторі такого вчинку, пригрозили виключенням зі школи, а мені ще й сказали, що не приймуть у піонери...

Слід наголосити на тому, що належного релігійного виховання мої батьки не могли мені дати через страх перед радянською владою. Навіть постити нас не примушували. Виключення інколи складав один день року – Страсна П'ятниця перед Великоднем. Мама в цей день намагалася зробити так, щоб її діти споживали тільки пісню їжу. Батьки добре розуміли, що якщо будуть мене і мого молодшого брата змушувати ходити до церкви і навчати основам релігії, то це може завадити нам в отриманні хорошої освіти. А їм дуже хотілося, щоб їхні діти вивчилися на лікарів або вчителів, щоб не мучилися все життя, як вони, у колгоспі. (Мої батьки – і батько і мати – за Польщі закінчили тільки три класи, бо нікому було випасати худобу. А мій дід по батьковій стосовно свого сина, а мого батька, був іще категоричнішим: "З тебе піп і так не вийде, тому не треба в школі сподні (штани) протирати...").

Боялися батьки й розповідей про минувшину – тут був страх самозбереження. Батьки добре знали, що людей, які щось говорили про козаків, Україну чи мали якесь, навіть найменше, відношення до ОУН-УПА – повивозили до Сибіру.

Третій. Було це десь наприкінці першого класу, а може, на літніх канікулах по його закінченні.

Мій сусід і товариш Григорій Іванович Стеф'юк (уже покійний, царство йому небесне) якось дуже мене перелякав. А справа в тому, що ми розмовляли з приводу вивчення російської мови. Цей предмет мав розпочатися для мене у другому класі. А Грицько Іванчишин – так його звали по-вуличному, уже мав досвід вивчення російської мови, бо на два роки був старшим – мені говорить: коли будеш вчити російську мову, треба буде язика, якого маєш, вирізати і вставляти російського... А ще Гриць мене вчив курити. Не навчив, правда, але запам'яталася його "школа": коли вдихаєш дим – дальше бачиш.

Пам'ятаю, як він командував:

– Ану вдихай і кажи: "Пани їдуть..."

Коли це робив – кашель і сльози... Мабуть, ця прикра обставина і невсипущий контроль батьків відбили охоту навчитися курити, з чого дуже радію. І при нагоді висловлюю щиру вдячність Орісі Стеф'юк – рідній сестрі Григорія Стеф'юка і своїй однокласниці за те, що вона своєчасно інформувала моїх батьків про ту "Грицькову школу", а вже батьки, звісно, зробили усе, щоб я тоді "ни узевси курити".

Четвертий. У дитинстві, десь у класі четвертому чи п'ятому, я вперше наштовхнувся на соціальний бар'єр, який я, ще на той час малий

хлопчик, відчув дуже гостро і сприйняв дуже боляче...

Річ у тім, що мої батьки жили досить бідно. Які могли бути статки у батька – рядового колгоспника, їздового тваринницької ферми та, непрацюючої через хворобу, матері? Щоб заробити якусь копійчину, мати носила молоко до сільської інтелігенції – вчителів або медичних працівників. Нерідко носити молоко доводилось і мені. Банку з молоком, якщо на мій стук не виходила господиня, я залишав біля дверей. Після уроків звідти ж забирав порожню банку.

Одного разу банки на звичному місці не виявилось, а хата була закрита на ключ. Сина господині я кілька хвилин тому бачив на подвір'ї іншої сім'ї. Підходжу до сусіднього будинку. Але дітей на подвір'ї вже не було. Стукаю у двері. Виходить син господині. На моє прохання покликати сина сусідки я почув відповідь:

– Іди звідси! Тобі не можна до нас заходити.

Тоді я вперше зрозумів, що між мною і дітьми сільської інтелігенції стоїть якийсь незримий мур, за яким я відчув себе самотнім, неповноцінним, розгубленим, нещасним...

Коли ж я прийшов додому і, плачучи, що мене вигнали, намагався пояснити мамі, чому я не приніс посуд для молока, мати, пригорнувши мою голівку до себе, сказала приблизно таке:

– Славчику, у тебе були грузькі чоботи і тому тебе не пустили до хати. Але ти вчесь добре і колис сам станеш розумним – таким, як Фидусь Погрб'єнник... Гашпорчін...

Сьогодні я переконаний, що ті дитячі переживання мали неабиякий вплив на подальше моє життя: те дитяче відчуття несправедливості підсилило у мені бажання добре вчитися, щоб теж колись стати вчителем, або лікарем.

П'ятий. Іду одного ранку до школи (навчався я тоді десь у п'ятому чи шостому класі) і бачу, як в одного газди – Івана Григоровича Щербаня хата вище вікон обведена синьо-жовтою смугою. Коли ж повертався зі школи – вже цієї жовто-блакитної смуги не було. Запитую вдома у мами: чому вуйко Іван забілів тоту смугу вапном? Мати мені відповіла, що нічого з цього приводу не знає. А найцікавіше в цій історії те, що вже наступного дня у школі на

уроці української мови під диктування записували таке речення: "Зметемо з лиця землі тих, хто посміє підняти жовто-блакитний прапор". Але тоді якихось асоціацій між жовто-синьою смугою на будівлі хати і прапором у мене не виникло.

До речі, моїх батьків мали вивезти до Ворошиловградської області. Вже була розібрана їхня хата та всі господарські прибудови на присілку Рожнів-Забрід ("Сирилівка") під керівництвом голови сільської ради Катерини Григорівни Соломійчук та голови колгоспу Василя Семеновича Козака, жителя села Рибне, й відправлені на залізничну станцію до містечка Заболотів. Як пізніше з цього приводу говорила мені мати, – "...ми (моя баба Настуня, мама і батько) залишилися під голим небом..."; худобу і сільськогосподарський реманент забрано до колгоспу. Це було 21 квітня – на третій день Великодних свят 1952 року, а через тиждень, у Провідну неділю – 26 квітня, мати народила мене. І це, як стверджували батько-мати, врятувало нашу сім'ю од виселення на Схід України.

Шостий. Під час навчання у 4 – 6 класах батько кожного літа вивозив мене на полонину "Масний Присліп".

Що мені з тих часів запам'яталося найбільше? Полонинська кужба!.. Місце і засіб для приготування їжі. Я дуже любив дивитися на вогонь, що потріскує під великим, чорним від диму, баняком, розсипаючи дрібні іскри, що нерідко залітали і в кулешу, що варилася в тій череватій посудині.

Інколи, особливо в дощову погоду, біля кужби збиралися чоловіки з усієї стаї (приміщення для житла полонинників), надто ті з них, хто мав великий досвід полонинських літувань. Вони довго-довго розповідали різні, доволі часто страшні, але дуже цікаві гуцульські легенди про чорта і бісицю, – "...чорт, а щез би він, гарцує долив, бісиця – верьхами; бісиця страшніша за чорта, а щез би, таке на ніч мелю"; про опришків; про бій ведмедя і бика...

"...Ведмідь напав на бугая. А той великий був. Їк притис вуйка (ведмедя) до скали – той і здох. Але Місьо (бик) боєвся відпускати ведмедя і також закоштував коло него..."

А ще розповідали, як ведмеді нападають на корів, – "...ведмідь штрикає на корову і на скаку роздирає її над передніми ногами..."

Пам'ятаю ще, як один раз ходив з татом корів шукати. Справа в тому, що корови, шукаючи м'якої соковитої трави, часто відбивалися від стада і заходили досить далеко "у зруби", або ще нижче – "в потоки". Адже там, окрім хорошої паші, і води було достатньо. Саме цих корів – шукачів кращої трави та води пастухи нерідко розшукували по кілька днів, – був страх, що корову міг роздерти ведмідь чи заїсти лая (згряя) вовків.

...Шукали ми того разу досить довго "високотівну" корову... Нарешті знайшли: вона мирно паслася в густій високій траві. Побачивши її, тато спересердя випалив: "А шляк би тебе горічій, курво, трафив... Їкий діттьо тебе суда справив?". Але тут же мій батько змінив гнів на милість: "Маленька, то ти телітко прийшла суди родити. Славку, йди суда. Маїмо дуже файну тиличку... Траба буде нести її до стаї..."

Була вже тепла місячна ніч. Я підганяв корову, а батько, щось під ніс посвистуючи, на плечі ніс маленьке, біле із жовтими латками телятко...

Ну і, звичайно, ніколи не забуду полонинські афіни (чорниці): збирав їх руками, і спеціальним гребенем, а потім продавав з бабою Настунею на базарі у Рожнові по 10 копійок за пугар (за уважу при цьому, що буханець сірого хліба тоді коштував 16 коп. – за 1 крб. можна було купити, відстоявши, щоправда, величезну чергу, 6 (шість!) хлібин та ще й отримати 4 коп. здачі.

* * *

– Ми всі трохи поранені дитинством, – сказала в одному із своїх інтерв'ю знаменита актриса Фаїна Раневська.

Однак дитячі образи і травми, на жаль, не минають разом із дитинством. Як стверджують психологи, ми ховаємо їх "на піддашшя" нашої психіки і забуваємо там, як непотрібну річ, але це ще не означає, що річ перестає існувати. Це не означає, що неприємні дитячі спогади чи пережиті в юності психологічні травми зникнуть самі по собі. Навпаки, вони, як і раніше, впливатимуть на поведінку людини, тільки переживатимуться у формі тривоги або страху... Витиснені та придушені дитячі, а також юнацькі травми не згадуються, але це не означає, що вони не болять... Ці "фантомні" болі-спогади, на глибоке переконання Олени Раскіної, з думкою якої я повністю погоджуюся, проявляються у невротичних і психосоматичних симптомах, у фобіях і конверсіях, а також в обмовках, описах, незграбних рухах і недомовках...

Що, крім описаного вище, найбільше запам'яталося мені, чи краще сказати – запало в душу – з перших п'ятнадцяти років мого життя?

Пам'ятаю маленький каганчик, який стояв на припічку й освітлював всю кімнату. Він часто димів, якщо мама чи баба своєчасно не зрізали згорений гніт. Мама і тато не раз говорили, що при такому світлі колись і вишивали, і пряли, і писанки писали.

Пізніше з'явилася гасова лампа з циліндром, від якої у кімнаті, звичайно, було набагато світліше. Але циліндр інколи тріскав, його по-

трібно було регулярно витирати від кіптяви, а мені доводилося кожної суботи аж за центр села, біля магазину, ходити "по нафту". Паралельно з газовою лампою батьки під час роботи біля маржини в стайні та надворі користувалися ліхтарнею.

Ще пізніше у хаті спалахнула "лампочка Ілліча" – в хаті стало ще світліше, що значною мірою продовжило і робочий день усіх членів родини.

У тій хаті, яку батько на початку п'ятдесятих років минулого століття, опісля зселення з гір, звів на "барабунню", – підлоги не було. Замість підлоги – добре утрамбована земля, яку перед святами "мастили" глиною, перемішаною з "конячим" (кінським послідом). А кути – особливо ті, які було добре видно, біля порога та припідка, підводили коричневим кольором. Мій батько називав ті смужки "стежков для карганів".

Та наша хата складалася з двох кімнат: в одній жила вся сім'я, а друга – була "святошною". Там не топилася, хоч і грубка (піч для приготування їжі та зігріву приміщення), і піч (як місце для снання баби з дітьми), і стіл, і ліжка – завжди були готові для свого прямого використання.

До речі, коли з виселення до Луганської області в Рожнів повернулася сім'я татової рідної сестри "Лукінихі", Пучко Марії Романівни, вони жили в одній кімнаті, а наша сім'я перебралася до другої. Так було і тоді, коли у нас тимчасово жила сім'я маминого рідного брата Гушула Павла Петровича.

В хаті було двоє ліжок: одне для мами і тата, друге – для всіх інших членів сім'ї. Коли в нас гостював мій дід – батько мого тата Радис Роман Васильович, він спав на канапі під вікном.

Зимою, особливо коли були сильні морози, а в кучі для худоби, отакої собі приліпки до хати, було маленьке теля або овечки – їх на ніч забирали до хати.

Постільна білизна, сорочки, рушники виготовлялися з домотканого полотна. У нас теж був домашній верстат, на якому виготовляли полотно як для себе, так і на продаж. Треба сказати, мої батьки самі не їздили продавати

полотно, а здавали його сусідам.

Одним із моїх основних завдань навесні і влітку, у зв'язку з виготовленням полотна, було його поливання, – полотно перед тим розстеляли на траві для вибілювання. А ще потрібно було дивитися, щоб це полотно "не обковали" мухи. Мух тоді роїлося безліч...

Уся білизна – як постільна, так і натільна – золилися (про технологію зоління не можу нічого сказати, тільки пам'ятаю, як виходила пара з особливим специфічним запахом з великої бочки, коли баба виймала з неї білизну). Потім, навіть узимку, все пралося у потоці під назвою Гнилиця, що протікає біля нашої хати. Мені дуже подобався запах випраних речей, які мати, витримавши на морозі, заносила до хати. Добре пам'ятаю і мамині руки після зимового прання...

Уся сім'я (як правило, за винятком батька, який постійно працював на штатних роботах – на фермі або на полонині) брала участь у польових роботах: від висадки овочів через сапання з першого і другого до збору урожаю. В дитинстві баба мене активно залучала до збирання картоплі на колгоспному полі, – можна було взяти і для себе відро... Один раз навіть баба "наймилиси" зі мною сапати картоплю в сусідів.

На моїх очах відбулася й радіофікація. Від "круглої тарілки" на стіні і "грушоподібного бідончика" – репродуктора на електричних стовпах через лампові і транзисторні радіоприймачі до "крутого бабінного комбайна", – таким був на той час шлях проникнення радіо у наше життя.

Швидко у сільський побут входило і телебачення. Я під час екскурсійної поїздки по містах Івано-Франківської та Львівської областей, якою був нагороджений по закінченні восьмого класу, бачив один із перших, на мою думку, телевізорів. Його особливістю було те, що екран там був завбільшки з маленьку записну книжечку. Задля збільшення зображення перед екранчиком ставили спеціальну колбу, наповнену водою...

Найбільшими святами у сім'ї були Різдво, Великдень, друга Богородиця (храмове свято у

Підгорі) та Зелені Свята (День Святої Трійці). Колядувати ходив лише в дошкільному віці та під час навчання у першому класі.

У дошкільному віці батьки залучали мене до участі в "городках", проведення яких біля церкви не раз організовував мій батько. Під час таких розваг я від батька навчився пробувати на міцність писанки та галуни (яйця, пофарбовані одним кольором) через порівняння звуків, які виникають при постукуванні писанками чи галунами до зубів.

Запам'яталося, що наша мама вранці на Великдень змушувала усіх умиватися у воді (я ніколи не бачив, щоб це робив тато), в яку перед тим клала одну-дві монети та червоний галун, "щоб хата була багата, а діти – красні їк галуни".

У День Святої Трійці (04.1922 р.) народився мій батько. Він завжди своїм днем народження вважав саме Трійцю, хоча, як відомо, це свято перехідне. Батько напередодні цього свята завжди на возі їздив у Дихтерку (ліс на території колишнього присілку Забрід-Сирилівка). Коли я ще був школярем – завжди мене брав із собою. Там ми вибирали гарного "маїння", яким були молоді гілки клена, липи, дуба, ліщини, – і везли все додому. А вдома "заклечанювали" хату і подвір'я. Найдрібніші з гілочок закріплювалися різним способом біля образів-ікон.

Завжди з нетерпінням діти очікували на "храм". Тоді приходили гості – як друзі батьків та їх куми з інших рожнівських парафій (Заріка, Чаплинці, Стеблицька), так і рідня, куми чи добрі знайомі з навколишніх сіл. Дітям гості завжди приносили різні гостинці. Інколи давали і по 15-20 копійок, – **для дитини то було щось!**

Храмували у Рожнові – у нашій родинній оселі зокрема – щиро і щедро попри ледь не загальну колгоспницьку бідність, а чи хронічні нестатки (це вже називайте як хочете!).

Широко практикувалися упродовж 60-70-х років ХХ ст. і толоки – колективне вирішення між сусідами якогось конкретного завдання: закладання фундаменту під будову, обмазування ("мащення") глиною хати – операція вельми трудомістка й відповідальна, чищення ("луплення") кукурудзи тощо. Завершення таких робіт обов'язково передбачало гарну гостину з піснями.

Шкільних будівель, в яких я навчався упродовж першого-шостого класів на території школи вже немає, – їх розвалили, коли будували теперішню Рожнівську середню школу.

Під час навчання у першому та другому класах нас, шкільну малечу, поселили "на камчатці" – в окремому затишному будиночку над маленьким потічком Тарновець.

Це – колишній шкільний корпус №3, побудований впродовж 1951-56 рр. 8 жовтня 2010 р. під час телефонної розмови з колишньою вчителькою молодших класів (вела паралельний до нашого клас) Іриною Михайлівною Добросельською, – її донька Ватаманюк Світлана – заслужена артистка України, живе у Києві) дізнався, що той будинок, в якому ми колись розпочали опановувати ази шкільної науки, побудований із розібраних садиб двох заможних рожнів'ян – Остафія "Канадника" та "Шершека" (Строїча Андрія Олексійовича). Ці газди були розкуркулені і

вивезені із села за те, що не хотіли писати заяву про вступ до колгоспу.

10.12.2010 р., завдячуючи допомозі рожнів'янина Василя Михнюка (сільського дядка), мені пощастило виявити наступне: під час німецької окупації вийшло розпорядження про зняття дзвонів із дзвіниці біля Чаплинської церкви і відправки їх до Косова з метою їхньої переплавки. Строїч Андрій Олексійович за одну ніч зняв ті дзвони, закопав у надійному місці, а наступного ранку до Косова відвезли повну фіру зерна в якості відкупного. Донька А.О. Строїча – Ірина Андріївна – під час тієї нічної "операції" була вартовою. Після війни дзвони відкопали. Вони і тепер виконують свою функцію. А сам Андрій Строїч-"Шершек" опісля розкуркулення й арешту помер у тюрмі у м. Миколаєві Львівської області. Його дружину з дітьми Дмитром і Ганною вивезли до Сибіру. В Рожнові залишилася тільки їхня донька Стеф'юк Ірина Андріївна, яка на той час уже була дружиною червоноармійця-фронтовика, однак з батьківської хати її все ж таки вигнали, а хату розвалили.

Наприкінці 50-х років ХХ ст. у тім будиночку навчалися учні двох перших і двох других класів (я навіть сьогодні пам'ятаю, де розташовувались наші класні кімнати: у першому класі – в кінці коридору зліва, а в другому – на початку коридору, справа). Учительської там не було, із-за чого вчителі перших-других класів змушені були користуватися спільною вчительською, яка знаходилась у головному корпусі школи.

У тій будівлі було чотири класні кімнати, веранда – завжди наповнена різними плакатами, та шкільний магазин-буфет (пізніше, коли шкільний магазин перевели в інший корпус школи, там розмістили майно шкільного духового оркестру). Будиночок обігрівався печами. Прибиральниця або шкільний сторож в холодну пору року приходили дуже рано і розпалювали печі. На перервах кожен із нас намагався, розштовхуючи інших, захопити місце біля печі, щоб погрітися. Найактивнішою за інших, завдяки своєму зросту, на той час була Оріся Вінтоняк.

А що пам'ятаю із перших десяти років свого життя лише епізодично? Ось що:

— як скочувався "бербеничкою" із Диблевого горба;

— як ловив пуголовків у болотах на Мочарі;

— як разом із дівчатами там же, на Мочарі, виплітав із брички (так називали ми гостроверху темно-зелену гнучку траву) стільнички, хатки, браслети;

— як стрибав із горища з парашутом, в якості якого використовував велику парасолу або великий кошик, сплетений із тонких вербових гілок;

— як намагався дійти до горизонту – у моєму розумінні – краю землі, який, здавалося, був зовсім поряд;

— як мене вперше фотографували, – мені тоді виповнилося аж два роки; мені, напевне, цього дуже не хотілося і, щоб якось мене заспокоїти, батько мій імітував, що розвалює копицю сіна;

— як татова рідна сестра йшла до шлюбу... Я чомусь тоді сильно плакав, а це заважало батькам моїм брати активну участь у "весільному уряді"...

У третьому-шостому класах ми навчалися теж в окремому, недавно, на той час, збудованому одноповерховому будинку, де наш клас мав постійну кімнату, що знаходилась у правому крилі в кінці коридору, зліва.

Шкільний корпус, про який щойно йшла мова, збудований був ще "за Польщі" у 1935 році. Історія зведення цієї добротної будівлі, як і її добудови впродовж 80-х років минулого століття, детально описана у книзі "Рожнів: нариси історії села", тому не буду більше про це розповідати. Скажу тільки, що навесні 1944 року у приміщенні цієї "польської" школи був розгорнутий червоноармійський військовий лазарет... А в мої часи під час негоди та взимку в коридорі цього корпусу щопонеділка проводились шкільні лінійки, де оголошувалися різні загальношкільні розпорядження та заслуховувалися звіти старшокласників впродовж минулого тижня.

(Продовження у наступному номері)

ЯК ЦЕ БУЛО НАСПРАВДІ...

(принагідні роздуми)

Давненько – десь трохи більше року – я надивався в Інтернеті матеріал поета Василя Рябого про незабутнього Тараса Мельничука (Боже, як же ж ми любимо справжніх, однак мертвих Поетів! Живих, як правило, зневажаємо...). Матеріал як матеріал – йшлося про відвідини Тарасом Мельничуком закарпатської туристської бази "Драгобрат" разом із групою партійців коломийської УРП, головою якої був уже нині покійний Дмитро Гриньків. Василя Рябого не було серед нас і те, що він написав про Тараса Мельничука, базується на розповідях очевидців.

Василь Рябий, опираючись на їхні розповіді, більш-менш сумлінно переповів історію перебування Тараса Мельничука на "Драгобраті" з нашою туристською групою партійців УРП. Правда і те (наскільки я пригадую, усе це діялося десь під кінець червня 1991 року), що Тарас Мельничук зі мною розіграв перед туристами ледь не півторагодинну політичну п'єсу, в якій Тарас виконував роль дисидента (він ним і був!), а я, скромний раб Божий Микола Чорнокниш, грав роль усемогутнього полковника КГБ.

Повторюю: поет Василь Рябий добросовісно про все розповів, за що я йому вдячний. Заковика лише в тому, що, відображаючи мене у ролі високопосадового кагебіста, він дещо, делікатно висловлюючись, передав куті меду – на кшталт того, що я Тарасові погрожував, бризкав слиною і робив страшні очі (я і дотепер ніяк не можу збагнути, що ж оце означає: робив страшні очі?).

Річ у тому, що мене жорстко виховувала одна тільки мати, свого часу глибоко законспірована зв'язкова УПА – настільки глибоко законспірована (вона тривалий час була телефоністкою на комутаторі), що я від зовсім

мені чужих людей довідався про її причетність до Великої Боротьби.

Мова не про це. Вона, покійна моя мати, виховала мене так, що ніхто і дотепер не чує од мене лайливого слова, а вже про те, щоб я – просто як людина! – комусь погрожував, бризкав слиною та ще й при цьому робив страшні очі... дико і вкрай примітивно!..

Усе було якраз навпаки.

А саме: республіканці-туристи, ми гірською дорогою все ж добралися до туристської бази "Драгобрат" і, замість того, щоб відпочити, відразу поперли на "Дві сестри" – доволі високі вершини. Це тільки Микола Чорнокниш міг додуматися пертися до цих оманливо прекрасних вершин у босоніжках!.. Однак для нього подібні вчинки вельми і вельми характерні. Що ж до Тараса Мельничука, то він залишився на базі. Він уже явно не був здатний долати вершини і, тим більше, сходити з них, – сходження з вершини, виявляється, набагато тяжче...

Повернувшись на базу, ми у передочікуванні вечері зібрались на другому поверсі бази – на галереї. Всі, окрім Тараса Мельничука, виглядали доволі втомленими. Втім, і для Тараса дорога від залізничного вокзалу до бази не була такою уже й легкою. Він знав про мету нашого сходження: підняти на вершині "Двох сестер" синьо-жовтий і червоно-чорний повстанський прапори, а Дмитро Гриньків, голова Коломийської УРП, у присутності туристів з Росії мав відсалютувати зі стартового пістолета.

Все так і відбулося. Мушу зазначити, що російські туристи вельми прихильно відреагували на нашу партійну акцію. Я ще не відійшов од хмільного враження від нашого успіху, як і від болісного гулу в ногах, коли ж це

Тарас у присутності російських туристів так лагідненько ввічливо питається у мене:

– Признайтеся, пане полковнику КГБ, вам очі не муляють кольори наших українських прапорів? Може, вам усе ж таки миліше звертання: товаришу полковнику...

– Ну що ви, пане Тарасе, – відреагував я автоматично, і собі маючи бажання трохи розважитись. – Мені навіть це дуже подобається: пане... Це ж так шляхетно! А кольори **ваших** прапорів нас анітрішечки не турбують. Мода мінлива як жінка. Вчора одні кольори – сьогодні інші... Пусте!..

– Ви гадаєте...

– Гадають ворожки, пане Тарасе. Ми прораховуємо усі мислимі і немислимі варіанти суспільного розвитку. На те ж ми і є Комітет Государственной Безопасности.

Ось тут я хочу зробити невеличкий відступ стосовно такої неоднозначної постаті як Тарас Мельничук. Він був не лише Поетом. Він був ще й прекрасним актором. Він оцим своїм лагідненько ввічливим запитанням (Боже ж ти мій, скільки було у цьому запитанні витонченої іронії!) кинув мені петельку, а я відразу, трішечки розуміючись на природі театру і кіно (навчання у Київському театральному інституті ім. Карпенка-Карого – режисура кіно, щось та мені дало), накинув на петельку гачечок – і воно пішло та й поїхало...

– Гадають ворожки, пане Тарасе. Ми прораховуємо усі мислимі і немислимі варіанти суспільного розвитку. На те ж ми і є Комітет Государственной Безопасности. – Не знаю, що на мене найшло, але я перемерожував українську мову із не менш добірною російською і крайком спостеріг, як до нашого спілкування з невідомою цікавістю прислухаються російські туристи. – Ваше упереджене ставлення до моєї... контори... мені зрозуміле: дві тривалі відсидки ні за що ні про що по суті...

– Антирадянщина!

– Я знаю, у чому ви були звинувачені. Я говорив і говоритиму: людський розум безмежний, – дурість, на жаль, теж. Що ж ви хочете? Єдність протилежностей!.. (Тривала па-

уза). Пане Тарасе, ви людина високоосвічена. Ви мене прекрасно розумієте.

Тарас Мельничук витримав не менш промовисту паузу.

Йї ось за час оцієї паузи хочу пояснити, чому я з такою легкістю перемерожував українську мову із не менш добірною російською.

Бо так уже склалося моє прекрасне життя (будь воно тричі прокляте!): як тільки я народився у рожнівському присілку Забрід, – а моє село мало декілька присілків, яких давно вже нема, – зловорожа душа в образі маминої сестрички по дедеві, перебуваючи на посаді голови сільської ради, вирішила – "жехла", як у нас кажуть, комуністка, прислужитися совєцькій владі не на страх, а на совість, і... почала дуже енергійно реалізовувати розпрацьований **нагорі** план по ліквідації рожнівських присілків.

Словом, на Херсонщині мати працювала дояркою, а мене віддали до російськомовного дитячого садочка. Отож, не дивно, що коли я повернувся з матір'ю до рідного краю, два-три роки мало хто міг мене у моєму "питомому" селі зрозуміти. Буває ж так!

Буває і не таке...

Втім, я ні до кого претензій не маю. Що було – те було. Нехай судить Господь.

Однак повертаюся до мого візаві Тараса Мельничука.

Він – мовчав. Я миттєво збагнув, що такі просто зобов'язаний продовжувати (інтрига запущена, зупинити її – неможливо):

– Я прекрасно розумію вас, пане Тарасе. Вам нема за що дякувати моїй конторі. А втім, вибачте за цинізм, ви були да-алеко не першим і не останнім. Кожному випадає те, що випадає. Таке наше життя.

Спостеріг: усі, хто був тоді на галереї, надто російські туристи, з невідомим зацікавленням спостерігають затіяне нами дійство. Я почув захоплено тихе позаду себе, трохи збоку: "Такой молодой, а уже полковник". Отой майже шепіт додав мені творчої снаги і я увійшов в образ високоінтелектуального полковника КГБ, – в оту блаженну мить творення образу я уже був справжнісіньким полков-

ником КГБ... Благословенна мить увірування у запропоновані обставини – для актора і... працівника "делікатної" служби. Мене, уже як такого собі Миколи Чорнокниша, дивакуватого мрійника, серед присутніх на дійстві більш не було. Спілкувалася з Тарасом зовсім інша людська фізична екзистенція – холодно-кровна, хитромудра, достобіса проникливо далекоглядна і через це розважливо цинічна. Коротше: я увійшов в образ отакого собі кагебіста-інтелектуала – працівника секретної служби новітнього часу.

Що ж до Тараса Мельничука, то в нього не було потреби входити в образ дисидента, – він дисидентом був до мозку кісток... Так би мовити, вродженим дисидентом. Від Бога.

За що й поплатився. Своїм нормальним людським майбутнім, здоров'ям і, врешті-решт, життям. Хоча, зрештою, що таке нормальне людське майбутнє? Хто ж це може визначити критерії цього нормального людського майбутнього? А яке ж тоді людське майбутнє слід вважати ненормальним?

ТАРАС (розриває дорогу цигарку і скручує собі газетну самокрутку). Чого ж ви замовкли, пане полковнику КГБ?

Я (себто половник КГБ). Та ось я спостерігаю за вами, так званими патріотами України, і серце моє кров'ю обливається від жалю і смутку.

ТАРАС. Я-ак, у вас навіть є серце?

Я (надалі, щоб постійно не поторюватись, подальші репліки вважати від особи полковника КГБ!). Помилка природи, пане Тарасе. Але я не шкодую. Інколи природа помиляється на благо... Не варто іронізувати (перед цим перебиваючи "опонента" різким владним помахом правиці). Для початку: від себе і від імені працівників мого сектора я прошу вибачення, пане Тарасе, за усі дії наших debilів-триглодитів. Несть числа дурням... Що, у вашому... творчому... середовищі усі такі розумні і талановиті як ви? Дурнів і в нас не бракує – закостеніло партійних. Тільки наша служба, на відміну від усього суспільства, їх неухильно вибраковує. Дурні у нас **згорають**.

ТАРАС. У печі?

Я. Інколи й у печі, пане Тарасе. Залежить усе від ситуації.

ТАРАС. При першому нашому знайомстві я зрозумів: ви кагебіст висококласний...

Я. Надіюся!

Тут я собі дозволю зробити невеличкий екскурс у минуле.

Річ у тому, що замолоду, попри бажання, мені довелося мати доволі тісні стосунки з цією "делікатною" службою. Кажу наперед: КГБ для мене персонально і справді виявився делікатною службою, – в усякому разі, до тих співробітників, з якими контактувався, не маю жодних претензій. Навпаки, я їм глибоко вдячний!.. Бо ніхто з них на мене не тиснув у вигляді погроз і вже й поготів я не відчував найменшої спроби з їхнього боку зробити мене примітивним "стукачем".

Коротко: знайомству з **ними** я зобов'язаний одній хорошій рожнівській людині, яку свого часу – давно-предавню, ще за совєцького періоду, з тріском вигнали з міліції за порушення соціалістичної законності. Позаяк ця людина давно уже покійна, то я її особу конкретизувати не буду. Та це і не так суттєво. Досить того, що людина вважала себе стражем комуністичної системи – і зобов'язала мене давати йому читати усе те, що я пишу. Йому забалося бути моїм персональним цензором. А щоб відчепитися від оцього настирливця, то я знайомив його з копією фрагментів свого роману "Веселий реквієм".

Мені зараз смішно і сумно про це згадувати, але я в дуже молодих (пацанячих!) роках зважився писати величезний політичний роман, в якому центральним персонажем фігурував – хто б ви думали?! – сам Андрей Шептицький. Зрозуміло, що спершу я живився офіційними викривальними матеріалами, однак...

Як би там не було, а мене листовно викликали до районного КГБ.

Не буду запевняти, що я, раб Божий Микола Чорнокниш, місця собі не міг знайти від радості, – відкриваючи сіруватий стандартний конверт з адресою "установи", я відчув, як у мене бридко тремтять коліна. Це тепер більшість наших зразково показових патріотів (я їх називаю "патріотусами") у моєму нео-

днозначному минулому героїчно боролися з тоталітаризмом... Що, носили дулю в кишені? Та й це навряд!..

А тоді було мені на душі тяжко і тривожно. Мати плакала. З КГБ жарти були дуже погані, – мати, як виявилось згодом, знала це з власного досвіду...

Правда – вона і є правда: попри мої найгірші передчування співробітник КГБ у цивільному гречно, аж мене це приголомшило, пояснив мені в дуже скромно обставленому кабінеті причину виклику. Я не відчув навіть найменшої спроби тиску на мене! (Я вже про це говорив).

Господи, як у цьому житті усе просто – аж до фізіологічного обриднення!.. Хороша рожнівська людина написала до районного КГБ на мене донос. Мовляв, він (себто я, скромний раб Божий Микола Чорнокниш), своїми писаннями підло підкопується під "устої" (підвалини) комуністичної ідеології "і тому я, як син Партії, дуже прошу його посадити, бо скрізь він розповідає на похоронах і весіллях погані анекдоти про мою рідну, мені найдорожчу радянську владу".

Співробітник КГБ порадив мені не захоплюватися анекдотами і висловив бажання ознайомитися з моїми "писаннями". Ви б відмовили? Я щось тоді не зустрічав теперішніх "борців з тоталітаризмом"!.. Тоді ледь не у всіх у подібній ситуації бридко тремтіли коліна. Чи не так?

Я, зрозуміло, на другий же день притарбанив до співробітника білу папку із чималеньким стосиком першодруку, – копію собі я залишив (портативна пишуча машинка "Москва" була вже зареєстрована у районному КГБ). А на папці було вималювано великими літерами: "Веселий реквієм").

Співробітник відпустив мене додому. На прощання сказав, що мене викличуть, коли буде потрібно... і мене викликали десь через місяць. Мушу сказати, що мої коліна вже не підгиналися.

У тому ж кабінеті мене – знову ж таки вельми приязно! – прийняв інший співробітник помітно старшого віку, судячи з густого просивинку у волоссі, схожий чимсь на доброго мудрого вчителя. Він був з обласного КГБ, а це щось та означало!..

Неуважно переглядаючи якісь папери, почав просто, начебто йшлося про звичайнісіньку буденну справу:

– Ми підняли деякі... матеріали... – (ох, ця промовиста тягуча пауза!). – Ваша мати мала певні стосунки з націоналістичним підпіллям, – мізинчиком вказав на папери. – Це матеріали слідства з Кутського МДБ.

Абревіатура не перекладається, але я про це героїчно промовчав.

Він м'яко поцікавився:

– Ви про це знали?

Я про це і справді нічого не знав. Можливо, на цього працівника подіяв мій щиро-сердний голос, але він повірив мені, тому що дружелюбно розповів деякі подробиці і перейшов до справи:

– Миколо, ми дуже уважно прочитали вами написане і нам, зокрема мені, імпонує те, що ви, така молода, фактично юна людина взяли за таку відповідальну річ як політичний роман. Нехай не все у вже написаному вами аж таке зграбне, однак письмо ваше оригінальне, образне... я би сказав... Я прочитав вашу новелу у "Жовтні" і вона мені припала до душі. З вас вийде перспективний письменник, якщо...

Знову тривала пауза.

У березневому номері львівського літературного журналу "Жовтень" була видрукована під рубрикою "За столом новеліста" моя художня річ "Жив собі дід – і..."

Я тільки й спромігся мовити:

– Я не ворог держави, в якій я живу, і мені дорогі комуністичні ідеали...

Співробітник КГБ обласного рівня запевчливо змахнув рукою. Та й самому мені стало нестерпно соромно від кричущої фальші у моєму голосі.

– У вас митрополит Шептицький мученик, жертва власних ідеалів...

Ось тут мене й прорвало. Не впевнений, чи я зважився б на таке у теперішньому своєму віці, але тоді... Нехай благословенною буде молодість!..

Я відповів, не почувачи скутості від бридкого остраху (це тепер, повторюю, ледь

не усі були непримиренними борцями з тоталітаризмом, носячи, звісна річ, дулю в кишені... хоча навряд чи й дулю носили!..):

– Для мене Шептицький – не ворог, а справжнісінький мученик, розбитий паралічем. Він вірив у своє, а хто був проти нього – у своє. Ви ж не будете заперечувати, що це неймовірно складна і суперечлива постать. Це ж він, митрополит Шептицький, звернувся з особистим листом-протестом до самого Адольфа Гітлера на захист євреїв – і знаєте, **що** йому відписав Гітлер? "Ваша ексцеленціє! Якби не ваш високий духовний сан, то я наказав би вас повісити."

Опріч того, я ще розповів про те, що Шептицький підтримував фінансово письменника-самоука Андрія Красовського, з яким мене поріднюють родинні зв'язки. А він же ж, Андрій Красовський, у двадцятих роках своїми творами у прогресивних львівських часописах пропагував ідеали робітничо-селянської влади там, за Збручем. До певної міри подібна інформація була для мене козирною...

Мій делікатний співрозмовник не зводив із мене очей – напродиво чистих блакитних очей. Бувають же ж у людей такі очі!..

– Продовжуйте, Миколо, продовжуйте... Мене понесло.

– Що користі з того, що митрополит Шептицький буде зображений у моєму романі якимось недолугим примітивом. Якщо це справді так, то з ким же тоді боролася радянська влада? Опрімітивлювання ворогів чи не завдає відчутної шкоди комуністичній ідеології?

Коротше кажучи, я ще нагадав про газету воєнних часів "Прикарпатська правда" за 1944 рік, у якій особа митрополита Андрея Шептицького і його подвижницька діяльність були висвітлені фронтовим журналістом – напевне ж співпрацівником органів НКВД, судячи з його обізнаності – доволі стримано, я би навіть сказав, із певною співчутливою симпатією. Про ймовірні стосунки цього фронтового журналіста з НКВД я не сказав нічого...

Співробітник КГБ обласного рівня напослідок побажав мені творчих успіхів у моїй праці на благо держави і поцікавився, як мені живеться. Я признався, що дошкуляє дрібне сільське

начальство – бригадири і ланкові, які вбачають у мені з причини своєї вродженої тупості запеклого антирадянщика і до знетями прагнуть затягти мене у колгосп "до гною". Це ж як характерно для українця: якщо у мене здохла корова, то, дай Боже, щоб і в сусіда вона здохла!..

– Ідіть і спокійно працюйте. Ми ще будемо зустрічатися з вами. – І на прощання подав мені вогку холодну руку.

Це було вже щось!..

Бригадири і ланкові якимось автоматично "відсохли" від мене...

У певному розумінні я вже був кагебістом "зі стажем" й у своїй неочікуваній ролі "високласного кагебіста" та ще й полковника почувався досить упевнено.

ТАРАС (співчутливо, з легкою іронією). А скажіть-но мені: ви – українець? Мова ж у вас прекрасна... Якщо ви не українець, то вас здорово наблатикали у вашій спецшколі.

Я. Ви зачепили за живе, пане Тарасе. Знаєте, мене у п'ятдесят другому, коли я ще був безпомічним кількамісячним немовлям, під чужі плоти викидали з рідної оселі не якісь там міфічні москалі, а чи кацапи – якщо вам, демократам, так уже подобається подібне бридке визначення. Ні, пане Тарасе. З моєї рідної оселі – з мого родинного гнізда мене викинули свої ж українці. Вони ще й пишалися тим, що роблять. А москалики-солдати, як мені мати розповідала, стояли в саду і плакали... (Тремтячим голосом). Скажіть мені, пане Тарасе: ким я можу бути опісля цього всього?

Тут уже я не грав. Мені воістину стало нестерпно боляче.

Тарас без найменшого відтінку іронії вибачився за недоречне запитання.

– Та нормально все, пане Тарасе. Усе нормально... Якщо тільки наш світ нормальний. Адже на вас "студали", знову ж таки, не москалі, – зважте, будь ласка! – а свої, українці. Вони й "брали" вас двічі і вони ж, українці, висуджували вам відповідні терміни відсидки. Хіба ні?

Наша "вистава" знов увійшла в нормальне русло, – мені дуже не хотілося звести її до рівня дешевенької сльозливої мелодрами. З усього видно, Тарас Мельничук теж дуже не

хотів цього, – він знову увійшов в образ отакого собі іронічно в'їдливого дисидента і по якійсь хвилі лагідненько так поцікавився:

– А скажіть-но мені, пане полковнику КГБ, на чиєму ви боці будете, коли все оце... – обвів довкола себе рукою, – **загримить?**

– Загримить, як ви оце зволили висловитись, значно раніше, аніж ви, нами інспіровані демократи, сподіваєтесь, – відповів я йому в тон, а в самого проблиснула дещо боязка думка: Боже, що ж я таке несу?!

Та все ж я продовжував (мене знову понесло):

– Так-так, пане Тарасе, я не обмовився! Найближчим часом у Москві буде інсценована спроба державного перевороту, після чого ми закостенілу комуністичну ідеологію скинемо із себе, як скидають старий дрантивий кожух. Новенькі демократичні шати куди привабніші... для нас, пане Тарасе!.. для нас!.. Уточнюю: для господарів ситуації. Коли хочете вже зовсім відверто, то для владців – усіх тих, хто править вами. Вам же ж ми залишимо ваші прапори та й усю іншу демократичну атрибутику. Носіть-ся собі з нею на здоров'я, мов циган із писаною торбою. Виголошуйте свої гасла, скільки вам влізе. Нас це анітрохи не турбує. Ви навіть не обслуга корабля. Ви – пасажери на **нашому** кораблі. А тому запитання, на чиєму я боці – безглузде. На своєму я боці, пане Тарасе. На своєму. Ви прагнете розвалу імперії? Та будь ласка! При вашому максимальному сприянні **ми** розвалимо **цю** закостенілу імперію, – вона однаково ж не життєспроможна. Ми натомість, замість покійного ССРСР, створимо ССД...

– А що це таке, пане полковнику КГБ? Це як СС чи СД? – обірвав мій монолог Тарас Мельничук?

Я пояснив:

– Ні те, ні інше, пане Тарасе. Союз Суверенних Держав – вас це влаштовує?

– Пождіть-пождіть, пане полковнику. – Тарас наморщив чоло і пильно глянув на мене. – Здається, я починаю вас розуміти...

Тепер уже я спитав іронічно:

– І що ж ви починаєте розуміти?

Тарас Мельничук пропустив мою іронію повз вуха і напродиво серйозно відказав:

– Хитро задумано. Це як у космосі: довкола великої планети покірно крутяться маленькі. Вони ніколи не зможуть зійти з орбіти сателітів, тому що вони не були, не є і ні-ко-ли не будуть самодостатніми. Така вже їхня доля. Ну куди ж від неї подінешся, від своєї власної долі? – й опісля короткої паузи: – Гарне ж ви нам майбутнє готуєте, пане полковнику КГБ, що й казати... Щиро вам дякую за відвертість!

Тарас Мельничук так неприязно всвердлювався у мене своїми, нараз холодними очима, що мені захотілося обірвати оцю всю нашу імпровізію, однак я вже не міг зупинитися.

– Давайте поговоримо про ваше майбутнє у нашій новій демократичній імперії...

– Я вже уявляю своє майбутнє у вас!

Коли він злостився, голос його насочувався неприємною різкістю... Мої республіканці переглянулися між собою.

– Заспокойтеся, пане Тарасе. З вами і подібними до вас у нашій імперії буде все навпаки.

– Я слухаю вас, пане полковнику КГБ, слухаю...

Я насолоджувався оцією миттю ТВОРЕННЯ, – воістину мить блаженна!..

– Буду з вами відвертим до кінця, пане Тарасе, – почав я якомога миролюбніше в образі оцього достобіса підступного полковника КГБ. – Ви і до вас подібні справді небезпечні для нас. Ви якщо зараз не поведирі широких мас – так би мовити, смолоскипники, то у будь-який час – для нас найбільш непевний – можете ними стати. Ви як детонатори, здатні спричинити вибух до пори-часу нейтральної вибухової маси. А це з вашого боку, пане Тарасе, дуж-же серйозна загроза для нас! Я ж обіцяв вам бути до кінця відвертим. І тому, а це природно, зі свого боку ми будемо протидіяти...

Тарас Мельничук перебив:

– Я чув, у Сибіру і на Соловках бараки уже відремонтовані і побілені.

– Облиште, пане Тарасе! Сибір, Соловки, бараки – хай навіть відремонтовані і побілені, нам ні до чого. Нам не потрібна ваша фізична смерть. Точніше, ви нам не потрібні в ореолі мучеників. А от ваш духовний крах...

– Я слухаю вас, пане полковнику КГБ, слухаю...

Я витримав доречну в отакій ситуації значущу паузу.

– Ми не тільки не будемо вас переслідувати, пане Тарасе. Навпаки: ваші найбільш несприйнятливі для нас опуси ми будемо розповсюджувати мільйонними тиражами, а нами куплені критики будуть славити вас аж до нестерпності. Ви будете потопати у такій розкоші, що неімущий народ люто вас зненавидить. До того ж, ваші найбільш... заумні... вірші діти зобов'язані будуть зубрити у школі. При одній лише згадці про вас діти будуть вити від лютої зненависті до вашої персони. Я вже не кажу про те, що ваші розкішні портрети будуть скрізь. Як вам отака перспективочка, пане Тарасе?

– Ви страшна істота, п-пане полковнику КГБ!.. – тільки й мовив Тарас.

– Надіюсь! – тільки й вимовив я в образі оцього достобіса проникливого, далекоглядного і підступного полковника КГБ...

Ми ще багато про що говорили з Тарасом Мельничуком, але це вже не так суттєво.

Поспіла так довго очікувана наша туристська вечеря...

Епілог

Я постарався реконструювати зміст, дух і стиль наших реплік. Зрозуміло, що про їхнє дослівне відтворення більш як через двадцять років не може бути й мови, – диктофони були тоді ще великою рідкістю...

Суттєве інше: Тарас Мельничук розіграв "виставу" десь наприкінці червня, а 19 серпня того ж 1991 року у Москві відбувся державний переворот з усіма наслідками, які мною були нафантазовані за півтора місяця до того. Накаркав, виявляється! Помилився лише у назві: замість ССД спішно було утворене СНД. Що ж, **ІМПЕРАТОР ПОМЕР – ХАЙ ЖИВЕ ІМПЕРАТОР?..**

Чому саме щонайгірші нафантазовані передбачення мають властивість збуватися?

Зима. Косів. 1972 р. Анатолій Калитко

ВШАНУВАЛИ ЮРІЯ ШКРІБЛЯКА

На релігійне свято Чудо арх. Михаїла в селі Яворові розпочалися заходи, приурочені 190-річчю майстра над усіма майстрами – основоположника гуцульської різьби на дереві Юрія Івановича Шкрібляка, який започаткував "Яворівські школи дереворізби".

Рано у місцевій церкві Пресвятої Трійці священник о. Василь відслужив Божественну літургію, на яку прийшли члени великої родини Шкрібляків, представники районної і місцевої влади, науковці, шанувальники таланту цього мистця.

А після літургії усі присутні пішли до могили Юрія Івановича, де встановлено новий пам'ятник. Тут отець Василь закликав людей, аби шанували і пам'ятали своїх батьків, особливо матерів. Особливо треба шанувати матерів до четвертого коліна.

– Юрій Шкрібляк, – наголосив священник, – зробив багато добра, прославив гуцульський край і цілу Україну.

Тепло про винуватця цього заходу говорив і його праправнук – священник церкви Василя Великого з м. Косова о. Юрій.

Заступник голови райдержадміністрації Володимир Совіздранюк у своєму виступі відзначив, що Ю.І. Шкрібляк заклав у мистецтво неповторну різьбу. Похвально те, що його справу продовжують нащадки. Він же подякував усій родині, священникам згаданих церков за вшанування пам'яті цього славетного різьбяра.

Потім слово тримали: Ірина Федів – заступник директора Коломийського музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття

Відкриття надгробного пам'ятника ювіляра

ім. Й. Кобринського, Святослав Мартинюк – директор Косівського інституту прикладного і декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв, Дмитро Козубовський директор Вишницького коледжу декоративно-прикладного мистецтва імені Василя Шкрібляка, Василь Корпанюк – голова обласної організації Національної спілки майстрів народного мистецтва, заслужений художник України, Катерина Шкрібляк – сільський голова Яворова, Віта Ілюк – праправнучка цього основоположника гуцульської різьби, Юрій Шкрібляк – праправнук Ю. І. Шкрібляка, суддя Івано-Франківського апеляційного суду.

Насамкінець Дмитро Іванович Шкрібляк, який узяв на себе велике коло обов'язків стосовно підготовки й відзначення 190-річчя від дня народження Юрія Шкрібляка, подякував усім за вшанування пам'яті славетного майстра гуцульської різьби. Завдяки спільним зусиллям і без фінансової допомоги держави вдалося багато зробити та на належному рівні відсвяткувати цей ювілей.

Петро ГАВУКА,
Богдан ШТУНДЕР (світлина), члени НСЖУ.

ЗАХОПЛЮЮЧА ВІДДАНІСТЬ

На щастя, є ще люди, які, незалежно від їхньої освіти та професії, ніби запрошують до «свого світу»: з ними приємно спілкуватися, виникає бажання ділитися життєвими поглядами, успіхами чи проблемами. До таких, безперечно, належить Петро Гавука.

Він виріс у мальовничому куточку Рожнова, де у будь-яку пору року є чим помилуватись: душа радіє і подумки ти линеш вдалину – туди, де на неосяжні сотні кілометрів розкинулись вічнозелені гори; звідси вони здаються не надто далекими... Вузька дорога, звиваючись змійкою поруч з хатиною, швидко стає півтвцем. Позаду помешкання і присадибної ділянки – високий до-вжелезний пагорб Гребля, на верхів'ї якого красується мішаний ліс. В дитячі роки я поспішав сюди і відчував обійми казкової чарівності: коли виблискували незгасним сяйвом стрункі берізки, щедро віталися потьохкуванням птахи-мандрівники, а згодом усе цвіло навкруги і вечорами звучав різноголосий жаб'ячий хор; і коли догорало літо, влітаючи першу вагому жовтизну у крони дерев і наставали перші холодні осінні ранки, а ліс стояв неначе в позолоті; і пізніше, коли сніг, мороз та іній наряджали дерева в ні з чим незрівнянні срібно-кришталеві шати.

Колись ми з ровесниками та друзями, часто випасаючи тут домашню худобу, кидали зацікавлені погляди на далекі вершини Карпат, які здалеку – сині-сині... А ближче, на краю села (урочище Царина), росли дві привабливі високі тополі – як вартові між дорогою і полем.

Промайнули десятки років. Я, як і раніше, залюбки милуюся красою тієї місцини, якщо випадає провести годину-другу серед хмільних запахів і краєвидів. Буває, сходжу не без труднощів на гору, дивлюся спрагло на обрій – і бачу рідний світ, але вже без отих двох тополь-сестричок (їхнє життя на цій землі давно завершилося). Її ота хатина стоїть сумна, як дитина-сирота. Батьків Петра Гавуки вже давно не стало – і ніхто в ній не живе...

Петрове дитинство квітучим не назвеш. «Походеньки» мало-го до школи мало цікавили батька-матір. Не привертали їхньої

уваги і поривання юної душі їхнього сина. Для них завжди були головними домашні справи – город, сад, сіно і... тютюн. В районі, у колгоспах, було багато плантацій цієї прибуткової як для колгоспу, так і для самих колгоспників культури, – зрозуміло, що господарства дбали про тютюн щорічно. Тож доводилося хлопчині просиджувати над тютюновими «шварами» дні і ночі. Звісно, про якісь ґрунтовні школярські знання не могло бути й мови. Та малий старався: захоплювався літературою і географією, а також «відвойовував» у батьків трохи часу для читання газет і журналів.

І мріяв про журналістику. І таки домігся свого: закінчив факультет журналістики Львівського державного університету ім. І. Франка. Але цю сторінку біографії пощастить перегорнути дещо пізніше, затративши чимало зусиль.

В шкільні роки Петро Гавука і гадки не мав, і йому не снилося, що невдовзі покине рідну домівку і переїде на постійне проживання до райцентру; у 1975 році одружився – і з тих пір разом із дружиною проживають у Косові. Петро Дмитрович розповідає про турботливо-старанну дружину Марію Іванівну з душевною вдячністю. Він і сам вельми дбайливий сім'янин...

Відчув себе дорослим досить рано – відразу після закінчення Рожнівської десятирічки влаштувався на роботу у Косівській друкарні. Там і продовжував працювати після армійської служби, яку проходив у військових частинах Харкова та Львова (війська ППО) – спочатку у навчальній частині, а потім у званні сержанта, заступника командира взводу служив телефоністом засекреченої апаратури зв'язку. І був активним дописувачем до армійських газет, а також відповідальним за випуск «Бойових листків» роти і всієї частини. Нині Петро Гавука – капітан запасу. Будучи редактором «районки», значну увагу приділяв питанням військово-патріотичного виховання школярів, молоді. Завше знаходив місце для матеріалів про ветеранів війни та праці.

* * *

Людські дороги тернисті. Такими вони завжди були, є і будуть.

Іноді, бувало, Петро Дмитрович говорить про труднощі, що виникали в роботі, не тільки з оптимізмом, а й з певним гумором. Та одна справа, якщо ті чи інші проблеми ти можеш вирішити при допомозі колективу, і зовсім інша, коли хтось із твоїх колег-підопічних зумисне створює проблеми і дезорганізовує колектив. Тільки коли у колективі пануватимуть дружні, доброзичливі стосунки, кожне зусилля керівника, спрямоване до загальної користі, буде ефективним і не залишиться непоміченим. А нездорова обстановка (заздрість, злість, метушня), коли майже усі відчувають під собою «трон» начальника, – це шлях до бездарного падіння...

На жаль... Люди – вони є люди. Втім, у кожного своя доля. Але егоїсти, недоброчливі люди, як правило, страждають, – і ніколи не відчувають справжню радість життя. А заздрість, як писав знаменитий італійський поет-гуманіст Ф. Петрарка, буде завжди.

Петро Гавука для мене і старший товариш, і друг, і творчий брат – і це не голослівний пафос!.. Він – пряма, чесна і, сказав би, в усьому конкретна людина. Стверджую так із задоволенням і повною душевною відповідальністю, бо ніколи не бачив його агресивно нерозважливим – і коли працювали разом у редакції «Радянської Гуцульщини», і раніше, і нині. Навіть на слова чи тон бесіди, що цілком можна вважати як особисту образу, Петро Дмитрович реагував напрочуд стримано, намагаючись не роздмухувати «пожежу».

За час трудової діяльності – а це майже чотири десятки років – він бачив усяких людей: і працелюбних, і не надто, і тих, котрих хлібом не годуй, а дай покерувати, хоча при цьому не мають вони ані життєвого досвіду, ні уміння, ані душевної снаги; він також стикався з тими, хто звик лише виконувати накази. Зустрічався й такі, хто давно «загубив» себе... Петро Дмитрович як журналіст і просто як людина не поділяє інших людей на багатих і бідних, на мудрих і малограмотних. Справді-бо: багатство не в гаманці, а в душі людини.

Відома істина: людина вибирає на світі все, окрім батьків і батьківщини. Такі, як Петро Гавука, нерідко замислюються: чому вибір одних контролює совість, що сприяє примноженню честі роду, а інші своїми вчинками прирікають себе на безчестя? Байдужість – ця риса людського характеру ніяк не вписується у життєве кредо Петра Дмитровича. Виконуючи різні обов'язки у друкарні й редакції, звалював на свої плечі нелегкий тягар відповідальності, належним чином реагуючи на ґрунтовні справедливі зауваження, побажання, відгуки читачів районного часопису, колег по роботі і керівництва району, насамперед райкому партії. Зауважу, що в той час чиновники більше дбали про районну газету, і так чи інакше допомагали журналістам. Інколи, правда, зайвою «опікою» заважали.

Я все частіше мандрую подумки у минуле: наприкінці далеких уже сімдесятих років, коли я у ВХО «Гуцульщина» займався політико-виховною роботою з молоддю на посаді комсомольського секретаря, Петро Гавука вручив мені, так би мовити, надійну путівку для праці на журналістській ниві. А розпочалася моя журналістська праця, звісно, з інформацій, заміток. Писати було про кого і про що: море фактів, цифр, поглядів молоді на життя. Петро Дмитрович радив, як оперативно готувати для газети матеріали – кореспонденції, репортажі з місця події, зарисовки...

Не завжди усе виходило, як слід і вчасно, але наставник вселяв віру та впевненість у своїх силах, давав лаконічні поради: «Ярославе, не розривайся, бо неможливо все і всіх об'єднати в одному матеріалі, на все свій час...». А сам виконував і свої безпосередні редакційні обов'язки, і готувався до виступу з «календарною» лекцією перед слухачами дворічної школи громадських кореспондентів (її закінчив і я), що функціонувала при редакції «районки».

Чимало часу забирало вирішення профспілкових питань (очолював профорганізацію) – а це, окрім умов праці, ще й зарплата і відпочинок працівників газети, різні протоколи, документи, журналістські лотереї... Доводилось мало не щодня залишатись у кабінеті до пізньої години і відпрацьовувати «другу зміну».

І все ж, незважаючи на значну зайнятість, він завжди знаходив час, щоб вислухати кожного колегу по перу – звісно, і позаштатних кореспондентів; миттєво умів і збадьорити, й окрилити, й «обтесати» юне обдарування. Цим він нажив дорогоцінний капітал у вигляді авторитету серед творчої молоді. І ніхто не ображався на певні, часом доволі гострі зауваження, без яких, безперечно, неможливо було обійтись.

У праці він був прикладом для інших кореспондентів – людей різного віку і різних професій. Таким бачу його і нині, коли глибоко розумію і відчуваю, як важливо редактору газети дбати про розширення «фронту дій» – залучення до співпраці творчих особистостей, розширення тематики газети тощо... У Петра Гавуки багато друзів у журналістських колах (газети, радіо, телебачення) не тільки Косівщини, але й Прикарпаття і всієї України. Він пам'ятає своїх учнів. Та й учні його не забувають. Бо якщо наставник доброзичливий і вміє розгледіти у підопічних необхідні для журналістської праці здібності – вони, як правило, швидко засвоюють його науку і розкриваються до глибини душі.

* * *

Петро Гавука сягнув того віку, коли поруч із запитанням «що ти вмієш?» власна совість усе настирливіше питає: «Кого ти навчив?». А йому є ким і чим пишатися. Журналістика полонила його на все життя – захоплюючи відданість професії! Спостерігаючи за різнобічною діяльністю Петра Дмитровича, я зробив для себе висновок-дороговказ: потрібно так передавати свої знання і досвід здібній молоді, щоб вона осягнула потребу жити во ім'я людей і працювати на благо людей.

Невтомною творчою працею Петро Дмитрович заслужив чимало нагород, серед яких – Золота медаль української журналістики. Але він трудився і трудиться не заради нагород та відзнак. Трудитися – для нього життєва потреба. Однаково що дихати.

– Радію більше, ніж за свої здобутки, – наголошує Петро Гавука, – коли згадую, а надто зустрічаю тих, хто колись першими скромними замітками подавали надії, а нині упевнено та надійно утримують високі позиції на журна-

літських фронтах: Тетяна Даниленко працює на ТБ-5 (раніше працювала на телебаченні «Галичина»), Наталія Димніч – викладач факультету журналістики Львівського університету ім. І. Франка, Олена Фроляк – ведуча телеканалу ICTV, на телебаченні у Львові працював Андрій Мельник, Ганна Скоропанюк – головний редактор всеукраїнського тижневика «Захід», лауреат літературно-мистецької премії ім. Марка Черемшини, Ярослав Радиш – автор багатьох монографій та словників, доктор наук, професор; Михайло Прокопишин – економіст, Мирослава Долинчук – працівник «Гуцульського краю»... Я не випадково вжив слово «фронт», оскільки наша професія тяжка як фізично, так і психологічно; вимагає, окрім знань, сміливості, принциповості, мужності...

Повністю підтримуючи думку Петра Дмитровича, порадив би тим, хто з дилетантських «вершин» критикує журналістів – не бачить плюсів, а вишукує мінуси, самим прилучитися до підготовки одного-двох випусків районного часопису і спробувати догодити всім... Цікаво, що у них вийде?

Дивує, що в останні роки депутати Косівської районної ради ніяк не могли обрати редактора часопису «Гуцульський край». Адже достойні кандидатури є... Та виглядає так, що владі завше (ось уже більше 20-ти років!) потрібні журналісти «кишенькові», а не справжні майстри своєї справи. До яких, безперечно, належить і герой моєї оповіді Петро Гавука.

Приємно зустрічатися зі старим другом. Особисто мене постійно щедро заряджали позитивною енергією зустрічі та бесіди з Петром Дмитровичем, завжди зібраним та заклопотаним. Він постійно підкреслює: «Якщо думатимеш тільки про роботу і будеш виконувати заплановане, а про свій колектив та інших людей, прихильних до тебе, забудеш, – нічого не вийде у тебе путнього. Людські характери навдивовижу різні, кожен потребує відповідного підходу». Варто підкреслити, що журналістська професія уже заздалегідь передбачає творчий підхід в усьому...

Що ж до Петра Дмитровича, то роки, звісно, беруть своє. Але він сповнений життєвської снаги, хоча довелося дуже і дуже нелегко: у 2008 році переніс складну операцію з видалення нирки – і саме 22 лютого, напередодні власного дня народження!.. Відтоді – інвалідність другої групи. А тут ще й «доброзичливіці» – зокрема, і деякі колеги по перу – завадили допрацювати у редакції газети до пенсійної межі. Таким корисно було б пригадати народну мудрість: хто копає комусь яму...

Але, попри всі негаразди, він і далі заклопотаний невідкладними справами районної журналістської організації, секретарем якої – з 1978 року. 35-й рік!.. Недарма колись наша «районка» виборола «бронзове» місце у Всесоюзному конкурсі на кращу масову роботу серед редакційних колективів. І в тому успіху був значний вклад Петра Гавуки, оскільки брав участь у багатьох різних творчих кон-

**Петро Дмитрович Гавука,
голова РО Національної
спілки журналістів України**

курсах. І робив усе необхідне оперативно та із задоволенням. В такому руслі діяли колишні редактори районного часопису Олександр Бартош, Омелян Гаврилів та Людмила Городенко – воістину творчі люди! Нині Петро Дмитрович редагує прекрасний кварталник «Гуцули і Гуцульщина». Це видання доводить до ладу відомий меценат-книговидавець Михайло Павлюк, людина з високою професійною репутацією. Донесли до читачів сім випусків. Філософ і державний діяч Цицерон наголошував: «Живе вільно лише той, хто знаходить радість у виконанні свого обов'язку». Так і хочеться додати: але ту радість можна відчутти, коли ніхто не заважає, не лізе і не плює в душу...

Петро Гавука ніколи не втрачав оптимізму, який у нього ґрунтується на реаліях дня: він не обіцяє нікому того, чого не спроможний зробити. Його оптимізм – це оптимізм не слів, а позиції. А сповідувану багатьма зручну мудрість: «риба шукає, де глибше, людина – де ліпше» він не сприймає і не приймає еством. Цінує колишнє і сьогоднішнє, з вірою заглядаючи у майбутнє. Коли Петро Дмитрович очолював редакційний колектив, мені, як і багатьом іншим, здавалось неймовірним: як він вирішує шалену круговерть справ, складні людські стосунки, де достатньо так званих «гордієвих вузлів»? А розрубувати їх належить йому, бо він – керівник. Але таке життя... І все ж назавше він залишився вірним своєму вибору: не шукав інших доріг, навіть коли було нестерпно боляче.

Якось зустрівся з ним у Косові, на майдані Незалежності. Виглядав явно пригніченим. У мене відразу відпало бажання «похвалитися» проблемами, які якраз тоді накопичилися, – обмінялися тоді лише декількома словами. А от його добрі очі сказали все:

«Ти думаєш, мені не буває гірко, чорно на душі?...» – і я зрозумів: «землекопи» і далі риють під нього; згодом він зізнався, що перед ним вирішили взагалі зачинити двері редакційного приміщення. Ось так... Якщо людська доброта видається іноді безмежною, то підлість, як не прикро, прагне у нас панувати... Наостанок Петро сказав: «Бог їм суддя...».

Неможливо обминути травневі події 2006 року, коли редакції районних, обласних і загаль-

ноукраїнських газет одноставно підтримали позицію редактора косівської районної газети «Гуцульський край» у відстоюванні свободи слова. У спільному зверненні наголошувалось: «Ми вимагаємо у представників відповідних органів дати правову оцінку діям косівських чиновників (конкретно: з районної ради, – Я. Щ.) щодо замаху на свободу слова». Слід зазначити, що тодішній редактор Петро Гавука вимушений був на знак протесту супроти свавілля владців провести попереджувальне триденне голодування в робочому кабінеті. І це в той час, коли тяжка хвороба прогресувала! Так він заради справи пожертвував своїм здоров'ям, відстоював справедливість, про яку так люблять говорити «високі» чиновники... перед виборами. Чомусь у нас завжди страждають лише ті, хто чесно працює, а, борячись за краще буття, змушені ще й голодувати...

У ті травневі дні задумався над висловом древнього китайського філософа Лаоцзи: «Той, хто нехтує своїм життям – тим самим цінує своє життя». Хто і як поціновує у нас і чие саме життя – усі ми знаємо і відчуваємо власним здоров'ям... А що стосується відносин між владцями і журналістами, зауважу: кожен керівник, особливо чиновник високого рангу, тільки виграє, якщо й справді не на словах, а на ділі дбатиме про свободу слова.

* * *

Людська комунікабельність, притаманна Петрові Гавуці, ґрунтується на його чистій совісті, доброті і повазі до кожного. Здавна знаю: він органічно неспроможний нікого скривдити. Основа його життя і всієї професійної діяльності – це безоглядна відданість журналістиці й усвідомлення своєї відповідальності за кожен прожитий день.

Згадуючи минуле, думаю про наші дружні стосунки. Впевнений, що дружба базується на взаємоповазі та щирій доброті. І знаю, що наша дружба не має кінця. Навіть тоді, коли хтось із нас залишиться один...

Ярослав ЩЕРБАНЬ,
член Національної спілки
журналістів України

КНИЖКА, ЯКУ ВАРТО ПРОЧИТАТИ

Микола Васильчук – письменник і науковець із Коломиї чи не щороку видає по книжці. От і 2012 року у серії "Коломийська бібліотека" (випуск 14) вийшла його нова книжка "Сліди на бруківці".

Вступне слово написав його односельчанин (обидва вони родом із Великого Ключева) відомий гуморист Микола Савчук. Книжка вийшла у коломийському видавництві "Вік".

Треба сказати, що Микола Васильчук тривалий час працював у коломийських (і не тільки) газетах. Досвід журналіста і хист письменника прислужився авторові тим, що до кожної особи в нього надто оригінальний і свій підхід. Пишучи про ту чи іншу людину, автор есе віднаходить у ній надзвичайно цікаві мотивування натури, таланту, діяльності. Чи то в поведінці героя, чи в діалозі з ним – читач ніби сам присутній при цій події. Людина подана в такому ракурсі, що читач бачить її в кількох вимірах. Щоб так писати, треба мати особливий талант спілкування зі своїм героєм. Можна сказати, що це суто "Васильчукове письмо".

Про кого ж конкретно йдеться у книжці "Сліди на бруківці"? От низка імен: Іван Білинкевич, Ксенія Світлик, Іван Іов, Тарас Мельничук, Мирослав Стельмахович, Василь і Михайло Довіраки, Павло Федюк, Василь Лизанчук, Михайло Андрусак. І це не всі, кого змалював у своїх есе і картинах Микола Васильчук.

Персонажі творів – діяльні люди, одержимі і безкорисливі, фанатично віддані своїй професії, мистецтву, захопленню. Для звичайних людей вони в чомусь диваки – "не від світу цього". Та в цьому якраз і талант автора – знаходити серед людського гурту цікаві натури з їхніми незвичними долями. Одні з цих людей живуть, інші – поза межею Вічності.

Спершу автор пише про наших сучасників, а під кінець зупинився на таких відомих постатях: "Гуцульські теми і мотиви у поезії Василя Щурата", "Списувала, що мені старі ліси розказували..." (Гуцульщина у збірці поезій Марійки Підгірянки "Відгуки душі", Львів, 1908 рік).

Микола Васильчук уже тривалий час працює у жанрі есеїстики. Це книжки "Коломийський азбуковник", "Силуети", "Профілі", і нова – "Сліди на бруківці".

Герої його книжок не вигадані, не підглянсьовані, живуть не бозна-де, а серед нас. Вони залишають свої сліди на бруківці міста, а чи й на сільському гостинці, щоб ці сліди не стер невблаганний час, щоб ці сліди відлунювали у нашій пам'яті.

Книжка Миколи Васильчука "Сліди на бруківці" особливо цікава. Вона вартує того, щоб її прочитати.

Дмитро АРСЕНИЧ

Микола ГРЕПИНЯК

ЧОРНОБРИВІ ВІЗЕРУНКИ МАРІЇ ГЕНИК

У хаті затишно, привітно. Над образами – рушники, рясно вкриті узорами. Стіл на дерев'яних точених ніжках, накритий гарно вишитою скатертиною, а мебелеве ліжко застелене ліжником, на якому красуються чорнобривими візерунками подушки. Березівські вишиванки – як чорнобривці на тлі барвистих краєвидів Карпат. Традиційно, по-березівськи виштрамувана хата, у якій панує дух творчого натхнення.

Марися Геник, жінка поважного віку, завжди з голкою в руках. Мислить творчо, нитку до нитки припасовує колоритно, вишиває цікаві орнаментальні композиції, що привертають увагу численних шанувальників народної творчості. Березівську вишивальницю відвідують мистецтвознавці, науковці, журналісти. Працівники Коломийського музею народного мистецтва Гуцульщини і Покуття – часті гості у домі пані Марії. Тоді вона відкриває шафу і виймає звідти шедеври власної праці. Перед гостями розгортається світ краси – світ березівських візерунків. Що не вишивка – інша композиція: сорочки, блузки, рушники,

доріжки, пішви, серветки... Очі розбігаються від захоплення! Але це – тільки частина твorchого доробку. Вишиванок Марії не злічити серед односельців, а ще у двох сільських церквах чудові хоругви подарувала вишивальниця за здоров'я родини на славу Божу. Показавши гостям творчі здобутки, вона акуратно згортає своє шитво і знову кладе на місце у шафу.

– Най стоять. Буде пам'ятка дітям, внукам, правнукам. Маю вже двох правнучат, – тішиться прабабця Марія.

Марія Геник, по-сільському "Касючка", ще пам'ятає давні весільні обряди і співанки, уміє випікати весільний коровай із усіма традиційними прикрасами. Родом вона із Середнього Березова з родини Сулятицьких – славних патріотів України. Вона добре пам'ятає свою бабусю по матері Анну, відому в Березовах писанкарку, що писала традиційні писанки і внучку цього теж навчала. Давала їй у руки біленьке яечко, писачок, покаже, як розводити узорі бджолиним воском – і мала Марійка на білій шкаралупці виводила свої нехитрі узорі. Але найбіль-

шу охоту мала до вишивання. В домі багато вишивали мама та найстарша сестра Анна, тож було у кого навчитися. Донині Марія Геник береже як реліквію скатертину з трояндами – шитво рідної сестри, яка дуже любила квіти: "Бувало, сяде серед квітів, і не малює, а вишиває їх одразу".

Сумна її біографічна довідка: Сулятицька Анна Володимирівна, 1923 р.н. Народилася в селі Середній Березів, українка, освіта початкова, проживала в Березові. 14.09.1950 р. заарештована. Звинувачення: брат Мирослав – крайовий Провідник СБОУН на Буковині (псевдо "Кривоніс", "Петро"), переховувала станичного ОУН. Військовим трибуналом військ МВС Станіславської області 24.11.1950 р. засуджена на 25 років позбавлення волі з конфіскацією майна. Реабілітована 16.02.1993 року.

Марія Геник шанує пам'ять тата Володимира Сулятицького, котрий був двоюрідним братом славнозвісного сотника січового стрілецтва Гриця Голинського. Патріотизм брата передався Володимирові, і він за Польщі зацікавився національною українською політикою, в дусі якої він виховував своїх дітей, був добрим сім'янином і газдою на своєму сільському маєтку.

Біографічні довідки вишивальниці Марії Геник з її особистих споминів:

Народилася 1933 року на Маковея, 14 серпня, та хрестили на Першу Богородицю, то й записали у метриці 28 серпня.

Малою дуже любила малювати та читати "Кобзар" Тараса Шевченка. Любила народні співанки, які запам'ятовувала і наспівувала, пасучи корову у лузі. На тому пасовиську мала досить часу, щоб вишивати. Брала у мами нитки, іглу, тай вчилася сама. У школі не довелося довго вчитися, лиш до 6-го класу, а далі – неволя. Сім'ю Марії на Покрову

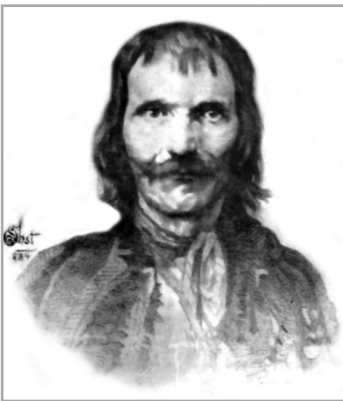

1947 року енкаведисти вислали в Сибір. Через діяльність брата і сестри. "Ми опинилися у совхозі "Томбовський" в Омській області. Страшної біди ми там зазнали – мама, сестра Юльця, брат Андрій і я – в холоді та голоді. Згодом мама влаштувала мені втечу. Познайомилася із росіяною – фронтовою медсестрою, жінкою доброго сумління, і довідавшись, що та їде на Захід України, попросила, аби вона взяла мене із собою, ніби я її донька. Я всю дорогу мала вдавати глухоніму, щоб не видати себе і її. Так я опинилася на волі, у рідному селі. Мама повернулася аж через вісім років, приїхала у Березів, відбувши вирок, а там – ні кола-ні двора. Все забрали совєти", – згадує Марія Геник.

Вийшла заміж за односельця Михайла Геника (Касюка), простого сільського хлопця-землероба і перейшла жити до Вижного Березова. Тут довго не було колгоспу, то ми пантрували власне газдівство. Побудувалися, разом виховали трьох дітей, допомогли їм "стати на ноги". Микола закінчив училище, вивчився на токаря, Петро – висотник-альпініст. У 1991 році разом із групою українських альпіністів вперше в історії встановив синьо-жовтий український прапор на вершині Ельбруса. Донька Анна стала художницею. Тепер з родиною живе у Києві, викладає в інституті ім. Михайла Бойчука. Вона фахівець з художньої обробки шкіри. Крім того, ще любить ткати та писати писанки.

Бабуся у Вижнім Березові тішиться дітьми, внуками і правнуками. Коли вишила за власним задумом оригінальний ясик, то внучка Іванка, відпочиваючи на канікулах у баби, "охрестила" її витвір – "Нас багато, нас не подолати", що помножило натхнення самотньої майстрині-вишивальниці.

Світлини автора

ІСТОРИЯ СВДЧИТЬ...

Семий зошит нашої публікації, котрий містить вироби з дерева **Юрка Шкрібляка з Яворова**, розпочинаємо

портретом того незвичайного робітника на ниві гуцульського промислу домашнього.

Таке відзначене самородного таланту тим більше узаasadнене, що взори, котрий сей зошит в собі містить, представляють питомі помисли Шкрібляка, і що то одинокі шницерські вироби в галицькой Русі, котрі відзначають ся так різкою і відрубною характеристикою.

Притім надає ся та публікація через те, що показує незвичайні вроджені здібности наших селян до витворення так дуже характеристичной питомой орнаментики, найбільше до того, щоби з личностію такою, як Юрко Шкрібляк, обдарованою талантом широкої скали, наших родимцев запознати і в той спосіб виразити ему заслужене узнане.

З тої причини подаємо тут кілька чертов з життя Шкрібляка, котрий свідчить, що талант правдивий потрафит серед найбільших неприязних обставин життя визволити себе з тих оков, виобразитися, а навіть часто заяснити тою силою духа, котра знаменує вибранців.

Юрко Шкрібляк родився 1823 р. в селі Яворов коло Косова на Покутю. Родичі его були убогі, працювали в поту чола на маленькому окрайку нужденной горської ролі.

В літах дитинячих помагав Юрко родичам газдувати, а позаяк в тот час школа народна в Галичині, з причини, що верстви пануючі о просвіті народа і думати не гадали, дуже рідким явищем була, тож і Юрко не мав спосібности учитися в школі, і еще до тепер ані читати, ані писати не навчився. Отець Юрка, котрий займався в вольних хвилях боднарством найпростійшим, не міг йому по-

давати ніяких всказівок, котрі би помогли в молодому і бистрому умислі розвивати понятіє краси і розбуджувати замилуване до шницерства, котрому познійше Юрко з молодим запалом віддався. Отже молоді літа его зійшли коло газдовства, а тільки в вільних хвилях пробував він різьбити в дереві звичайним козиком (ножом складаним, котрого уживає до краяня хліба); се була его єдина улюблена розривка.

В р. 1842 взяли Юрка до войска. При Уланах, котрі під тот час стояли на Утрах, відслужив Юрко капітуляцію; в р. 1849 брав у ділі в угорській війні. Коли повернув домів, відозвалась в нім вроджена, а до тепер притишена жажда до занятя шницерского. Тож передовсім зладив сам собі токарню, на котрій точив поєдничі грубші приряди, барилочки та куделі. Напсовав він не мало дерева, а надто висміювали его і сусіди, що змарнував кілька ринських на закупно того дерева. Шкрібляк витримав мимо того в своїм замірі, а небавом заімпував сусідам незвичайною зручністю в роботах і оригинальністю оздоб, котрі його виробам надають таку милу для ока і вдячну простоту і цілком відрубну, тільки його виробам властиву характеристику.

Тож і небавом уважали Шкрібляка свої за справдешного майстра, а его вироби: барилочки на воду і горівку, куделі, табачниці, скриночки, ракви (ящики на масло і сир), фляшки, порошниці і інше найшли великій попит у сторонніх селян та по ярмарках. Місцевий священик і старші газди повірили ему відреставроване старого олтаря в церкві Яворівській, а заразом приоздоблене деяких церковних прирядів. Сю роботу викінчив Юрко з правдивим артизмом, і від того часу вславив ся яко першій шницар в тих сторонах. Дуже малі зиски матеріяльні, який Шкрібляк потягав з праці, котра вимагала надзвичайной терплячости і старанности, спонукали его віддатись наново газдівству; інакше не був би

міг вижити себе, не то родини. Тож від тепер віддавав ся він шницерству тільки доривчо, а помимо того видно в его виробх свободу і богацтво фантазії, котрий правдивий талант цінують.

Шкріблякові тепер звишь 60 літ, коті в тяжкій праці пережив. Недобачає він уже так дуже, що тільки при помочи сильних шкель працювати може, а мимо того не тратить запалу до свого ремесла, в чому ему син його Василь помагає, котрий одідичивши по вітцю талант, оказує незвичайні здібности в заводі шницерскім. Скриночка (табл. IV.), виконана Василем, стверджає нашу надію на здібности молодого робітника.

Подавши тут кілька черт з житя нашого самородного артиста, перейдемо тепер до оцінення характеристики мотивів орнаментальних, уживаних Юрком Шкрібляком до оздобы виробів шницарских. На увагу в роботах его заслугує передовсім се певне зрозумінє і почутє правил орнаментацийних в застосованю до декорацій площини. Видимо отже, що оздоблюючи якій небудь предмет, розділяє він площину, до оздоблення призначену, передовсім на поля, котрий околює геометричними фигурами. Фигури ті суть або кода, поділений луками на рівні части, – пр. покривка ящика (табл. I.), денце барилок (табл. II.) – або квадрати і прямокутники, в котрих інші фигури геометрично начертані, як пр. (иклад) оздобы на фляшках (т. III), на барилочці (табл. II.), на боклаку (т. V), на хресті (табл. VII) – або ті фигури геометричні суть замкнені луками повколостими, як се бачимо на валковатій части ящика (табл. I.), на барилочці (т. II.), скринці (т. IV.), або дашками з линій простих, як в горішній части хреста (т. VII.).

Посеред тих ріжнородних фигур геометричних знаходимо майже завсігди, яко характеристичний мотив орнаментальний, хрест рівнораменний у ріжнородних формах. І така суть там хрестів з раменами, представляючими трикутні клини, вершками до себе приближені, так звані руски хрести (візантійські) – або хрести, зложені з пяти квадратів, – дальше хрести о рівних раменах прямокут-

них, у котрих кожде рамя становить для себе хрест – або хрести трираменні рівної довгости із рівнобіжучими раменами, в кінці хрести зложені з пяти різних розет, сполучених з собою короткими палочками.

Дальшим характеристичним мотивом суть ряди різьблених раутів романських, котрі будь то в формі вижолобленій, будто виستاючі знаходять ся межы геометричними фигурами. Пр. на покриві ящика (табл. I.), на денцях барилочок, не менше на барилочках самих, на фляшці і келишку (табл. II. III.), а передовсім на орнаментаций, котра оздобляє хрест, видимо незвичайно красно вирізьблені раути вижолоблені (табл. VII.).

Дуже характеристичним єсть також мотив, ужитий Шкрібляком до оздоблення округов, котрі творять плоскій орнамент, або околюють предмет круглий. Той орнамент, о визначних ціхах, знаходимо на индійських різьбах деревяних; складають его листки, вижолоблені мов човенця в формі подовгастої кропки; ті листки зоставлені побіч себе. Они творять або один ряд, як се на денці ящика (табл. I.), чарки (табл. VII.) видимо; або два ряди на переміні поуставлянь, як на фляшці і келишку (т. III.). Там, де треба було оздобити площину вузку, просту а довгу, ужитий орнамент з листків, уложених симетрично по обох боках головної поєднуючої осі, як пр. на боклаку (табл. V.), на скриночці (табл. IV.).

Крім тих різьблених мотивів, уживає артист до оздоблення – розет гладких з дерева, рогу, кости або металю, с. є. з жиліза або мосяжу, котрі в формі цвяшків або гузиків, найчастіше побіч себе в ряд уставлених, околюють різьблений орнамент. Того рода оздобы видимо на шийці фляшки на бічних валковатих площинах боклаку і чарки, а також і на скринці (табл. III., IV., V., VI.).

Кроме різьблених оздоблень знаходимо на виробх Шкрібляка також оздобы з дроту мосяжного; дріт той скручений спіральню, або гладкий, вбиває ся в ровець витятий, котрий становить контур фигури. Мотива оздоблень з дроту знаходимо передовсім в богатому взорі на окладці сего зошиту, також на чарці

(табл. VI.), топірця і палици (табл. IX.), вкінці на ложиску ручниць (т. X.).

Єще один спосіб оздоблення знаходимо в виробках Шкрібляка; єсте се именно орнамент з фігур геометричних, різьблений дуже плитко на площинах гладких, звичайно або фарбою зачернений, або випалений, як куделя (табл. VIII.). Око знає, яке часто в виробках Шкрібляка находимо, носить також на собі знамена переважно орнаментальний.

У всіх тих оздобах видимо велику творчість і багатство мислі; творчість таку велику, що рідко коли, а майже ніколи, не надibuємо двох предметів той самої величини і того самого взору. Крім того визначають ся виробки Шкрібляка не тільки хорошими оздобами, але часто незвичайно красною і шляхотною структурою, як пр.(иклад) взір келишка (табл. III.).

Подалисьмо повисче тільки головий знамена, цехуючи орнаментуку, уживану Шкрібляком. Однакo взори, в сім зошиті уміщені, виказують багато єще черт, котрий за звичайний мотива мож уважати. Представляють они докладно незвичайний талант нашого людоговго шницаря і невичерпну творчість єго фантазій.

Рисунки суть зроблені з оригінальних виробів Шкрібляка п. Валеріяном Крицінським, професором гімназії в Коломій. – Коли увзгляднимо, як се трудно віддати рисунком таку делікатну орнаментуку з правдивою докладністю, то належить признати, що праця безінтересовна п. Крицінського була дуже великою; одиноким поводом до того трудного підприємтя було для нього велике замилюванє артизму і горяча любов до виробів краєвих. Тих кілька слів щирої вдячності, яку складаємо тут п. Крицінському, нехай виражать правдиве узнанє за єго шляхотну поміч в праці, піднятої для добра краю.

В поданих дотепер рисунках наших публікацій представилисмо численні взори гафтів, тканин, виробів кераміки, з металю – тепер подаємо взори виробів шницерских, виконаних з дерева. Ряд той взорів праці артистичної нашого людю може вже в цілості своїй становити неначе образ єго умислового роз-

вою, понятого зі становиска артизму, тож в дальшій тягу мусимо доповнити тільки представлення части промислу домашнього взорами з інших сторін Руси, відріжняючих ся відмінною характеристикою мотивів, або відрубною техникою в виконеню предметів.

Тож цілість тих богатих взорів і орнаментации в виробках промислу домашнього, котра нам дає міру артистичного розвою людю нашого, можемо назвати визначною артистичною мовою людоговою. Затям взори ті, котрими наш нарід, застосовуючи їх до ріжнородних виробів, так вдячно промавляє, треба конечно яко мову єго творчих здібностей з найбільшим поважанєм виховувати, і від всяких впливів, котрі би її зранити могли, охороняти. Таж видимо виразно, що помимо незвичайно неприяних обставин, помимо, що від довшого часу ні звідки не вширано того, народови рускому вродженого артистичного замислу, мова та не замерла; а перші, навіть дуже скромні стараня, аби розбудити замилюваня в тому, що своє, оживили занятіє домашнім промислом і розбудили віру в животність того промислу в широких кругах нашої суспільности. Она зрозуміла, що в виробках промислу домашнього **лежить традиція народного артизму цілого народу**, що та традиція не тільки взори артистичні переховує, але і ріжнородну технику, уживану при виконаню предметів, форм машин і прирядів, а навіть приряди самі.

Творчість народу руского є незвичайно ріжнородною і замаючою: багатство взорів превелике; кожна сторона, а навіть майже кожда місцевість, має свої відрубні взори, уживані в гафтах вишиваних на білизні, в формі і крою одежи і ріжнородних тканинах. Таку ріжнородність і багатство мотивів орнаментальних находимо в людогових виробках керамічних, металевих і деревяних. Всього в них та сама оригінальність, котра становить ціх індивідуальности народної. Єсть се звичайною проявою, що первісті типи життя і культури переховують ся найдовше в гірских сторонах, далеко від всякого космополітичного стремленя. Тож і у

нас гніздо, в котрім найбільше заховали ся артистичні традиції орнаментики родимой, котра знаменує народ рускій, суть сторони гірські і підгіре вздовж Карпат, а іменно Покуте а з ним і країна гірська, замешкана гуцулами. Мимо того не дасть си заперечити, що ті самі або дуже східні ціхи артистичні в виробах домашних проявляють ся виразно і різько також по другій стороні Дністра, т.е. на Поділю, а дальше на Волині і Україні. А хотяй гафти тих сторін, як і тканини, вироби керамічні і пр. оказують малу рожницю во взорах під взглядом красок, уживаних форм і застосованя орнаментики, то все ж хто не буде мати спосібності близше артистичну сторону виробів промислу домашнього селян на Руси в загалі студіювати, мусить пізнати, що передовсім в мотивах орнаментальних, котрий в ріжних сторонах Руси подибуємо, проявляє ся певна спільність в характеристіці орнаментів всюда в сторонах заселеним народом руским, званим також малоруским. А замешкує він повисше сторони Карпат по Припеть і Задніпрянську Україну, і різнить ся різко мовою і обичаями від так званих Велико-Росів, котрих він називає Москалями. Спільности межі мотивами малорускими а мотивами орнаментів у Велико-Росів нема ніякої; а ще більше різнить ся від малоруских мотивів орнаментика, котра доперва в наших часах появилась в Росії, оперта на мотивах чисто візантійських; та орнаментика немає вікової традиції за собою, чим і різнить ся від орнаментики в виробах домашних руского народу.

Тут мусимо досадно заперечити твердженю декотрих німецьких писателів, будьто би орнаментика народу малоруского мала характеристичні ціхи в спільній орнаментиці, званій російскою або велико-рускою. Таке тверджене свідчить о незнакомости індивідуалізму народів, свідчить також о недостаточном ізследованю, і походить оно в части з мильних поглядів, котрі ідентифікують границі політично-територіальні держав з границями, означеними народами і етногафічними властивостями.

Зіставленю цілого ряду взорів орнаментальних показує довідно, що мотива орнаментальний селян малоруских від Карпат через Підгіре, Поділе, Волинь і Україну аж поза Дніпро, дадуть ся звести до певних спільних мотивів, під час коли взори великорускі відзначаються зовсім відрубним пятном, так як і язык великорускій зарівно незрозумілий для Українця як і для Гуцула. Що до відрубности языков Русинів, досить всказати на таку повагу в світі науково-лінгвістичнім, як знаменитий ювілят професор Фр. Миклосич, котрий в своїй порівнявчій граматиці языків славянських від першого виданя того монументального діла, ставить язык малорускій яко цілком відрубний в рівному ряду з другими языками совяньськими. Відрубність та не єсть невідомим тим, котрі мали спосібність приглянутись об'явам духа українського, висказаних в творах поетичних писателів таких, як Шевченко і інші, котрих язык і форми поетичні нічим не різнить ся від языка і форм Гуцулів буковинських і поета руского Федьковича, а натомість відбивають різко від мотивів духа велико-русского. Маємо надію, що колись і на поли красоти формальної якісь Миклосич естетики ученим Німцям доведе ту визначну відрубність, котра виникає з індивідуальних властивостей мало-русского народу, а наше видавництво буде тогди тішитись заслугою, що достарчає автентичних матеріалів для таких дослідів.

1883 р.

Від редакції. Висловлюємо щирю вдячність правнучці Ю.І. Шкрібляка Ганні Соколовській з м. Косова, яка запропонувала нам передрукувати матеріали з австрійських видань та світлину з власного архіву.

Примітка: зважаючи на актуальність змісту для наших теперішніх українських часів, упорядник максимально адаптував особливості тодішнього тексту до сприйняття сучасного читача, – М.Ч.

ГІЛКА ВЕЛИКОГО ДЕРЕВА

Ясне подошове небо над круглою горою. Трави біло пере-
ливаються сонечками ромашок. На толоці – самітня літня
стаєнька з темним отвором дверей: на випадок негоди туди
ховається корова. Біля стежки – криничка.

Поодаль – розібраний опліт, що ним зимою було обгородже-
но сіно. Остреву, яка утримувала стіг, забули витягнути. Вона голо
стримить, чекаючи нового сінокоосу.

Ген далі – обширний схил. По ньому великими жовтими криву-
лями пнеться дорога. По ній, захлинаючись, знемагає мотоцикл...

Ряд стовпів на пружі хребта поніс
за горизонт електродроти...

Зламаний вершок смереки
упав на саму стежку. Його не
перескочиш, треба обійти. На-
зустріч насувається густий ліс.
Дерева підступають майже до
осель. Вони – сусіди...

Це – околиця гуцульського
села Яворова.

Тут, під небом Гуцульщини, і
зросло унікальне велетенське де-
рево. Його не змогли розчахнути
блискавиці й громи, зламати ві-
три й буреломи, обпалити моро-
зи і спека.

Це дерево прославленої ро-
дини різьбярів Шкрібляків. Кро-
ну його і сьогодні видно далеко-
далеко...

Зачинатель сучасної гу-
цульської різьби Юрій Іванович
Шкрібляк побачив світ понад
півтора століття тому. Слава про

його хист не могла не просочитися й на сторінки тодішніх часописів. Сини Юрія – Василь, Микола і Федір – то немов велике гілля. По їх стежині пішли сини і дочки, внуки і правнуки... Кожна гілка – то окремішний світ, відмінна творча доля. Бо не лише Юрій та його сини були митцями небуденного таланту. Люди казали: "Що Шкріблякам уночі призначиться, вдень вони зроблять".

Візьмемо лишень відгалуження, що йде від Миколи Юрійовича. Як засвідчують родинні перекази, був то чоловік вольовий, ретельний, вимогливий до свого таланту. Ці риси успадкували чотири його сини. Трое з них – Федір, Іван і Василь – змалку почали вчитися різьби і чудово оволоділи нею. Вони брали приклад з батька, або, як тут звичне говорять, деді. Він був настільки знаним майстром, що сам австро-угорський цісар Франц-Йосиф звелів, аби той приїхав у Відень різьбити для його високості. Півроку працював Микола Шкрібляк у столиці імперії. Тішився, що дістав заробіток у "найяснішого". Мав майстерню, працював багато і тяжко, бо від нього вимагали робіт найвищого ґатунку. Мав можливість до кінця життя назбирати якусь суму грошей. Та не захотів залишитися у Відні назавжди. Не міг жити без гір, без студених потоків, без рідних співанок. Як тільки випадала вільна хвилинка, брав у руки скрипку і серцем поринав у рідні гуцульські мелодії. Хоч намагався себе розважити, та все ж часто впадав у тугу. Коли вона заволодівала душею, коли починало ввижатися привілля зелених верхів, ніхто й чистим золотом не втримав би його на чужині. Додому привіз токарню, скрипку і зарібок, якого вистачило, аби прикупити землі. Повернувшись у гори, продовжував виконувати різні замовлення, в тому числі – й вельмож з Відня. Водночас з не меншою дбайливістю турбувався про сім'ю, про господарство, віртуозно грав на скрипці. Ні титул різьбяра, ні згодом старший вік, не завадили йому грати на весіллях, на толоках, під час новорічних коляд. Здавалося, сили у нього вистачить на ціле століття. Та наприкінці

Першої світової війни, коли Карпати стали ареною кровопролитних боїв, перетворились в понищений, голодний, осиротілий закуток землі, різьбяр раптом захворів на тиф і помер. Залишивши по собі прекрасно інкрустовані бісером та металом палиці з металевими рукоятями у вигляді кількох голів – келехи, й ажурні скіпетри; тонкі й виразні орнаменти на бочівках, тарелях, шкатулках.

Із синів Миколи Юрійовича найвірніше служив мистецтву різьби Федір. Власне, їй він присвятив своє життя. Токарня і верстат іноді заступали йому все на світі. Він виготовляв для сельчан держална для кіс – кісята, кушки, рахви та інші необхідні на господарстві речі. Що ж до "чисто" мистецьких робіт, то тільки в молоді літа повторював батька. У зрілому віці – це майстер сміливої фантазії, що постійно вдосконалював свою майстерність. Він чи не перший з усіх Шкрібляків вирізьбив зображення фігури гуцула на повен зріст. Подібного родина не знала.

Пригадують: коли Федора Миколайовича запитали, кого то він зобразив, майстер хитро посміхнувся і відповів: "Хіба не видите – це я".

Словом, Федір пішов далі свого батька. І в пошуках орнаментів. І форми. А головне – відчув потребу і знайшов можливість вписувати у створювані композиції людські фігури. Хай у нього те виходило наївно. Але саме ця наївність оберталася чарівністю. А його пошуки стали передвісником нових змін, різьби сюжетної, яку належало розвинути наступним поколінням.

Чоловік трудився, жив, як і інші Шкрібляки, не лише різьбою, а й клопатами про потреби щоденні, пекучі, бо роки накочувалися один гірший іншого. Кожен наступний рік приходив з тривожною думкою, як його пережити, відігнати в минуле. І закрадався сумнів, чи хтось із синів продовжить родинну справу, чи так вона на цьому й закінчиться.

Зацікавився був різьбою малий Дмитрик, навіть перейняв дещо, але він вутлий, слабосилий вдався, хто міг знати, що з нього вийде. Дочки не підуть по батьковій лінії. А сини...

Іван ЗЕЛЕНЧУК,
Ярослав ЗЕЛЕНЧУК

ЧУКУТИХА – пісенна Берегиня Гуцульщини.

Видатна гуцульська співачка Марія Кречунек (Чукутиха).

*А я собі заспіваю, выт тинер до рано,
Єк си будем розходити, шо би нам ни банно.*

Гуцульська народна співанка.

У країнознавчі наукові дослідження природи, історії та культури Гуцульщини опираються на літературні джерела, архівні документи та зібрані експедиційні матеріали, основу яких складають інтерв'ю досвідчених респондентів цього самобутнього краю. А при дослідженні нових невідомих тем доводиться покладатися тільки на народну пам'ять – усні спогади місцевих старожилів і довгожителів. На довгоживучість народної пам'яті гуцулів звернув увагу дослідників видатний польський письменник Станіслав Вінценз (1888-1971) у своїй епічній книзі про давню Гуцульщину «На високій полонині. Правда старовіку», яка була видана 1936 року в Польщі. Автор цієї книги особливо наголошує, що гуцульська народна пам'ять має феноменальну властивість довго жити: «Для давніх людей сто років було зовсім небагато, а двісті – також нічого особливого. І не тільки тому, що жили довго, а й тому, що довго жила пам'ять жива».

В історії культури і мистецтва Гуцульщини відомо цілий ряд видатних митців, світла пам'ять про яких і зараз зберігається в народі, про їх життя і творчу діяльність розказують цікаві оповіді, а про деякого із них складають гарні легенди. До таких талановитих митців Верховинщини по праву належать: Петро Шекерик (Доників), Василь Якіб'юк, Онуфрій Манчук, Юрій Гулюк, Іван Курилюк (Гавиць), Василь Грималюк (Могур), Їлак Минайлюк (Шкапо), Андрій Семенюк (Юрчак), Ярослав Чуперчук, Василь Шинкарук, Петро Харінчук, Гафія Гараджук, Параска Плитка (Горицвіт) та багато інших. Про деякого із них відомо дуже багато, а дехто і в наш час залишається невідомим для більшості верховинців. Однією із таких, несправедливо забутих, творчих особистостей нашого краю була талановита гуцульська співачка **Марія Кречунек**, що в народі відома під місцевою

назвою – «**Чукутиха**», яка жила у Ясенів Горішньому ще в часи владарювання тут Австро-Угорщини і Польщі. Жива пам'ять про неї збереглася серед багатьох верховинців завдяки усним переказам місцевих старожилів, а також одній історичній фотографії, яку в народі називають «**Чукутиха з люлькою**». Сталося так, що саме за часів влади Польщі, у Жаб'ю жив і працював видатний український фотограф із Полтавщини – Микола Сеньковський. Він сфотографував цю красиву літню гуцулку в святковому вбранні із люлькою і назвав свою етнографічну фотороботу: «**Стара гуцулка**». Пізніше, 1931 року, ця художня фотографія експонувалася на Міжнародній європейській фотовиставці у столиці Франції Парижі й одержала найвищу нагороду – **Гран-прі**. Зараз нам відомо тільки три світлини гуцулки Чукутихи, котрі ввійшли до унікальної етнографічної збірки фотографій Миколи Сеньковського під загальною назвою «**Гуцульські типи**». Варто також додати, що Микола Сеньковський є автором унікальної документальної фотопанорами Чорногірського хребта, знятої із Костричі, триметрова копія якої експонується в Музеї-садибі Михайла Грушевського у Криворівні. Дружина цього та-

лановитого фотохудожника – пані Євгенія Поліщук, працювала у той час вчителькою Жаб'євської школи. А їх син, вчений-геолог, член-кореспондент НАН України Юрій Сеньковський, зараз живе і працює у Львові.

У різних книгах, журналах і газетах та поштових листівках про Гуцульщину найчастіше ми зустрічаємо тільки одну фотографію «Чукутихи з люлькою», а рідше – «Чукутихи в перемітці» і «Чукутихи з палицею». У багатьох селах Верховинського району літню гуцулку Чукутиху пам'ятають як дуже вродливу і талановиту жінку, яка знала і файно співала дуже багато народних співанок на весіллях та храмах. Розповідають, що вона могла протягом трьохденного гуцульського весілля виконувати різні обрядові співанки і не повторюватися («одну й ту саму співанку не співала два рази»). Крім того Марію Кречунек (Чукутиху) старожили нашого краю запам'ятали ще й тим, що вона вбиралася найкраще за всіх жінок у святкове гуцульське вбрання, любила крутити кучері та прикрашати свою голову гарними квітами. Ще й зараз серед верховинців побутує вислів: «*А шо ти так си розспівала ек Чукутиха?*», «*А шо ти так вивбираласи ек Чукутиха?*» або «*Так дуже люб'їтси ек Чукут из Чукутихов*».

Цілком зрозуміло, що багатьох дослідників Гуцульщини, та просто допитливих людей, цікавило і з якого роду ця талановита гуцулка. Але, на жаль, крім місцевої назви – «Чукутиха» у нас не було ніякої додаткової інформації про цю талановиту співачку. Протягом десяти років ми намагалися щось додатково дізнатися про мистецький феномен цієї унікальної жінки. Спочатку ми опублікували дану фотографію у районній газеті «Верховинські вісті» під рубрикою «Світло і тіні незабутніх предків», де запрошували до співпраці всіх небайдужих місцевих жителів. Під час численних українознавчих експедицій населеними пунктами Верховинщини ми також перевіряли всі відомі нам усні перекази, але пошуки слідів родини Чукутихи були марними. Хоча ми і знаходили сучасні сім'ї верховинців із місцевою назвою «Чукути» в Красноіллі і Головах, але ніхто із них не підтверджував належність цієї талановитої гуцулки до своєї родини. Протягом тривалого часу ми зустрічалися з багатьма старожилами Верховинщини, які особисто знали і бачили Чукутиху. Назвемо імена тільки найдосвідченіших наших респондентів: Антін Ясельський (Верховина), Олексій Венгрин (Синиці), Настуня Кошелюк (Верховина), Іван Рокіщук (Верхній Ясенів), Михайло Ничай (Верхній Ясенів), Олексій Данилюк (Черетів), Марія Зітинюк (Ільці), Василь Гуцинюк (Красноілля), Іван Федінчук (Голови), Михайло Зузяк (Красник) та багато інших. Всі вони допомогли нам у пошуках достовірних даних про Чукутиху.

У роботах відомого дослідника Гуцульщини Михайла Ломацького, який тривалий час працював вчителем у Головах, а потім жив в еміграції у Німеччині та написав десятки цінних етнографічних книг, ми знайшли записи гуцульських співанок, які співали на весіллі дві гуцулки: «Чукутиха із Жеб'я та Пруниха із Оборотного».

На справжній слід родини Марії Кречунек (Чукутихи) ми випадково натрапили

весною 2012 року, коли проводили українознавчу експедицію «Гуцульська родина Фоки Шумеєвого», підготовленої на основі згаданої книги Станіслава Вінценза «На високій полонині. Правда старовіку». Спочатку ми дізнались, що велика господарська садиба Фоки Шумеєвого знаходилась у селі Верхній Ясенів на присілках Печіще та Голиці. Для нашого дослідження життя і діяльності гуцульського народного мудреця Фоки Шумеєвого важливим є те, що на присілку Печіще й зараз проживає його спадкоємець, пан Микола Ватуйчак (1930 р.н.). Пан Микола відкрив для нас цілий пласт гірської господарської культури гуцулів на прикладі давнього маєтку Фоки Шумеєвого, про яке ми готуємо окрему статтю. А на наше традиційне запитання про Чукутиху Микола Ватуйчак порекомендував звернутися до старших за нього сусідів: Івана Максим'юка (1923 р. н.) і Дмитра Кумлика (1920 р. н.). Обидва старожили сказали, що вони дітьми багато разів бачили літню Чукутиху, яка жила в їхньому селі. Для нас було важливо, що у їхніх спогадах далекого дитинства є один цікавий епізод: «Коли ми малими хлопцями просили Чукутиху: *«Молодичко, ану заспівайте нам шош фayne»*, то вона із радістю співала нам усекі співанки, а коли ми спеціально казали: *«Бабочко, ану заспівайте нам шош фayne»*, то вона не хотіла нічого співати і сердилася на нас за таке звертання». Добре пам'ятає Чукутиху пан Дмитро Кумлик. Але найбільш детально про Марію

Кречунек (Чукутиху) ми довідалися від пана Володимира Новаківського (1924 р. н.), який живе у селі Верхній Ясенів біля церкви. Саме він розповів нам, що Чукутиха дійсно жила в їхньому селі, у садибі Підгореків (Паламаревих), а її нащадки зараз живуть у сусідніх селах Рівня і Устеріки. Таким чином, якщо уважно проаналізувати спогади старожилів Верховинщини, відомі фотографії Миколи Сеньковського і документальні записи у «Метричній книзі Ясенова Горішнього», то можна поступово реконструювати біографію Марії Кречунек (Чукутихи).

Народилася **Марія Кречунек (Чукутиха)** 26 квітня 1836 року на Жаб'євщині. Відомо, що її тато називався Василь Кречунек, а мати – Євдоха Костюк. Пізніше Марія Кречунек, 10 листопада 1867 року, вийшла заміж за Йосипа Полека (1830-1917) у село Ясенів Горішній. Марія і Йосип прожили разом 50 років і були зразковим люблячим подружжям. В їхній сім'ї було 5 дітей: Юрій (1852 р. н.), Євдоха (1867 р. н.), Іван (1870 р. н.), Николай (1875-1910) і Єлена (1881-1923). У селі Ясенів Горішній, в будинку № 47, залишилась жити наймолодша дочка Єлена Полек. Вона двічі виходила заміж. Перший раз вона вийшла заміж 1906 року за Никифора Котюка-Курилюка (1883-1912) із села Устеріки. Із першим чоловіком у них було два сини: Василь Курилюк (1908-1957) і Юрій, що помер маленьким 1910 року. Коли перший чоловік Никифор Курилюк помер, то вдова Єлена, 1913 року, вдруге виходить заміж за Дмитра Підгорека (1885-1945) із Ясенова Горішнього. Із другим чоловіком вони мали 3 дочки: Марію (1914-1928), Анну, що померла маленькою 1919 року і Василю (1923-2008). За наймолодшу дочку Василю потрібно додатково сказати, що вона народилась 11 жовтня 1923 року і через 11 днів залишилась сиротою, без матері. Сталося так, що її мати Єлена Підгорека 22 жовтня 1923 року

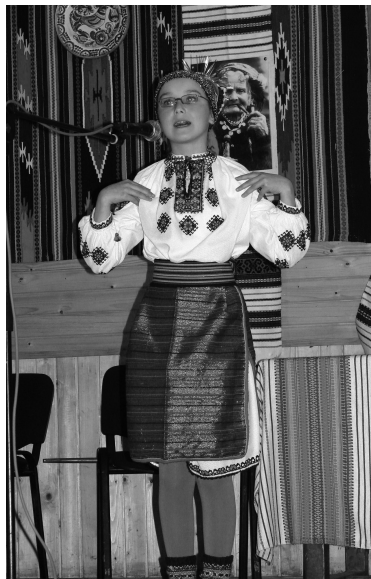
померла після важких пологів. Таким чином маленька Василина залишилась сиротою із татом Дмитром і своєю бабусею Марією Кречунек (Чукутихою). Пізніше вдівець Дмитро Підгорека вдруге одружується – на вдові Насті Микитчук (1889 р. н.) із Красноїлля. Пані Настя стала не просто мачухою, а другою турботливою мамою для маленької Василини. З часом Василина Підгорека виросла, вийшла заміж і також народила дітей. Один із її синів пан Микола Максим'юк (1959 р. н.) зараз живе у сусідньому селі Рівня і є правнуком Чукутихи.

Відомо, що внук Марії Кречунек (Чукутихи) – Василь Никифорович Курилюк (1908-1957) жив і помер в Устеріках на присілку Зелена Єма. А його син Василь Курилюк, 1936 р. н., зараз проживає у Високопольському районі Херсонської області і є ще одним правнуком Чукутихи. Саме від пана Василя Курилюка ми по телефону довідалися про інших нащадків Чукутихи.

Прожила Марія Кречунек (Чукутиха) майже 100 років і померла десь приблизно в 1931-1936 роках. Похована вона на старому кладовищі у Верхньому Ясеніві. Її похорони добре пам'ятає місцевий старожил пан Дмитро Кумлик.

Завершальна наша пошукова експедиція була у сусіднє село Рівня, до садиби, у якій проживала внучка Чукутихи – Василина Максим'юк (Підгорека) (1923-2008). На даний час у цьому селі проживає правнук Марії Чукутихи – Микола Максим'юк, 1959

р. н., із сім'єю. Пан Микола показав нам кольорову фотографію своєї мами – Василини Максим'юк. Перш за все нас вразила зовнішня подібність внучки Василини до своєї бабусі Марії. Дуже приємно було бачити, що й пан Микола також подібний до своєї знаменитої прабабусі Марії, крім того, він має неабиякі мистецькі здібності. Зараз пан Микола Максим'юк є керівником відомого Народного ансамблю дрімбарів «Струни Черемоша» у Верхньому Ясеніві.

На завершення нашого дослідження співочого феномену Марії Кречунек (Чукутихи) додамо, що особливий інтерес до її біографії зумовлений перш за все тим, що відомий львівський вчений Юрій Сеньковський готує до видання **«Фотоальбом Миколи Сеньковського»**, до якого увійдуть багато цінних етнографічних світлин із Гуцульщини і, зокрема, із села Жаб'є (сучасна Верховина) та інших сіл Верховинщини. Центральною фотороботою цієї книги буде історична світлина **«Стара Гуцулка»**, котру багато дослідників називають пісенною **«Берегинєю Гуцульщини»**. Крім того Верховинська районна державна адміністрація та відділ культури на початку минулого року прийняли рішення про підготовку і проведення першого районного **Фестивалю-конкурсу гуцульських співанок імені Марії Кречунек (Чукутихи)**, який відбувся 27 листопада 2012 року. В зв'язку з тим, що Чукутиха тривалий час жила і похована в селі Верхній Ясенів, проведено даний захід у Будинку культури цього села і тим самим вшановано яскравий співочий талант цієї найвідомішої виконавиці автентичних гуцульських співанок на Верховинщині. *У такий спосіб ми хочемо практично сприяти тому, щоб у кожному селі Верховинщини відшукати і вшанувати забуті імена найталановитіших гуцулок і гуцулів, які в ми-*

нулому файно виконували автентичні гуцульські народні співанки.

Проведення першого районного пісенного фестивалю-конкурсу активно підтримано багатьма народними митцями Верховинщини, а також відомим гуцульським музикантом і співаком Романом Кумликом та львівським вченим Юрієм Сеньковським. Верховинська РДА, районна рада і відділ культури мають дуже цінний практичний досвід у проведенні етнографічних культурно-мистецьких заходів, які сприяють духовному відродженню Гуцульщини. На Верховинщині успішно проведені регіональні фестивалі-конкурси: *Фестиваль-конкурс гуцульської музики імені Василя Грималюка (Могура) і Фестиваль-конкурс гуцульських танців імені Ярослава Чуперчука і Василя Шинкарука*. Сподіваємось, що наступним кроком стане майбутній *Фестиваль-конкурс гуцульських співанок імені Марії Кречунек (Чукутихи)*. Його графічною емблемою може служити прекрасна художня робота відомого гуцульського митця Юрія Павловича *«Щедрий спадок залишили наші славні предки»*, у центрі якої вирізьблено портрет Чукутихи.

Всім добре відомо, що тільки спільними зусиллями державних владних структур, органів місцевого самоврядування, наукових, освітніх і культурних установ та громадських організацій нашого самобутнього регіону можна продовжити поступове відродження і розвиток автентичної народної музичної, хореографічної і вокальної культури Гуцульщини.

Всім добре відомо, що тільки спільними зусиллями державних владних структур, органів місцевого самоврядування, наукових, освітніх і культурних установ та громадських організацій нашого самобутнього регіону можна продовжити поступове відродження і розвиток автентичної народної музичної, хореографічної і вокальної культури Гуцульщини.

Іван ЗЕЛЕНЧУК,

Ярослав ЗЕЛЕНЧУК,

Відділення «Філія Гуцульщина»

Національного НДІ

українознавства та всесвітньої історії

(смт. Верховина)

Світлини

Оксани СУСЯК

ПОБАЧЕННЯ З ЮНІСТЮ

Цей ранок видався просто навіженим – наче хтось зурочив! По-перше, Софія його просто проспала, а по-друге, що на роботу вона потрапить сьогодні не раніше обіду. "Це ж треба бути такою дурепою", – картала себе Софія, натягуючи однією рукою джинси, при цьому намагаючись увіпхати в сумочку усі необхідні речі. На плиті роздратовано шкварчала каструля, нагадуючи своїй господині про неминучість пожежі. "Нічого, нічого, – намагалася опанувати себе Софія. – Все буде добре... Я встигну...". Софія намагалася згадати основні елементи аутотренінгу, якому намагалася навчити її Марта. О, Марта була натурою творчою, непосидючою, здатною знайти вихід із будь-якої ситуації. Аутотренінгом вона захоплювалася, проте робила це з величезним натхненням. "Слухай, тут така буде лекція класна, – по-змовницькому підморгнула вона Софії. – Кажуть, навчать опановувати свої емоції і тримати ситуацію під контролем... Не віриш? Давай сходимо, переконаємося!"

"Слухай, Марто, ти ж знаєш, мені ніколи, – Софія втомлено посміхнулася. – Треба в садок бігти, потім малу на танці закинути. Та й ніч обіцяє бути безсонною. Треба терміново здати статтю, а я навіть не уявляю, про що писатиму".

Софія хотіла додати, що вже забула про те, як то – нормально виспатися. Робота у щоденній газеті вимагала повної самовіддачі. З одного боку, їй було цікаво щодня бігати до парламенту, брати інтерв'ю у політиків, зрештою, крутитися у тому строкатому котлі. Аби стати парламентським кореспондентом, довелося докласти чимало зусиль. Скільки разів ця робота зривалася "з гачка" – і на її місці опинявся хтось спритніший. Нарешті, і в Софійчине віконечко глянуло сонечко. Але даремно кажуть, що з мріями треба поводитися обережно, бо вони іноді збуваються. Відтепер Софія не мала жод-

ної вільної хвилини. До того ж, не завжди написане подобалося "сильним цього світу", та й редактор вимагав гнучкості, аби догодити усім. До того ж, Софії довелося переписувати власні статті, чого з нею раніше майже ніколи не було. Це забирало багато часу, вона нервувала, а вдома чекали одвічні клопоти. Маринка пішла до школи, тому потребувала уваги і допомоги. Та яка там допомога! Софія падала з ніг від втоми, а ще ж був шестирічний Максимко, юний каратист, якого треба було водити на тренування. Раніше Софії вдавалося вириватися раніше, але тепер це зробити було неможливо. Вона нервувала, малий хлюпав носом, потім Софія дзвонила чоловікові, але той теж посилався на зайнятість. "Нікому я не потрібний, – канючив Максимко. – Навіщо тоді дорослим діти, якщо на них не вистачає часу?"

"Уявляєш, мій спортсмен видав сьогодні геніальну думку: навіщо дорослим діти?! – розповідала Софія Марті, коли вони бігли щось перехопити в обідню перерву. – Він правий: ми з Сашком на роботі, Маринка часто лишається на групі продовженого дня. Яке там навчання: засипає за вечерею. Справжнісінький цейтнот! Та і я відчуваю, що роблюся якоюсь нервовою, роздратованою. Часто зриваюся на дітях, а потім себе картаю. Справді, не їхня вина, що мама зайнялася політикою замість того, щоб опікуватися ними".

Софія хотіла посміхнутися, та посмішка вийшла якоюсь вимученою.

Отут Марта і прийшла на допомогу зі своїм аутотренінгом.

...У кімнаті звучала спокійна музика. Кілька осіб сиділо на килимках, підібгавши ноги по-турецьки. "Я уявляю себе маленьким чоловічком, якого помістили усередину скляної величезної кулі, – бубонів довготелесий тренер, час від часу смикаючи себе за ріденьку борідку. – Ніхто мені не заважає, я можу зосередитися на власних думках. Я можу ясно

мислити і удосконалюватися. Раз! Вдихнули повітря! І на рахунок "два" – видихнули. Давайте ще раз потренуємося! Раз – вдихнули! Два – видихнули! Відчуваєте, як усі негативні думки залишають вас, звільняють вашу свідомість для нових почуттів і вражень? У цій величезній кулі ви відчуваєтеся, наче в захисній оболонці! Ніхто вас не потривожить, ніхто не зруйнує вашої схованки! Що ви відчуваєте?"

Тренер зупинився біля Софії і заглянув в її очі. "Мабуть, хоче почути від мене, як змінилася моя свідомість", – вона дивилася на довготелесого чолові'ягу з ріденькою борідкою і їй ставало смішно. Раптом нею опанував справжній азарт. "О, я відчуваю щось незбагненне, – проспівала Софія. – Мені здається, що за мить я вилечу зі своєї кульки і полину високо в небо, ближче до сонечка! Я літатиму, як пташка навесні! І почуватимуся вільною і щасливою! Я відчуваю легкість у всьому тілі!"

Тренер, смикнувши себе за борідку, дивився на неї із захопленням. Ще мить, і він заплескав в долоньки, оглянувши усіх присутніх із виглядом переможця: "Усі чули, про що розповіла наша колега? Це дивовижно, це справді незбагненне почуття! От чого може досягти людина, якщо вона захоче стати вільною! Сподіваюся, що кожен з вас зможе похвалитися подібними результатами!"

...Коли Софія з Мартою опинилися на вулиці, вже не могли стримати сміху. "Слухай, що ти йому наговорила? – Марта сміялася так голосно, що на них вже почали озиратися перехожі. – Який стан? Яка ширяюча пташка у небі? Ні, ти справді молодчина, у мене слів немає. Все-таки, твоя робота дається взнаки... Як кажуть, скажи мені, хто твій друг, і я скажу тобі, хто ти є... Це ж треба так натхненно оповідати казки, навіть оком не кліпнувши! У мене аж подих перехопило, коли тебе слухала! От, гадаю, щастить же декому! Я, наприклад, нічого не відчувала, крім того, аби швидше піднятися з цього килимка. У мене затерпнули ноги і спина... І взагалі, тобі не здається, що в цій кімнаті гуляють протяги?"

"Мені здається, що у цій кімнаті гуляють привиди, і найголовніший з них – тренер із

цапиною борідкою і водянистими очима!" – засміялася Софія. Вони вже були на порозі редакції, як раптом зупинилися. "Слухай, ми так нічого і не пожували! – першою схаменулася Марта. – За аутотренінгом забули навіть про бутерброди!"

"Ну що ж, вже немає часу, – зітхнула Софія. – Доведеться постувати, зате не треба турбуватися про струнку фігуру". До самого вечора вони згадували про свій похід, позмовницькому підморгуючи одна одній: "А що, непогано зараз опинитися у величезній повітряній кулі?" Й обидві пирскали зі сміху, не зважаючи на те, що на них із подивом дивляться колеги.

...І от цього шаленого ранку, коли Софія намагалася зробити одночасно кілька справ і скрізь запізнювалася, вона згадала і той кумедний аутотренінг, і навіть уявила себе у середині скляної кулі. "Ні, я справжня божевільна, – вона сміялася, одночасно наливаючи в горнятко кави і підфарбовуючи очі. – Бо хіба нормальна людина буде сміятися в той час, коли запізнилася скрізь, де тільки можна? І на яку чекає сувора догана?" Сашко все-таки змилювався над нею і погодився відвести дітей до школи і садочка. Бо якби під ногами крутилися діти, Софія цього б не витримала. Вона нарешті налила в горнятко кави і вже ставила її на стіл, як різкий дзвінок в двері примусив її здригнутися. Від несподіванки Софійчина рука смикнулася і кава обпекла їй руку. Софія зойкнула, вмочила рушник у холодну воду і приклала до місця опіку. "Та що ж це робиться таке, люди добрі? – ледь не волала Софія, якій вже не допомагала жодна куля у світі. – Та біжу вже, біжу! Хто там?"

На порозі бовванів сусіда, її однокласник Роман. Він стояв біля дверей, не наважуючись увійти до помешкання.

"О, Ромку, доброго ранку! – посміхнулася Софія, так і продовжуючи тримати рушника. – Не дивуйся моєму вигляду, у мене сьогодні виникли непередбачувані обставини. Розумієш, я проспала..."

"І тому я зміг застати тебе вдома, – посміхнувся Роман, проходячи до помешкання. – Як

кажуть, не було б щастя... Якби ти, як рання пташечка, полетіла на свою роботу, то я би не встигнув тебе побачити..."

"Ромчику, що трапилось? – перервала його монолог Софія, бо чекати, поки він перейде до основної частини, не було ані сил, ані часу. Обпечена рука взялася пухирцями і нила. – З радістю б з тобою поговорила, але думка про те, що у мене сьогодні останній робочий день, стримує мою балакучість. Ти щось хотів?"

"А що я можу хотіти? – розгублено глянув на неї Ромчик. – Наче у мене є вибір... Ти завжди біжиш, усе кудись поспішаєш... Здавалося б, ми з тобою сусіди, а бачимося не частіше, аніж з Ростиком... До речі, чого я і прийшов. Ростик приїжджає із Німеччини на тиждень. Ми з ним підтримуємо стосунки, листуємося електронною поштою... Все в нього добре, працює в автомобільній компанії. Одружений, двоє дітей. Але ностальгія – емігрантська хвороба – не дає спокою. Отож просив зібратися усіх колишніх однокласників".

Софія розгублено глянула на годинника: все, можна вже нікуди не поспішати... Спочатку цей Роман так невчасно заявився, а тут десь узявся цей Ростик зі своєю ностальгією. Зі слів однокласників Софія знала, що Ростик емігрував до Німеччини після закінчення будівельного інституту. Якщо відверто, її це не дуже хвилювало. Своїх клопотів вистачало по самісіньке горло. Там, за кордоном, люди якось дають собі раду, а в нас кожен мусить піклуватися про себе сам. Не встигла минути одна криза, чекай іншої. І так до безкінечності. Спочатку батьки чекали "світлого майбутнього", потім їхні діти, а тепер вже й онуки підрастають.

Софія раптом упіймала себе на думці, що ніякої ностальгії у неї немає, вона живе сьогоднішнім днем, а що буде завтра – там буде видно. Господи, коли це все було? Однокласники, школа, контрольні, - сьогодні це видавалося чимось несправжнім і далеким. Раптом перед її очима постав цей Ростик – довготелесий, кучерявий хлопчина, який добре знав математику. Вона згадала той далекий зимо-

вий день, коли за вікнами повільно кружляли величезні сніжинки. Так, вона добре пам'ятає, що сніжинки були здоровенні. Тоді їй навіть здавалося, що на землю падає білий пух. Софія дивилася на сніжинки і зовсім не тямала, як розв'язати оту задачу з фізики. Вона поспіхом гортала підручник, виписувала якісь формули, але все це не складалося до купи. Софія вже уявляла, як одержить жирну червону "двійку", але це чомусь зовсім її не бентежило. Може, то сніг на неї так впливав, схожий на білий пух? Сніг заспокоював, навіював спокій, обіцяв щось гарне і втішне... Раптом – від несподіванки вона аж здригнулася – на парту впала записка. Вона озирнулася, намагаючись зрозуміти, звідки надійшов несподіваний прятуюнок. Хто кинув їй рятівне коло, коли вона вже захилялася в океанських хвилях? Ростик по-змовницькому підморгнув їй і посміхнувся. Тримайся, мовляв! Софія подарувала йому найчарівнішу посмішку, на яку була лише здатна, і заходилася швидко переписувати задачу... І от тепер, коли минуло двадцять років, доля раптом дарує їй зустріч із шкільним рятівником! "Що ж, не можна забувати зроблене колись тобі добро, - зітхнула Софія. – Треба з'явитися перед світлими очима колишніх однокласників. "Ти... Ти щось сказала? – Роман дивився на неї із подивом. – Так що, підемо?"

Софія дістала із сумочки діловий щоденник і почала його швидко гортати. Нехай, мовляв, дивиться, скільки у мене справ заплановано. "Але, - Софія щось підкреслила у нотатнику, - я відкладу на потім кілька справ, а ввечері машина часу віднесе мене у минуле, помчить мене на незабутню зустріч із далекою юністю!". Однаково ж сьогоднішній день був зіпсований остаточно і назавжди. Мабуть, так було треба, позаяк інакше вона ніколи б не потрапила на цю зустріч із юністю. Щоправда, до цього довелось вислухати гнівну проповідь шефа. Але Софія використала усе своє красномовство. Вона вигадувала неймовірні історії, кожна з яких вражала своєю неправдоподібністю. Спочатку вигадала, що її затопили сусіди і вона борсається по коліна у воді. Потім – ні сіло-ні впало, почала верзти

щось про загублені ключі (хоча це було очевидне глупство, адже телефонувала вона із квартири). Утім, це все було неважливо. Увечері вона попрямувала до кафе "Усмішка". Там і справді було затишно, як у дитинстві...

Розрахунок Ростика був правильним: якщо повертатися у дитинство, то лише у дитячому кафе. І ласували вони тут морозивом із джемом, пили коктейлі й заплющували від насолоди очі, коли офіціант приніс смачні тістечка. Вони танули в роті – такі ніжні, наче сніг, яким у дитинстві вони також ласували. Ростик узяв на себе роль ведучого. Розпитував у кожного про їхні досягнення і сімейні справи, про те, що збулося і що не здійснилося.

Першій випало відповідати (чи то доповідати) рудоволосій Оксанці. За двадцять років вона майже не змінилася. Руденький хвостик, перехоплений рожевою стрічкою, легка дівоча хода. Скільки її пам'ятали, вона завжди носила джинси, а от спідниць принципово уникала. І сьогодні теж Оксанка була у джинсах. Із собою вона принесла альбом зі шкільними фотографіями, якийсь записник і навіть дивом збережені учнівські зошити. "Ось подивіться, – метушилася Оксанка, розкладаючи на столі фотографії. – Отакими ми були тоді, у восьмому класі! Ой, ні, тут написано, що це було у дев'ятому... А це записки, які ви мені написали, коли я лежала у лікарні... Мені вирізали апендикс, було боляче і сумно. І раптом відчиняються двері і в палату зі сміхом залітають мої однокласники. Мені було тоді страшенно приємно! Я вам так вдячна за це і по сьогодні... Знаєте, я часто перечитую ті записки, і думками повертаюся в той час. Ось послухайте, що написав Сергій: "Оксаночко, видужуй швидше і повертайся до нас. Нам усім тебе не вистачає!". А цю записку ти, Ромчику, написав..."

Ростик чомусь зніяковів і почервонів, як школяр. Жіноча половина заусміхалася. "А чого це ти таким червоненьким став, як помідорчик?" – чорні очі Наталки, мов буравчики, свердлили Ростика. Вона завжди була бідовою і гострою на язик. "Може, ти був таємно за-

коханим у Оксанку? І ретельно зберігав свою таємницю? Але, бачиш, твоя таємниця розкрилася через двадцять років! Це так несподівано, правда?". Ростик ще більше почервонів, налив собі малинового соку і похапливо випив. "Просто, просто... Це так зворушливо", – нарешті вичавив він із себе, розслабляючи вузол на краватці. "А тепер давайте грати! – уда-ла, наче нічого не чула, Оксанка. – Я роздам вам листочки, які потрібно буде згорнути в трубочки. Наприклад, ти, Наталко, пишеш – хто. Будь-яке ім'я, на твій розсуд. Далі згортаєш записочку і передаєш сусідові. Наступний гравець пише: "що робив?". Далі – "з ким?". І, нарешті – "коли?". Добре? Поїхали!". Оксанка роздала записки і почалося. Писали кожен усе, що заманеться. Загортали записки і передавали по колу. Коли прочитали, сміялися від душі: "Наталка з Ростиком опівночі зізнавалися у коханні один одному на даху будинку".

"М-да, – протягнула Наталка, коли запанувала мовчанка. – Усе так цнотливо, наче у школі... І це морозиво із джемом, і цей малиновий сік... Мене навіть діти б не зрозуміли, якби я влаштувала їм такий день народження... Запитали б: "А де, матусю, шампанське і червона ікра?". Але у такому святкуванні теж є якийсь шарм... Наче слухаєш музику у стилі ретро на старовинному бабусиному патефоні..."

При згадці про шампанське і червону ікру Ростик чомусь закашлявся і ніяково усіх оглянув. Навіть доброзичлива Оксанка почала збирати свої фотографії і записочки.

"Дякуємо тобі, сонечко, – Наталка, відкинувшись на стілець, закурила. Це так зворушливо, справді... Я навіть не очікувала... Ти повернув нас у казку... Щоправда, потім доведеться зайти до крамниці і взяти пляшку, але це дрібниці...". Тетяна і Юліана, які теж курили, зареготали. "Ростику, ти б нас відразу попередив, що планується безалкогольне весілля. Так ми хоча б перед цим перекинули по чарчині", – ущипливо додала огрядна Юліана. ...Оскільки Софія частенько скуповувалась на сусідському ринку, то добре знала про Юліану, яка працювала там санітарним лікарем.

Знайомі продавщиці частенько скаржилися Софії на безпринципну Юліану, яка обдирала їх до останньої нитки.

"І куди їй стільки м'яса? Сама схожа на кабана, – шепотіли продавщиці сала. – Кажуть, що вона комусь це збуває...". І ось тепер ця Юліана сидить за столом і насміхається над ними. "Яка сентиментальність! – не вгавала Наталка. – Знаєш, мені здалося, ніби я побувала в піонертаборі. Там вожаті теж вигадували різні ігри і забави... До речі, де ти працюєш?"

Наталка закашлялася і кинула цигарку.

На Оксанку були звернуті очі тих, кого вона щиросердно вважала своєю шкільною сім'єю. Як вона мріяла зустрітися з дівчатами і хлопцями, порадіти їхнім успіхам! Вона ще багато запланувала на цей вечір. Хотіла похвалитися фотографіями донечки-випускниці, показати їй малюнки... Дівчинка змалку добре малювала і бачила себе у майбутньому дизайнером. Але раптом їй перехотілося не лише розглядати фотографії, а навіть про щось говорити. На душі було тоскно і порожньо. Так буває, коли готуєшся до зустрічі

із рідною людиною, летиш, наче на крилах, а тебе зустрічають... зачинені двері. "Оксанка працює у школі, – несподівано для себе заговорила Софія. – Сподіваюся, що її вихованці не виростуть циніками, на відміну від..."

Софія замовкла і красномовно поглянула на Наталку. Та налила собі соку, підняла склянку вгору: "За вас, дівчата!"

Юліана і Тетяна знову зареготали.

"Щоб не було циніків! – вигукнула Наталка. – Нехай живе і процвітає дружба! Ти хіба не хочеш випити зі мною, Софійко?"

...Несподівано забренчав мобільний. Шеф суворим голосом попереджав, що завтра має відбутися ділова зустріч... Натяк на те, щоб Софія була пунктуальною... Чомусь їй так було шкода даремно витраченого часу і згаяного дня, який непомітно розтанув у сутінках. Золоте дитинство лише на мить посміхнулося їй із далекого минулого, лише на мить... І відразу сховалося на сторінках альбому зі старими фотографіями, причаїлося... Може, боялося знову бути кимсь наполоханим?..

м. Київ.

Роботи Ганни Вінтоняк

Жіноча безрукавка "Полум'я". 1979 р.

Жіноча безрукавка "Беркут". 1980 р.

СТАН РИБАЛЬСТВА В БАСЕЙНІ ЧЕРЕМОША В КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Однією із найголовніших річок Гуцульщини, крім Прута та Тиси, є, без сумніву, Черемош з його притоками Білим Черемошем та Чорним Черемошем. Довжина з'єднаного Черемоша, який утворюється після злиття Білого і Чорного Черемошів в селі Устеріки та впадає в річку Прут поблизу села Неполоківці, становить 80 кілометрів, довжини Білого та Чорного Черемошів становлять 51 та 87 кілометрів відповідно.

В прохолодних струменях кришталево чистої води басейну Черемоша проживають багато видів риб, серед них: форель струмкова, форель райдужна, лосось дунайський, минь річковий, марена середземноморська, підуст, головень, щука, в'юн звичайний, бистрянка, карась сріблястий, карась звичайний, пічкур звичайний, гольян звичайний, щипівка гірська, бабець та багато інших.

Цілком зрозуміло, що живучи серед такого різноманіття видів риб, гуцули вмiло використовували ці природні багатства. Жили в основному з мисливства, рибальства, збиральництва та тваринництва. Рибальство, в свою чергу, давало змогу гуцулам збагатити їхній одноманітний харчовий раціон, який в основному складався з м'ясо-молочної продукції.

Як зазначено в путівнику по Гуцульщині за 1933 рік, гуцули «до сільського господарства не мають ані відповідних умов, ані любові. Широко розповсюджено в гуцулів є повір'я, що займатися землеробством – то гріх»¹. До

слідники Гуцульщини відзначали, що тут активно розвивається риболовля, і цьому сприяє велика кількість річок та потоків, які є на території Гуцульщини.²

Вперше у Галичині, до складу якої входила і частина Гуцульщини, Законом від 31 жовтня 1887 року «Про рибальство» врегульовувалась оплата за оренду рибальських ревірів, спосіб їх надання, терміни вилову кожного виду риби, правила реалізації риби тощо³.

У 1905 році у Галичині річки були поділені на 472 рибальські ревіри, з яких 366 здавались в оренду, а 106 ревірів не були здані в оренду через брак на них попиту. За рік у бюджет надходило 36603 крон орендної плати. Крім того, відповідно до статті 22 цього ж закону орендарі рибальських ревірів повинні сплачувати кошти у розмірі 15% від суми орендної плати у фонд розвитку рибальства, які склали у 1905 році 5659 крон. Вартість оренди рибальських ревірів складала від 1 до 1200 крон. Річка Черемош відповідно до Едикту намісника Гали-

² Грабовецький В. Ілюстрована історія Прикарпаття. Тисячолітній літопис Гуцульщини. – т. 3. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2004. – с. 186

³ Gieruszyński F. K. Najnowiejszy wiadomości z dziedziny łowiectwa i zarys rybołówstwa: podręcznik naukowy dla kandydytów leśnictwa / Feliks Gieruszyński. – Lwów, 1911. – S 147.

¹ Krótki przewodnik po Huculszczyźnie od Hnitesy po Rogoze. – Warszawa: Główna księgarnia wojskowa, 1933. – s.30.

чини від 28 жовтня 1898р. була поділена на 16 ревірів, 15 з яких були здані в оренду.¹ Дохід від здачі в оренду рибальських ревірів на Черемоші становив всього лише 310 крон, тоді як дохід від здачі в оренду рибальських ревірів на Пруті становив 2089 крон. Як відзначала тодішня статистика вилову риби, в першому ревірі на річці Черемош на протязі 1903-1904 років виловлено 1600 пстругів², а вже у наступному, 1905 році, лише за два місяці (липень-серпень) у рибальському ревірі між Криворівнею та Чивчином виловлено декілька тисяч пстругів.³

20,60 крон, що було чи не найгіршим показником. Останнє місце займала середня вартість орендованого рибальського ревіру на річці Збруч, яка становила 11,12 крони. Найвища ціна орендованого ревіру складала на Черемоші 60 крон, а найменша – 10 крон⁵, однак слід відмітити, що вартість оренди рибальських ревірів у Галичині була дуже різною і коливалась від 1 до 1180 крон, що свідчить про зародження промислового рибальства на річках⁶. Як відзначав Зигмунт Фішер – керівник Краківського рибальського товариства,

в структурі витрат лише 20% становлять витрати на оренду рибальського ревіру.⁷

Тогочасні дослідники рибальства на Черемоші відзначали, що причиною порівняно низької вартості оренди Черемоських рибальських ревірів, є місце знаходження великої частини річки на кордоні, що утруднює рибальство.⁴ Не змінилась орендна плата від здачі цих рибальських ревірів і у 1912 році, коли також було отримано 310 крон, але вже за здачу всіх 16 ревірів. Слід відмітити, що у цей рік за оренду рибальських ревірів Прута отримано 2101 крону, Лімниці – 1727 крон, Дністра – 12334 крони, а всього Галичина отримала в бюджет за здачу рибальських ревірів в оренду у 1912 році 57503 крони. Якщо порівнювати середню вартість оренди одного рибальського ревіру у Галичині, то в середньому найбільша орендна плата за один рибальський ревір становила 302 крони на ріці Вісла, 262 крони – на річці Буг, 198 крон – на річці Свіча. Середня вартість здачі в оренду рибальського ревіру на Черемоші становила

Журнал «Окульник», який видавався Краківським рибальським товариством, подавав список орендаторів рибальських ревірів. Отож, перший та другий ревіри орендувала фундація графа Станіслава Скарбка з 31 січня 1903 року по 20 крон, третій – Акційне товариство по вирубці дерева у Верхньому Ясенові з 31 січня 1901 року за 50 крон, четвертий, п'ятий, шостий – фундація графа Станіслава Скарбка з 31 січня 1903 року: відповідно за 10, 10, і 60 крон. Сьомий ревір орендувало акційне товариство по вирубці лісу в Верхньому Ясенові з 31 січня 1901 року за 25 крон; восьмий – Микола Схрейбер з Гриняви з 31 січня 1901 року за 10 крон; дев'ятий – Альфред Мілтсович з 31 січня 1901 року за 30 крон; десятий – Альфред Мілтсович з 15 травня 1903 року за 15 крон. Галицьке наміс-

¹ Okólnik. – 1898. – № 36. – S.4

² // Okólnik. – 1906. – № 84. – S.160

³ // Okólnik. – 1905. – № 75. – S.73-74

⁴ Próba oświecenia wartości rybackich wód bieżących w Galicyi na podstawie danych statystycznych // Okólnik. – 1912. – № 126. – S.208-210

⁵ Próba oświecenia wartości rybackich wód bieżących w Galicyi na podstawie danych statystycznych // Okólnik. – 1912. – № 126. – S.206

⁶ Rybactwo w Sejmie krajowym // Okólnik. – 1904. – № 69. – S.55

⁷ Starkl J., Fiszer Z. Powszechna wystawa krajowa 1894 r. i siły produkcyjne kraju: Łowiectwo i rybactwo / Juliusz Starkl, Zygmunt Fiszer. – Lwów: Wydział krajowy, 1896. – S. 129

ництво рескриптом від 17 лютого 1903 року надало право орендувати 11-й рибальський ревір інспектору з рибальства. Дванадцятий та тринадцятий рибальські ревіри орендувались Германом Єкедем з 17 лютого 1903 року по 15 крон; чотирнадцятий ревір орендував Роман Криштофович з 1 січня 1903 року за 10 крон, п'ятнадцятий ревір – доктор Миколай Криштофович від 1 січня 1903 року за 10 крон і шістнадцятий – Євген Криштофович з 1 січня 1903 року за 10 крон.¹

Слід відмітити, що органами державної влади Галичини вживались законодавчі важелі для піднесення чисельності риби у річках. Зокрема, відповідно до розпорядження Галицького намісництва № 58, яке було видане на виконання «Рибальського закону» від 19 листопада 1882 року, встановлювалось, що з 1 березня до 31 травня на території Галичини не дозволяється виловлювати харіуса, з 1 квітня до 30 червня – судака, головня, марену, з 16 травня до 15 липня – ляща, з 1 вересня до 15 січня – лосося, з 15 жовтня до 15 березня – форель. Більше того, у період з 15 жовтня до 15 грудня взагалі заборонявся вилов риби в верхніх ріках басейну Дністра, Бистриці – від початку до злиття річок в селі Ямниця, на річці Прут з її притоками – від початку до гміни Воскресінці (Коломийський повіт), а також на Черемоші по всій довжині і на Галицьких притоках Білого Черемоша.²

Крім законодавчих заходів, спрямованих на врегулювання вилову риби, вживались також і конкретні практичні заходи по зарибленню гірських річок Гуцульщини. Зокрема, велику роботу у цьому напрямку зробило Крайове рибальське товариство, яке було засноване 24 серпня 1879 року, і поширювало свою роботу на всю Галичину. Слід відмітити, що засновником товариства був уродженець Гуцульщини Максиміліан Новицький.³

¹ // Okólnik. – 1904. – № 72. – S.342

² Ustawa z dnia 19.11.1882 o niektórych środkach ku podniesieniu rybactwa na wodach śródkrajowych//Łowiec. – 1883. – № 10. – s.155

³ Проців О.Р. Зеленчук Я.І. Видатний природознавець уродженець Гуцульщини Максиміліан Сила-Новицький/ Олег Проців/, Ярослав Зеленчук/ Гуцули і Гуцульщина : літ.-мист. і громад.-сусп. часоп. – 2012. – № 2(6). – С. 42 – 45.

За старанням товариства вперше у 1879 році ним було проведено на річці Черемош акліматизацію лосося балтійського, а у 1882 році у Жаб'єму пан Грегорович випустив у річку Чорний Черемош 1000 штук малька лосося.⁴ У 1905 році управління державними лісами у Жаб'єму постановило організувати форельне господарство. Планувалось випускати до Черемоша не лише форель, але дунайського лосося, який тут досягав до 6 кілограм.⁵

Слід відмітити, що і за часів II Речі Посполитої Черемош мав, як господарське, так і соціальне значення. Відповідно до статті 30 «Рибальського закону» від 28 грудня 1933 року на повітову державну владу покладався обов'язок розподілу коштів, отриманих від здачі в оренду рибальських ревірів, при якому отримані кошти повинні бути поділені між власниками земель, які входили до рибальського ревіру.⁶ Крім того, на повітову владу відповідно до статті 31 покладався обов'язок організації аукціонів, на яких виявлявся переможець права орендувати рибальський ревір. У «Станіславському віснику» №15 (1933р.) староста Косівського повіту помістив оголошення від 26 вересня 1933 року «У справі оголошення аукціону щодо оренди мисливського ревіру № 11 річки Черемош».

Даний ревір становив ліву частину притоки річки Черемош від границі злиття Білого та Чорного Черемошів до границі між гмінами Ростокі і Рожен Великий. До даного ревіру входили всі притоки. Термін оренди становив 10 років і починався 1 лютого 1934 року, а повинен був закінчитись 31 березня 1944 року. Початкова вартість торгів становила 60 злотих в золоті. Переможцем аукціону вважався не лише той, хто більше сплатить орендної плати, але й також хто зобов'язувався виділити найбільше коштів на зариблення ревіру та найбільшу кількість випущеного малька. Лише орендарю дозволялось виловлювати рибу сіткою, а іншим особам – лише вудкою.

⁴ Nowicki M. Zarybienie wód Galicyi w roku 1882//Łowiec. – 1883. – № 7. – s.106.

⁵ // Okólnik. – 1905. – № 75. – S.73-74

⁶ Korzonek J. i Rosenblüth I. Kodeks zobowiązań: komentarz. T.2. – wyd. drugie. – Kraków: Księgarnia powszechna, 1937. – s.2471-2495.

Щоб взяти участь в аукціоні необхідно було сплатити авансом 30 злотих¹.

Аналізуючи проблеми рибальства на Черемоші, бачимо, що й на протязі століть вони залишаються одними й тими самими: браконьєрство та забруднення води, від якої гине багато риби. Як слушно відзначав ще у 1913 році Тадеуш Кісілевський, «Рибальський закон взагалі в Галичині не працює, а має лише значення для зелених столів законодавців»², хоча й ці слова не втратили актуальні і на даний час. З технологічним поступом, яку дала залізниця, для Гуцульщини були і свої негативні моменти. Так, для масового знищення риби застосовувався динаміт, який використовували для будівництва колії. Даний вид браконьєрства широко застосовувався і на Черемоші. Окрім динаміту барконьєри застосовували отруту, яку було легко купити у євреїв.³

Цікавим з цього огляду є свідчення сучасників, які друкували свої враження у спеціалізованому рибачькому виданні «Окулярник», який видавався у Кракові. Ось як описував свої враження під час відпочинку один із дописувачів, який гостював у селі Буркут у 1909 році: «На ріці Черемош та Прут є багато браконьєрів. Під час нересту багато гуцулів із лущиною ходять по ріці і б'ють форель. Декілька днів тому їхав вночі вздовж Чорного Чере-

моша, де на протязі 37 кілометрів зустрів таких сім груп гуцулів, які нелегально ловили рибу. Вони навіть не боялись, що хтось їх може спіймати»⁴, бо гуцули мають звичку створювати на зиму запаси копчених форелей.⁵

Були й свої специфічні проблеми у Черемоша щодо забруднення. Якщо Дністру великої шкоди завдавали у забрудненні води нафтопродуктами⁶, то основною проблемою для Черемоша був сплав деревини. Через

те, що різко піднімалась вода, гинула велика маса риба.⁷ Також тогочасними дослідниками зверталась увага на те, що шкоду рибі також завдає вибирання каміння із Черемоша.⁸

На сьогоднішній день економічний, соціальний та рекреаційний потенціал Черемоша, на жаль, правильно не використовується. Натомість нам пропонувано такі згубні для екології Карпат «міні-гес», які стають нездоланним бар'єром на шляху міграції риб до її нерестилищ, а також сприяють швидкому замуленню штучно створених водосховищ, що суттєво погіршує стан і без того невеликих популяцій таких цінних видів риб, як форель струмкова, лосось дунайський, минь річковий та багатьох інших.

Олег ПРОЦІВ,

*аспірант кафедри управління проектами
ЛРІДУ НАДУ при Президентові України,
головний спеціаліст Івано-Франківського
обласного управління лісового
та мисливського господарства*

Ярослав ЗЕЛЕНЧУК,

*кандидат історичних наук,
начальник Наукового відділу Національного природного парку «Верховинський»*

¹ Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1933. – № 15. – S. 269-271

² // Okólnik. – 1913 серпень. – № 8. – S.157-161

³ Starkl J., Fiszer Z. Powszechna wystawa krajowa 1894 r. i siły produkcyjne kraju: Łowiectwo i rybactwo / Juliusz Starkl, Zygmunt Fiszer. – Lwów: Wydział krajowy, 1896. – S. 85

⁴ // Okólnik. – 1910. – № 109. – S.16

⁵ Pawlik S. Handel zwierzyną, rybami i rakami w Galicyi // Łowiec – 1899. – №3. – s.28-30.

⁶ Wielkie zycricie ryb w Dniestrze // Okólnik. – 1903. – № 66. – S.214

⁷ // Okólnik. – 1905. – № 75. – S.73-74

⁸ Stosunki rybackie nad Prutem i Czeremoszem przez Zygmunta Fischera // Okólnik. – 1893. – № 9. – S.39

ІСТОРІЯ ОДНІЄЇ СПІВАНКИ

*Тридцять восьмий рік минає, на дев'ятий наступає –
Сталась славною подія:
Запалала вогнем, застогнала під мечем
Закарпатська Україна.*

Варвара ЛАЗАРОВИЧ-ВЕСЕЛОВСЬКА

Ой ти, річко, ТИСОВА!

Ой, вийду я на гору,
На високою Говерлу.
А там стану, погляну
На Карпатську Україну.

В країні бій великий,
Йде на нас ворог дикий.
Ти, горонько, свідком будь,
Про героїв не забудь.

Бо то знай цілий світ,
Що поляг
Український цвіт.

Ой, ти, річко Тисова,
Чого пливеш кірвава?

Я ни пливу кірвава,
То стрілецька слава!
Наші стрілчики лягли,
Як цвіточки восени,

Цвіточки від морозу,
Стрлчики за свободу.

Що без свічки вмирили,
Що їх ни хоронили,
В чисту воду кидали.

Річечка пропливає
Тай кровцю обмиває.

Пливу я в Чорне море
Розказать своє горе.
В Закарпатті
Густий ліс,
Кілко листя – кілко сліз.

Плачуть жінки
Тай мами,
Що герої полягли,
Воленьки не здобули.
Воленьки-Україноньки,
Рідної матіноньки.

Ви, браття, пісні чуйте,
В могилах не сумуйте.
Ми про вас пам'ятаєм,
Могили уквітчаєм
Квіточками із небес,
Як скажуть:

"Христос Воскрес!"

Жіночий гурт "Березунки" виконує Великодну співанку на Яблуницькому перевалі, на могилі воїнів Карпатської Січі. А записала цю пісню з уст авторки Варвари Лазарович-Веселовської етнограф і краєзнавець **Анна МАЛКОВИЧ**, керівник згаданого гурту, у 1990 році. Вона і надала даний матеріал до нашого часопису.

Прапороносець, правнук авторки Великодньої співанки Варвари Веселовської, учень Яблунівської школи Василько Михайлюк-Веселовський.

Іван МИСЮК

ПІСНЯ ПРО ЧЕРЕМОШ

Там, де Довбуша комори,
Неба сонячна криниця,
Віє вітер з Чорногори,
Черемош внизу іскриться.

Приспів:

Черемоше, Черемоше,
Друже вірний мій, хороший,
Свій не спиниш біг стрімкий
Й заодно мої роки
В сніговій пороші...
Друже мій хороший!

Вітер птахом над рікою
Глянув Черемошу в вічі –
І зустрінувся з журбою...
В ній пливуть дараби в вічність.

Приспів:

Черемоше, Черемоше,
Друже вірний мій, хороший,
Як і твій невпинний шум,
Моє серце повне дум.
Буду жити доки
Друг мій ясноокий.

ЧІЧКА

Чічка так файно сночі виграла
Я її позичела вивчерям на пашу
Прихожу в полонинку
Свою чічку знати
Уся уна така мокра
Нигодна пизнати
Вівчерикам заказую шоби сокотили
Їк мут нати через кладку
Аби у воду не впустили
Вівчерики молоденькі її не сокотили
Гнали чічку через кладку у воду пустили
Пливе чічка, пливе чічка
Лиш видко волосі
А вівчерики біжу за нев плачі, голосі
А ти чічко наша, а ти чічко мила
А ти була кучерява
Та й си утопила
Без тебе люба чічко негодні пробути
За чічки весілічко, за чічки хрестини
Коло чічки є роботи до самої днини
Тай за чічки весілічко, тай за чічки сміхи
Хто чічку не любить, має ниспасні гріхи.

Записано від **Николая ДАНИЛЮКА**

01.12.1948 р.н.

Віталій ДМИТРЮК,

м. Путила, Буковина

"Цвіт Мальви". 2003 р.
Ганна Вінтоняк

Микола НЕГРИЧ

Народився 1945 року у селі Нижній Березів на Косівщині. Закінчив Яблунівську середню школу. У Києві закінчив військово училище. Роки прослужив офіцером в армії.

Спробував себе в різних жанрах. Видав понад десять книжок: поезія, проза, гумор. Член АУП.

СПІВАНКИ ПРО ГЛОБАЛЬНЕ ПОТЕПЛІННЯ

Ой дівчята-небожята, йкого ви насіні.
Ци чули'сте, дівчичотка, про те потепліні?

Як глобальне потепліні у горах настане,
Всі гуцули почорніють, будут, як цигани!

Де колись росли смереки, гладкі буки й граби,
Тепер будут рости пальми, рідше – баобаби!

Ніхто в горах не вздрит вовка – ой як колись вили!
Замість пстругів у потоках будут крокодили!

Повсихають всі смереки, буки та й ялиці,
Не буде вже ані гриба, десь щезнут косиці!

Ні афинів, ні гогодзів, ні білів, ні рижків,
А де в хаті купа дітий, молока – ні ложки!

Усі кури поздыхають, качки та й индики,
Клопіт гуцул ще й з маржинов ме мати великий!

Станутсі в людей усюди і в повітря зміні,
Будут ся гребсти під хагов штракси і павліни!

Сонце буде фист палити, морозів не буде,
Про сніг, про град й ожеледу вже гуцул забуде!

Замість грушок на деревах віростут банани,
Зима уже не наступит – знов весна настане!

На верхах й на вербах ліки, ніби йкісь прикраси,
Будут висіти достиглі ківі й ананаси!

Пропадут грушки-гнилиці, віздихають оси,
А волоські горішеньки зародіт кокоси!

Коровоньки гуцулові вже буде не треба:
Буде спати під горіхом черевом до неба.

А як зверьхи кокос впаде, то гуцул кінесі,
Він кокос той як роздовбе, - молока нап'єсі!

Гуцулам від тих горіхів добра не настане,
Бо з молока від кокосів не буде сметани!

Тепер будут всі Гуцули Богу сі молити,
Бо не зможуть так, як колись, будзи віроб'їити!

А на дубах старчезних віростут вжолуди:
Вісушити та й змолоти – моцна кава буде!

Вже писанку гуцулочка не затисне в жмени,
Не вміститься гуцулові в глибокій кішени!

Гей запаски поздоймають дівки й молодіці.
Кірниці повісихають – не стане водиці!

Можна буде голу дівку вздріти на музиці:
Без сорочки, без запаски, також без спідниці!

Гуцули сі розпрощють з гачіма-штанами,
А встид будут прикривати лишень лопухами!

Апельсини й мандарини тут родити будут,
Смак кулеші, будза й бринзі гуцули забудут!

Про ковбасу та й про сало зачнут забувати,
Замість свиней гуцул буде кенгуру тримати!

Ковбасов вже не запахне, не зашкварчит сало,
Ананасів буде повно, хліба буде мало!

Вже не будут гуцулочки давати принаду
Та й поволі сі научіт гуляти "Ламбаду"!

У фрілочку гуцулики вже не будут дути,
Ані скрипки, ні цимбалів вже не буде чути!

Та й про дримбу вже забудут добрі господарі.
Кождий гуцул буде грати на банджо й гітарі.

Ой співанки-співаночки, та й гуцульські танці,
Співати вас й танцювати будуть африканці!

Вже не буде сестру тата гуцул звати "тетов".
Простинев сі убмотає, а як ні – веретов!

Жьиль ми рідних гуцуликів – аж ми течут слози,
Що у горах сніги щезнут та й люті морози!

СВІТ ПЕРЕВЕРНУВСЯ

Послухайте, люди добрі, з світом щось сі стало,
Бо у ріках та потоках вода нагло впала!

Тепер гори чигось стали сумні, невеселі,
Молодицім вже не треба терлиці й куделі!

У послідні часи в селах ідуть марно зими:
По всіх селах перестали робити килими!

Полотно ніхто не робит, колопні не сіют,
Олій з сім'ї також не б'ють, та й жито не віють!

Вже колопні не молотіт, не трут, не мацьють.
Ні полотна, ні верети вже не віроб'їють!

І повісмо вже не чешут, полотна не біліт,
І не прідут, не мотають, й державі не віріт!

А туристів так багато, що ходіт лісами.
Всі гуцули тепер стали еврогуцулами!

Вишні чигось повсихали і сливки не родіт,
А гуцули вже не в гачіх, а у джинсах ходіт!

Постоли колись носили, саморобні сподні,
А тепер – короткі шорти і кросовки модні!

Колись пили сколотини, квасний вар, жинтицю.
А тепер лиш попивають хімічну водицю!

Нікому вар не смакує – лиш п'ють кока-колу,
Пиво стало на Україні спонсором футболу!

А нам турки й македонці дороги будуют,
А найкращі футболісти пиво рекламуют!

Від кулеші, бриндзі й вурди всі сі відказали,
Тепер сира голландського усі зажідали!

А колишнім комуністам добре сі поводит.
Чужа жінка, як і колись, їм давно не шкодит!

Тепер мами своїх дітей ше до школи водіт,
А радянські антихристи всі до церкви ходіт!

Вже "гуцулки" не танцюют, в танци не співають,
Мелодії призабули й слів не памнітают!

А легіні не танцюют, бо їм щось мішьє,
Ви давно всі догадали, шо їм заважьє!

Коти кричьт не в березни – круглий рік гуляют,
Діти родичів ни люб'їт, лиш за себе дбают!

Тепер дівки на зло хлопцім у футбол заграли,
Вни, як шевці, тепер куріт тоненькі дзигари!

А легіні, колись було, до дівчьит ходили, -
Тепер дівки до легінів ходити зачьили.

Снігу нема в полонинах, лишень вітри віють,
Вже дівчьита, як і хлопці, на Василі сіют!

Тепер кнізі всі на автах на вісільи просіт,
А дівчьита до парубків по фльишці приносіт!

В господарці ніц не знають, лиш парубків водіт,
А їх мами нещісливі за них усьо роб'їт!

Молодиці п'ють горівку, поволи газдуют,
Чоловіки п'ють "віагру" і в вуса не дуют!

Політику не признают, розводіт руками,
Лиш до сексу їм не треба ні тата ні мами!

Жиют собі всі на віру, у цивільнім сльубі, -
Ци так давно колись було, скажіт мені, любі?

Добре жиют, лайдакуют, до наук не пнутсі,
Діточок собі старают, потім віддаютьсі!

Колись газдів на вісільи молоді просили,
Кнізі їхали на коніх, кнігіні ходили!

По вісіліх хлопці й дівки колись не ходили,
Для них тогди вінки були, - там сі веселили!

Тепер дрива вже не коліт, всюди пальит газом,
П'ють горівку старі й малі – всьо сі бавит разом!

Колись, я ше памнітаю, був лиш один дружба,
Короговай починати – була іго служба!

Лиш вдна дружка на вісільи з кнігинев просила,
А кнігіні на голові ще й чулок носила!

Кілько тепер вських дружок, шо най Бог боронит.
А кнігіні, як та квочка, шо куріта водит!

Теперішнім дружбама й дружкама – ше їм треба мами,
За спідницю триматися убіруч руками!

Якби тепер діди їхні з цвинтарів це вздріли,
Сказали би, шо їх внуки чисто подуріли!

Так, житьї було інакше, люди не грішили,
А до сльубу молоденьких фірами возили!

Лиш фірами візниченьки до слюбу возили,
За москалів "жигульми" поволі зачъили.

У селах всі з "мобілками", не носіт дзигарки,
А до слюбу тепер возіт самі іномарки!

Молоді зараз танцюют – як би вам сказати? –
Ними в танци накігає, ніби хотъит

Тепер парубок у дівки вже давно не просит,
Кождий другий в однім вусі срібний ковток носит!

А з легінів, хто мав ровер, той був гоноровий,
Махав ціпом, махав косов – був, як цьвик, здоровий!

Кигнув пилов, махав косов і косив травицю,
А ввечір міг покигнути файну молодицю!

Колись було, всі продукти в коморі тримали.
Холодильника ніколи не чули й не знали!

Подавай їм холодильник, треба й морозилки,
А у слові на три букви роб'їт три помилки!

Пчоли чигось не сідают на пахнючу липу,
Люди на СНІД умирают і свиньичу грипу!

А парубки, як сі женіт, вни жінок лишъиют,
А диктори із екрану "Р" не вимов'їиют!

Ведучі сі загикуют, відмінків не знают,
Політики з правопису аж три бали мают!

А черева дівчъиточка чисто оголили,
Брови, ніздрі, губи й пупці нютами пробили!

Ікись шроти повстав'їили на губах та й носі,
Хоть дівчъита ще не сиві – фарбуют волосі!

У них нюти із шротами на губах і грудих,
Цілюютсі із хлопцями всюди, при всіх людих!

Тепер всюди ліс рубают, не находіт винних,
Дівки пірсінги зробили і в місцъих інтимних!

Дівки дают цілювати серед маси люду.
Діточок спочітку родіт, потому – до слюбу!

Чоловіки у Росії давно на роботі,
Що для жінок – дефіцитом, то пишут на плоті!

Чоловіки у шаркритках носіт босоніжки,
З таких самих мештів в жінок видно босі ніжки!

Діти сами віростают, їх мами лишъиют,
А у містах чесні дівки к....в заміньиют!

На вісілю всьо в защінках, а дружба з косицев,
Їх діточки п'ют горівку, мами – за границев!

Старші люди із молодих нікого не знают.
Чоловіки варъит їсти, жінки ліс рубают!

Молодиці дрива ріжут, а потому коліт,
Аби леда йкого хлопа, вни сі Бога моліт!

А жінки собі шороку родіт по дитині,
А потому усім кажут, що найшли в натині!

Чоловікам чигось жінки їсти не готов'їт,
А дівчъита із хлопцями дуже лихослов'їт!

Донька гавкає на маму, син сваритсі з татом,
Вдно на одне репетуют й прут москальським матом!

"Класно", "кльово" та "короче" – хоть плещи в долоні!
"Тіпа", "тьолка", "лох", "придурок" в їхньому жаргоні!

Лікарі, що пріщі лічіт, - їх лице в остудах,
Молоді сі ни встидают, лижутсі при людях!

Там, де колись жили газди, тепер вовки виют,
Їх донечки на чужині собов зароб'їиют!

Ті, що голосу не мают й товарного виду,
Шоуменами вже стали і не мают встиду!

Тепер оті, що співают, рідко честь хто має,
А чим більше оголена, тим ліпше співає!

Люди мало зароб'їиют, не живот – бідуют,
Половина жінок в ліжку оргазм імітуют!

Ой зажиют українци – а тепер бідуют,
У теперішніх державах ЗЕКи закеруют!

Президента вібирали – заагітували,
Всі Тигипки на Україні Тігіпками стали!

А Медведько темні справи розслідує вперто:
Що Ёнгадзе, він докаже, умер своїв смертив!

Кирпу також не вбивали, - світ перекрутивсі,
А Кравченко – цілец вутлий, два рази стрільивсі!

Як Ющенка вібирали, були'смо всі раді,
А він роки президентські проспав на посаді!

Револуцію зробили, кучмізм розвалили,
А бандитів – убіцьили – так й не посадили!

Житъи ліпше не настало, жити стало гірше,
Бандитів сі не зменчило, а стало ше білше!

А банкіри гет збідніли на своїй роботі.
Вальютса, бідолашні, дома на пісноті.

Було, банки не платили людам дивідендів,
Тюрми стали готувати тепер президентів!

Самостійність заплатили ні сріблом, ні золотом,
Сокотити нас Росія буде своїм флотом!

А "старшого брата" мову аби захистити,
Тепер діти українські мусіт знов учити!

Табачника українці не можуть терпіти,
Якби він став Тютюнником – любили би діти!

Табачника Тютюнником хотіли би здріти, -
З Тютюнника був би ліпший міністр освіти!

У п'ятницю Великодну мали жида втіху:
У Страсний день у Одесі зробили день сміху!

Історію України всю перекрутили:
Вже вкраїнців під Крутами москалі не били!

Вни нам злого не зробили – ні, не воювали, -
Але сотки душ студентських москалі забрали!..

А президент вже заявив із брехливим видом:
"У тридцять роки голод не був геноцидом!"

Коли життя вже наступит, я навіть не знаю,
Тепер двері Янукович втворит нам до раю!

Хто коханок мав багато, той вже їх позбувсі.
Щось зі світом, люди, стало, світ перевернувсі!

"ГОРИТЬ ДУША СВІЧЕЮ СЛОВА" (творчий вечір Миколи НЕГРИЧА)

Наприкінці вересня у селі Нижній Березів у приміщенні школи відбувся творчий вечір члена Асоціації українських письменників Миколи Негрича, автора збірок поезій "Помаранчевий дощ" (2004 рік), "Пізня осінь" (2007 рік), "Співанки, посяні горами" (2011 рік), "Мамина криниця"

(2012 рік); прози "Буковий ліс" (2004 рік), "Розповіді колишніх" (2008 рік); гумору – "Миколині фіглі" (2010 рік) та інших.

Творчий вечір досить вдало вели Оксана Влашинець та Іван Іванків. Оранжування ліричних творів – Анни Гнатишак.

На вечорі виступили за-

прошені Богдан Радиш, Богдан Глібчук, Іван Парипа – член косівського товариства "Просвіта", Галина Білавич – доцент Прикарпатського університету ім. В. Стефаника та інші.

Творчий вечір пройшов із великим піднесенням при повній аудиторії.

Дмитро КОВТОК

Спростування

У журналі "Гуцули і Гуцульщина" №2(6) за 2012 р. на сторінці 77-й надрукований вірш "Живи, Україно!". Під ним подано ім'я і прізвище Дмитра Арсенича.

Доводимо до відома читачів, що Дми-

тро Арсенич не є автором вірша і до плагіату він непричетний. Допущена прикра помилка. Просимо вибачення у наших читачів.

Редакція журналу

НЕ БУДЕ ТАК

* * *

Восени належить сіяти...
 Чи готова під посів рілля!
 Діяти, братове!
 Віяти! І —
 Сіяти!
 Доки сонця й пісні солов'я.
 Гуси відлітають й повертаються,
 Та не сплять тривоги на крилі.
 Ворог дужче й дужче насміхається...
 Світ в омані, як в ріці, купається.
 Закипа отрута у жалі...

На брехні нічого не тримається,

Все — на честі,

Правді!

Повсякчас.

Яничар, що нині не покається,

Завтра не сховається за нас.

Розломлю хлібець по половині.

Шмат — візьми!

А цей?.. Також тобі.

Не поділю серце Батьківщині.

Ми єдині!

Правда?

Ми — єдині!

Ні? Впадемо завтра в боротьбі!

На добрі і честі світ тримається.

Так, на Честі, Вірі і Добрі...

Нам нічого більше не лишається,

Як своє забрати...

— Струнко!

Плі!

... Віяти, братове! Й — сіяти!

Так, щоб сходи буйні і густі,

Щоб зернятко, до одного, скінчилось,

Щоб, нарешті, все добром закінчилось.

Мрії ці, звичайно, непрості.

Вірити, братове! Й — Діяти!

Стяг ворожий легко не впаде.

Віяти! І —

Сіяти! Сіяти!

Україна вірить нам

І — жде...

* * *

Посадили вишеньку криво
 І не вийшло з вишеньки диво.
 Залишилась вона кривою:
 Хочуть «так» — махне «ні» головою.
 Дуже рідко, чомусь, родила
 І далеко не всіх любила.
 Під вікном не хотіла стояти, —
 — Все, що в хаті речуть, вислухати?..
 Все, що в хаті ревуть, нецікаво,
 Рідко дому знайти — без лукавого.
 Отже, в тиші воліла стояти,
 Солов'я не прохала співати,
 Забувала і як її звати.
 Запитав якось вітер:
 — Хто ти?
 То заледве відкрила ротик:
 — А навіщо тобі оце знати?
 Я не буду таке вповідати.
 ... Не буває глухого мовчання,
 Є безмовно-велике страждання,
 Понад блискавку, над громами...
 (Не хапайтеся чужого руками!).
 Молоді зрозуміють з роками,
 Решті всім це пора б уже знати.
 В чужу душу, ой, грішно влізати...
 ... Хто сказав, що нерівно — то криво?
 Чи не хибна уява про диво?..

НЕ ВДОМА

* * *

За морями, за горами...
Туга сиротою!..
Та чужими пирогами
Смуток не загою.
Запитати б у віконця –
В чім моя провина,
Що не гріє, наче сонце,
А погожа днина?
Ранок тягне на роботу,
Що рукав відпоре!
Капне й крапля мого поту
У безмежне море.
А лиш прийде темна нічка,
І я ляжу спати —
Стане в зголовах смерічка,
Буде колисати.
Розкладе гілля широко,
Як лебідка крила,
Щоб недоля ненароком
Мене не збудила.

* * *

... Ранок зодягає туги хустку,
Вечір умивається сльозою...
— Як ти називаєшся, мій туску?
— Чужиною!
Нахилю магнолії галузку —
Цвіт її не тішить і не гріє.
— В чому ти купаєшся, мій туску?

У НАДІЇ.

... В стороні далекій
Вовком вию —
Не врятує справа прибуткова.
Якби знову втрапить в Коломию,
Чи, хоча би, на краєчок Львова,
У Розтоки, Перехресне, Косів,
В ялівцеві дебрі біля хати...
Серце просить,
Терпець квилить:
— Досить!..
— У-ті-ка-ти!
... В стороні далекій без смереки,
Без берези і крутого плаю,
Без зозулі, солов'я, лелеки...
Погибаю!

Сонячна Держава

Гайда, сонечко, гуляти,
Гиля!

Зачекався тебе Снятин, Коломия,
Виглядає тебе Харків, Тюдів, Косів...
В кожній хаті добрі люди сонця просять.
Просять сонця: Луцьк, Полтава, Київ, Кути.
Їх також не маєш права обминути —
Лиш при сонці наші Долі всі щасливі,
Й —

Сонях в полі,

Риба в морі,

Півник в сливі...

Кому сниться,

Хай біжить отверизиться...

З дна — безодні відра повні

Крутить колесом криниця.

Я вже теж не буду спати:

Лице вмию.

Гайда, сонечко, гуляти,

Гиля!

Поклонюся Тобі й Богу

І —

В дорогу!

Як це мило, що, Світило,

Нам у ногу!

Шо без Тебе,

І —

Не можу,

І —

Не вмію.

Лиш — по Тобі

Думку кожну,

Кожну дію!

Бо —

По сонцю живе завжди

Моя Сонячна Держава.

Лицар світла,

Трудар правди...

Сонцю слава!

* * *

Неба чиста порцеляна:

Літо!

Ранок!

Наче булочка рум'яна —

Сонце встало.

Над горами, над полями
Покотилось.
Буде, може, днина гожа —
Милість Божа...
Україна збіжжя косить:
Сонця б!
Й — досить!

.....
... Я не маю жита лану,
Ні пшениці.
Неба чиста порцеляна?..
— Ой, згодиться!
Бо дозріли в горах трави —
Сушу сіно!
... Слався й тішся трударями,
Україно!

Атас!
... Дика спека.
Як це перебути?
А на стежці гріється змія:
Дозріває порція отрути,
А кому?
І твоя, і моя!
Гріється й гадає:
— Переможу!
... В хитрощі замотує жало.
Я — в кишенью дулю і ворожу...
Не шукаю кулю —
Щоб в чоло!
Думаю — чи нападсть перескочить?
Чи, на правду, виставить своє?
Скажуть блазні:
— Голову морочить!
Жити нам спокійно не дає.
Куплені?
Обдурені саракі!
І — на честь
Й — на розум біданки.
Як би вийти із цієї мраки,
Із чийого б розуму й руки?!
Кожна мить — борня за копійчину,
І не видно кривді цій кінця.
Хтось би взяв на себе цю провину.
Але всі в безкарних манівцях:
Хто куди, що на відстрілі зайці,
Хто куди! І — щоб заплутать слід.
Лиш «сусід» брянчить на балалайці

І незваним рветься на обід.
Дика спека! Наче б —
Символічно:
Жде гарячий і жорстокий час.
Доки правда гадом не скалічена —
Ми його?
Чи знову він?..
— Атас!

No Higher Honor!..
(немає вершини понад Честь)
... Після бурі. Після граду,
Як усіх, й — усе болить,
Подивіться, хто ще ззаду —
Може треба підсобить?
А пора стоїть тривожна,
Бо зчепились два світи,
Підступайтеся обережно —
Може можна розвести?!
Утікаєте з параду,
Де свистіли всі роти,
Не кидайте лігма правду,
Постарайтесь підвести.
Занехаяна криниця,
Геть закидана, до дна —
Не старайтесь обійтися,
Хоч можна випити вина.
... Хто боявся глузу й смерти,
Хто надвоє ворожив
І —
Не міг за Честь умерти,
Він промимрив, не прожив!
... Хай несуть вітри штандарти,
Й блазні хвалять ваш пиріг —
Той кінець вінця не вартий,
Що —
Найвище не зберіг!

* * *

... Така ж і тут погода —
Хурделиця, то — дощ...
А може, перемелиться
На суші і на водах,
І в небесах також!
А може, всупокоїться,
Не стане на диби,
Бо щось жахливе коїться:
То двоїться, то троїться

У сутінках доби.
А раптом — розпогодиться,
Втече переполох!
І щось таке народиться,
А з нього ще наплодиться,
Що втішиться сам Бог.
Та скаже в своїй ріці —
Що ще не говорив:
Як добре, чоловіче,
Що я тебе створив,
Але надій замало, —
В диявола свій план, —
І світом поскакало:
«... бомбитимуть Іран...».
Від слів оцього юди
Добра чекать дарма.
А ще й поплічник буде,
Що суне носа всюди,
Й ложками їсть вдома.
... Ліван...
... Іран...
А далі?!
Де злу й біді межа?
Із нержавійки — стали
Не кулі, не медалі —
У хижаків душа.
Вона, мов лід, холодна,
Й не втне її іржа.
...О, люде! Преісподня,
Спинися!
Це межа:
... Тоненька павутина,
Малесенький конфуз
І світ одна людина
Розтрощить, мов гарбуз.
... Тоненька павутина —
А наш загальний гріх,
Всесвітня домовина
Сховає нас усіх.

* * *

Пес величезний і волохатий
Вибіг з подвір'я чиеїс хати,
Я — вся трясуся,
Серце в тривозі,
Дуже боюся, і — о, рідна нене!
Прямо до мене біжить по дорозі.

Прямо до мене, де наш спаситель!?
А як скажений й —
Схоче вкусити?
Пес — по окрайку,
Поміж лободою
Нюхає крадькома
Сліди за мною.
А порівнявся, зверху вниз зміряв,
Мов дізнавався, злодій чи звір я...
Я іду центром,
Він, кажу, краєм,
Тихо, не лає,
Хвостом махає.
Але на торбу мою поглядає:
Трохи цікаво, а більше лячно,
Що в ній лежало, пахло так смачно.
Видно, шматочок хотів попросити,
Але по-людськи не вмів говорити.
На його мові, щоб це сказати,
Слово по слові, треба цій пані
Руку лизати.
Скочив з обочі: хотів так зробити,
Я — за штахету і давай бити,
Далі — за камінь... Двома руками,
Через дорогу, аж за городи, вискочив камінь.
Через дорогу, аж за городи.
Вдарив пса в ногу, наробив шкоди,
(Вцілити вмію, я ж — цар природи):
... Вложив цибулю на чужій грядці
Та добру гулю набив собаці.
От, бідолаха, болю не скріє.
Дрижить від страху, жалібно виє.
По-людськи — виє,
По-псячи — плаче,
Мною скалічене тіло собаче.
Ще раз — до нього.
Він не втікає. Лізе у ноги,
Хвостом махає.
Що це означає...
Кожен з нас знає:
Пес цю образу мені попускає.
Добрі... Розумні дивляться очі
Тужно та сумно...
— Чого ти хочеш?
Ти обізналася, душе невинна!
Не ти — собака!
Не я — людина!

Дмитро МОХОРУК

ОТЕЦЬ ВОЛОДИМИР СТЕФАНІВ

Петро Стефанів попрацював управителем (директором) Топорівської сільської школи, що на Городенківщині, біля тридцяти років. Його дружина — Марія Мартович була найстаршою сестрою відомого українського письменника Леся Мартовича. У подружжя Стефанівих було десятеро дітей. Майже всі вони стали громадсько-політичними діячами: в тій, чи іншій мірі своїми діями намагалися приблизити самостійність і соборність нашої неньки-України. З десяти дітей тільки двоє похоронені у рідній землі, решту розкидала доля по всьому світові.

Найстарша сестра Володимира — Євгенія, вчителька у заміжжі за о. Володимиром Федівим, який довгий час служив парохом у селах Глушків і Ясенів-Пільний Городенського деканату. З 1925 року — один із керівників євангельської церкви у Коломиї, редактор журналу “Українська реформація”, пізніше був одним із редакторів журналу “Віра і наука”.

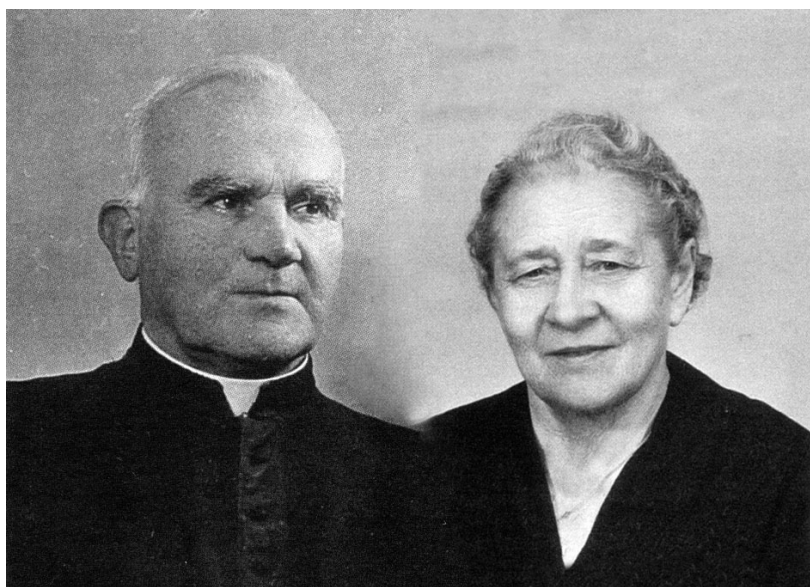
Брат Гнат — воєначальник, сотник Австро-Угорського війська, полковник і Головнокомандувач УГА, полковник, а потім генерал-хорунжий УНР. Його син, теж Гнат, — підполковник армії США, учасник В’єтнамської війни.

Брат Юліан — господар в Устечку над Дністром. Стрілець УГА.

Брат Клим — учитель, управитель (директор) школи у Дзвинячу, Устечку на Тернопіллі, четар Австро-Угорського війська, поручник

УГА, командир кулеметної (скорострільної) сотні 9-ої Белзської бригади УГА, посол до Варшавського сейму від радикальної партії (обирався разом із Петром Шекериком-Доником), член УВО і в’язень польської тюрми, голова збірної громади, делегат до Народних Зборів у Львові, довголітній директор школи у селі Яблунька Долинського району.

Брат Тит — доктор права, поручник УГА, в’язень тюрми у Березі Картузькій, сотник дивізії СС “Галичина” і сотник I-ої дивізії УНА.

Стефанія і Володимир Стефаніви

Брат Роман — помер у молодому віці, будучи студентом Чернівецького університету.

Сестра Ольга — вчителька, у заміжжі Савицька. Громадський діяч в українській діаспорі у Західній Німеччині. Член ОУЖ, довголітній голова Українського християнського об'єднання молоді та редактор його бюлетеня (1957-1971). Чоловік, Петро Савицький, — довголітній ректор Мюнхенського українського університету.

Сестра Наталія — народилася зразу по переїзді сім'ї Петра Стефаніва у село Турка Коломийського повіту, куди перевели його управителем школи; журналіст. У заміжжі — Осінська і Чапленко, псевда "Ната" і "О. Оса". Автор книжки "Бібліографія жіночої творчості поза межами України" і "Куховарського словника". Громадський діяч у США на терені роботи в організації Союзу Українок. Її одна із чотирьох дочок — Анна, у заміжжі Кравчук, — довголітній голова Союзу Українок США.

Брат Зенон — народився у Коломиї. Підхорунжий, чотовий зв'язку 9-ої Белзької бригади УГА, доктор права, довголітній редактор коломийських часописів "Життя Покуття" і "Нове життя", член УВО, в'язень тюрми у Березі-Картузській, сотник дивізії СС "Галичина", і сотник УНА. Військовий історик, директор Військового історичного інституту при НТШ у Нью-Йорку, США.

Стефанів Володимир Петрович народився 11 червня 1882 року в селі Топорівці Городенського повіту. У 1889 році малий Володя пішов у перший клас Топорівської сільської школи, а після закінчення поступив у Коломийську гімназію.

У селі в той час проживав хлопчина Василько Попович, син Олексія, який був на два роки старший від Володимира Стефаніва. Василь, закінчивши школу з відмінними оцінками, працював у господарстві своїх батьків, переважно в літній період пас у полі худобу і вівці. Але обидва, Василь і Володимир, з дитинства дружили.

Закінчивши школу, Володимир почав вмовляти Василя йти вчитися далі. В цьому Володимирові допоміг його батько Петро

Стефанів, який переговорив і переконав батька Василя Поповича — Олексія, що, мовляв, шкода такий талант, яким володіє його син, закопувати у землю.

Так обидва товариші Володимир і Василь поступили вчитися у Коломийську гімназію. Після закінчення, обидва поступили вчитися до Львівської духовної семінарії, яку закінчили у 1907 році. Обидва перед висвяченням одружилися у Городенського декана, пароха села Поточище — отця Степана і Олександри Макогонських — на їхніх дочках-сестрах Стефанії і Олені.

За час своєї душпастирської праці отець Володимир побував на різних парохіях: 1908-1909рр. приват-сотрудник у отця Юрія Жолкевича на парохії у Серафінцях, що побіля Городенки.

1910 — 1914рр. — катехит вчительської семінарії у Заліщиках над Дністром.

1915р. — завідатель парохії у Слобідці Лісній Коломийського деканату.

1915 — 1920рр. — завідатель парохії в Устечку над Дністром.

1920 — 1922рр. — завідатель парохії у Поточищі Городенського деканату.

1923 — 1925рр. — завідатель парохій у Дубках і Репужинцях.

1925 — 1942рр. — завідатель а опісля парох села Баня-Березів Косівського деканату.

1943 — 1944рр. — парох села Вікно Городенського деканату.

1945 — 1946рр. — катехит української школи у Мангаймі, Німеччина.

1947 — 1950рр. — катехит української школи у м.Ельваген, Німеччина.

1950 — 1963рр. — емерит-помічник, Едмонтон, Канада.

Найдовше отець Володимир Стефанів служив на парохії у селі Баня-Березів. Завдяки наполегливій праці отця Володимира і його дружини Стефанії, село, котре в той час було вкрай занедбане, стало одним із кращих сіл в околиці: мало дві читальні "Просвіти", дві кооперативи, церковне братство і сестринство, товариство Апостольської Молитви (92 члени), релігійну читальню "Скала" при церкві.

Зліва направо: Марта Мартинків, Стефа, дружина Бориса, Меланія Хома, Неоніл Гураль; другий ряд – Борис Стефанів, Ірина Хома, о. Маркіян Стефанів, Мирон Стефанів.

У своїй вичерпній праці “Березови в історії Гуцульщини” (Коломия, 1997 р.) Михайло Томащук дав таку характеристику отцю Володимирові та Стефанії Стефанівим: “У 1925 році на парохію Баня Березова прибув український патріот, діяч шкільництва та “Просвіти” парох отець Володимир Стефанів, народжений у 1882 році, рукоположений в сан священника в 1908 році.

Вже при ньому Микола Григорчук (війт села), надалі залишаючись твердим москвофілом, у 1927 році організував провокацію. У день свята Верховних Апостолів Петра і Павла у церкві зібралось багато прихожан. З обуренням і здивуванням побачили вони, що за церковною

огорожею, на полі війта відбувається ще одна відправа і проводить її православний священник, як виявилось потім, привезений з Коломиї. Москвофілам вдалося тоді зібрати невеликий гурт людей Але якраз вони стали, мабуть, зачинателями безглуздої довголітньої ворожнечі між православними та греко-католиками в Березовах, і яка з новою силою розгорілась з подачі КДБ у новітні часи. Чи думав про це сільський війт, коли далекого 1927 року частував у корчмі своїх прихильників?

У 1929 році горішня половина села, де мешкало багато шляхти, побудувала народний дім імені Богдана Хмельницького. Коли народний дім освячували і всі присутні в залі стоячи співали “Червону калину”, пані Стефаніва заставила польського жандарма встати і зняти шапку.

Десь тоді вона організувала в селі гурток “Союз Українок”, вела там з ними курси вишивання, передового господарювання, куховарства. Не одну жінку навчила пекти смачні тістечка...

Перша вистава (“Наталка Полтавка”) відбулась у невикінченій хаті Михайла Томащука (Петрового) ще у 1927 році. Потім проби і вистави відбувались на плебанії, а також у хаті колишнього четаря УГА Миколи Лютого.

Село Баня-Березів було тим місцем, де виростала та виховувалась велика родина отця Володимира і Стефанії Стефанівих. Під час вакацій на приходство у Баню приїжджало багато гостей, найбільше молоді — приятелів їхніх дітей. Прекрасні баньські люди, чудова гірська природа та гостинна атмосфера цього дому залишила у багатьох чудові спомини із тих часів.

Після виїзду родини Стефанівих в еміграцію у 1944 році, отець Володимир служив катехитом українських шкіл у таборах для біженців. До Канади прибув на 68-му році життя. Проживаючи тут із своєю дружиною у домі отця Мирона і своєї доньки Марти Мартинкових, помагав в міру своїх сил у душпастирській праці в українських католицьких церквах Едмонтону.

26 жовтня 1958 року отець Володимир відсвяткував 50-ліття свого священства. Це свято відбулось у вщерть заповненій вірними церкві святого Юрія. На цю урочистість прибув Едмонтонський владика кир Ніл Саварин та численне духовенство. Святу Літургію з отцем Володимиром служили отець-канцлер М. Сопуляк, отець-протопресвітер Я. Федунік і отець П. Іванець. Дияконував отець В. Тарнавський. За свою ревну та жертвенну душпастирську працю, як на рідних землях, так і на поселенні, 11 червня 1962 року отець Володимир Стефанів був іменованій владикою Нілом Саварином “Почесним Консистерським Світником” із правом вживати набедреник при відправі Святої Літургії.

Помер отець-світник Володимир Стефанів 7 лютого 1963 року у Едмонтоні на 81-му році життя і на 55-му році священства. Тлінні останки його поховано на цвинтарі св. Михаїла в Едмонтоні з великою участю вірних, священників та владики Ніла.

У часописі “Свобода” за 2 березня 1963 року так написали про покійного отця Володимира Стефаніва: “Вихований у культурній і патріотичній атмосфері родинного дому, — прикладний священник з покликання і популярний проповідник, з особливим даром тактовної поведінки з людьми, — покійний був типовим представником тієї генерації галицького духовенства, що, поєднуючи службу Богові із службою своєму народові, мали вирішальний вплив на формування національної і політичної свідомості кількох поколінь”. Дуже файна згадка була написана і в часописі “Українські вісті”.

13 березня 1983 року відійшла у вічність на 96-му році життя дружина отця Володимира — Стефанія-Марія. Похоронена на місце-

вому українському цвинтарі св. Михаїла біля свого чоловіка.

У подружжя Стефанії і Володимира Стефанівих було семеро дітей: Неоніла, Маркіян, Меляся, Ірена, Борис, Марта і Мирон, яких напевно ще багато баньчан пам’ятають і по сьогодні. Отож, хотілося би для інтересу дати короткі оповідки про них, як склалася їхня подальша доля. Тим паче, що їх пам’ятають ще багато старших людей із Бая-Березова:

Найстарша, Неоніла, народилася 14 червня 1909 року в Серафинцях, біля Городенки. До сільської школи ходила в селі Поточище. Потім вчилася приватно і здала екзамени екстерном. Пізніше поступила до вчительської семінарії Українського педагогічного товариства у Коломиї, де закінчила у 1929 році, здавши іспит зрілості. У 1930 році почала працювати вчителем у гімназії “Рідна школа” у містечку Печеніжин. У 1938 році одержала державну посаду контрактованої вчительки в Сяноцькому окрузі. В часи радянської влади, у 1939 році, Неонілу Стефанів призначили директором школи у селі Гуцулівка, біля Коломиї. З приходом німецької окупації почала працювати вчителькою у селі Рунгури коло Печеніжина. Тут працювала аж до виїзду в еміграцію у 1944 році. Потім працювала вчителькою у переселенському таборі у м. Ельваген, Німеччина. В еміграції довгі роки була членкинею Ліги Українських Католицьких Жінок в Едмонтоні, Канада. У 1955 році одружилася із Осипом Гуральом (помер у 1984 році).

Неоніла Гураль-Стефанів померла 29 серпня 2003 року. Похоронена в Едмонтоні на українському цвинтарі св. Михаїла рядом із своїм чоловіком.

Маркіян Стефанів народився 7 грудня 1911 року в Заліщиках. До школи ходив у Городенці, там же у 1932 році закінчив гімназію. У 1933-1935рр. працював учителем-виховником у спеціальній школі у Варшаві. У 1937 році поступив на теологічні студії у Львівську Богословську Академію. Під час приходу радянської влади на західноукраїнські землі навчання перервалось, і він учителював в селі Космач Косівського району. Під час німецької окупації Богословська Академія у Львові відновила

свою роботу — і Маркіян Стефанів поновив своє навчання. У 1944 році одружився із Іреною Давосир, але при наближенні фронту до Львова, разом із дружиною виїхали в еміграцію, пізніше опинилися у Канаді. Там у 1951 році народився в них син-одинак Мирон, який одружився із Лесею Базилевич.

За згодою Патріарха Йосипа Сліпого Маркіян Стефанів висвятився владикою Ізидором Борецьким на дякона, а після 6 грудня 1964 року був рукоположений на священника, і його призначили сотрудником до церкви св. Покрови в м. Торонто, де займав різні адміністративні посади: з 1966 року – адміністратор, а з 1970 року – парох. За свою віддану працю для парохії та церкви у 1973 році Блаженнійший Патріарх Йосип нагородив отця Маркіяна “Почесним Крилошанином”, а в 1984 році владика Ізидор надав йому звання “Митрофорного протоієрея”.

Під час своєї праці був опікуном Ліги Українських Католицьких Жінок, економом Торонтонської єпархії та директором єпархіяльної крамниці. У 1987 році став “Лицаром Божого гробу”. Написав та видав книжку проповідей (Торонто, 1966 р.). Писав вірші, котрі були поміщені в українській пресі (“Мета”, “Світло” та інші). Дружина отця Маркіяна Ірена померла 13 вересня 1989 року. Похоронена біля своєї мами на цвинтарі “Прспект” у м. Торонто.

Помер отець Маркіян Стефанів 27 липня 2000 року. Похований у м. Торонто біля своєї дружини. У часописі “Свобода” за 2 лютого 2001 року про нього написали дуже гарну статтю.

Меланія Стефанів (Меляся) народилася у 1913 році. До початкової школи ходила у селі Поточище, а до гімназії — Українського Педагогічного Товариства в Коломиї. Закінчила Варшавську спеціальну школу моделювання. У 1937 році вийшла заміж за Миколу Хому, студента Львівської експортівки. Перед Другою світовою війною Меланія відкрила своє власне підприємство виробу жіночих капелюхів у Городенці. Ще й сьогодні старожили розповідають, як користувалися послугами пані Меланії.

Микола Хома працював у Союзі “Кооператив” та книгарні у Городенці, а після був головним книговодом у цукроварні. Обидвоє брали активну участь у громадському житті міста. У 1944 році емігрували на Захід. Спочатку перебували у Німеччині, а після переїхали на постійне проживання до США (м. Детройт).

У 1951 році Микола Хома помер. Похований на цвинтарі “Мавнт Олив вуд”. У подружжя Меланії і Миколи Хомів народилося двоє дітей - Іриней і Марта. Іриней Хома народився у Городенці в 1940 році. Зараз є власником подорожнього агентства. Вся родина далі проживає у м. Детройт, штат Мічиган.

Ірена Стефанів народилася 28 грудня 1914 року в Устеч-

ку над Дністром. Закінчила сільську школу в Поточищі. Ходила до гімназії Українського Педагогічного Товариства в Коломиї. Під час радянської влади (1939-1941рр.) закінчила педагогічні курси в Коломиї. Учителювала в селі Баня-Березів, а після – в селі Текуча. Під час німецької окупації працювала на пошті у Городенці. В 1943 році вийшла заміж за інженера Івана Хому.

У 1944 році молоде подружжя покинуло рідні землі. Спочатку проживали в Штрасгофі, після – в Ерфурті (Німеччина). Перебували у різних переселенчих таборах Німеччини. В 1950 році емігрували до м. Едмонтон, штат Альберта (Канада). Мали двох дітей – Юрія і Таїсу.

Іван Хома був рідним братом Миколи, одруженого з сестрою Ірени – Меланією. Іван помер 17 лютого 1991 року, а Ірена - 11 жовтня 1994 року. Обидвоє поховані в Едмонтоні на українському цвинтарі Св.Михаїла.

Борис-Стефан народився 26 квітня 1917 року теж в Устечку над Дністром. До початкової школи ходив у Баня-Березові, до гімназії - в Городенці, пізніше – у Коломиї, де й закінчив навчання у 1938 році. Потім поступив вчитися до технічної школи “Дерев”яні вироби” у Коломиї. Заснував підприємство з виробництва цукерків. З приходом німецької окупаційної влади заснував підприємство “Фотографічні вироби”. Одружився із Стефанією Кукурбою. У 1943 році зголосився до служби в дивізію СС “Галичина”. По війні перебував у різних таборах для біженців (Мангайм,Ельваген). У Вайблінгені організував підприємство виробу килимів, різьби та інкрустованих виробів із дерева.

У 1950-х роках емігрував з родиною до Едмонтону (Канада). Згодом заснував підприємство м’ясних виробів “Вікторія”, а після – фірму “Магна Вуд”, яку після виходу на пенсію передав своєму синові Євгенові.

17 грудня 1999 року померла дружина Бориса – Стефанія. Похована на українському цвинтарі Св.Михаїла. Подружжя Стефанії і Бориса Стефанівих мали двох дітей – Романію і Євгена.

Марта Стефанів народилася 4 листопада 1919 року у містечку Устечко Заліщицького повіту, що на Тернопіллі. До початкової школи ходила у Баня-Березові та Печеніжині. Продовжила навчання у Станіславівській середній технічній школі, яку закінчила у 1939 році. Під час німецької окупації працювала на пошті у Городенці.

У 1944 році у місті Ліську вийшла заміж за студента Української Богословської Академії у Львові – Мирона Мартинкова, який походив із старої священничої родини на Стрийщині. В тому ж році, через воєнні події, виїхали через Мадярщину, Австрію до Німеччини. Там перебували у різних переселенчих таборах. В 1949 році сім’я Мартинкових емігрувала до Канади і осіла в Едмонтоні, штат Альберта.

У 1966 році за дозволом Патріарха Йосипа Сліпого єпископ Ніл Саварин рукоположив диякона Мирона Мартинкова на священника Української Католицької Церкви. Отець Мирон аж до свого виходу на пенсію служив на різних парохіях Едмонтонської єпархії. У подружжя Марти і Мирона Мартинкових було три сини – Володимир, Богдан і Зенон.

Мирон Стефанів, наймолодший син отця Володимира Стефаніва, народився 22 серпня 1927 року в селі Баня-Березів Косівського повіту, що на Станіславівщині. Початкову школу закінчив у Баня-Березові. До гімназії ходив у Коломиї, Криниці і Мангаймі, котру закінчив у 1946 році. Рідні землі покинув разом з батьками у 1944 році. Перебував у різних таборах для біженців у Німеччині. Студював у Німеччині, а потім у Канаді. Аж у 1970 році одержав ступінь бакалавра хімії. Член Канадійського хімічного товариства, член Пласту.

У 1950 році одружився з Тамарою Онуферко, яка походить з Тернополя. Тамара і Мирон Стефаніви осіли у Едмонтоні. Мають троє дітей - Христину, Романа і Лїду. Христина – бакалавр медсестринства, Роман – бакалавр цивільної інженерії, Лїдія – бакалавр соціології.

Дмитро МОХОРУК,
*член Національних спілок
журналістів і краєзнавців України,
м. Снятин*

Коляди

Різдв'яне побажання

Бажаєм здоровля,
веселого свята,
і в спокою щасливому
другого діждати.

Бажаєм здоровля

Діждати свободи,
при своїй родині –
хвалу Богу заспівати
в вільній Україні!

Неозначений мотив

слова: Марко Боеслав

Гей, в Україні пожари горять,
Там над степами сіє зоря,
Тюрми розбиваймо – Ісуса вітаймо,
Хай слава лунає!

Гей, в Україні вже сурмить сурма –
Зривайсь, народе, з кайданів, ярма!

Гей, в Україні

В гармати заграймо, катів впень рубаймо,
Бо мент вже надходить!

Гей, в Україні вже дзвонять мечі,
Нумо, до зброї ставаймо мерщій!
Христос нам поможе – катів переможем
І воля настане!

Серед недолі, на землі ПОВСТАНСЬКА КОЛЯДА

муз.: З. Лавришин

Не поспішаючи

Се - ред не - до - лі, на зем - лі, Хрис - тос ро - див - ся
на се - лі. Хрис - тос ро - див - ся, сла - ві - те!
У я - селъ - цях Ди - тя Свя - те.

- Серед недолі, на землі,
Христос родився на селі.
Христос родився, славіте!
У ясельцях Дитя Святе.
- Вечірня зіронька встає,
Мати вечерять подає.
Христос родився...
- Сім'я вечерея за столом,
порожнє місце під вікном.
Христос родився...
- Сибір, тортурі, зойки, зов,
благання, стогін, летється кров...
Христос родився...
- За закратованим вікном
співають коляди гуртом.
Христос родився...
- Не плач матусе, не журись!
Ще діти вернуться колись.
Христос родився...
- Хвиля спасіння нам прийде,
родилось бо Дитя Святе.
Христос родився...

Нині радості свято

сл.: М. Богслав

Нині радості свято, Україно,
Ти ж уся у крові і сльозах.
Дикі круки кричать на руїнах,
Багряніє скривавлений шлях...

Без батьків плачуть діти голодні –
Заніміли веселі пісні,
Лине туга в тайги прехолодні –
Там десь батько і мати сумні...

Під вікном стогне буря сердито –
Стогін тюрм до хатин вліта.
На столі закривавлена свита,
У розпуці вміла сирота.

О, не плач! Чуєш? – бій вже клекоче!
Слухай, слухай! Дзвенить коляда...
Гей, горять вже, горять гнівом очі,
Кров бує в серцях молода!

На мотив «Бог ся раждає»

Бог ся раждає по світу цілому (1)

(1) Помірно

Бог ся раж - да - є по сві-ті ці - ло-му. ли-ше У-кра - ї-на

в жа-ло-бі сум - но-му. скрізь а-реш-ти і тюр-ми. му-ки і ка - ту-ван-ня.

кров у-кра-їн-ських си-нів зли-та слізь-ми ма-те-рів. мо-лодь у-кра-їн-ська ги-не.

і мов цвіт ско - ше-ний в'я-не. в тюр-мах. в му-ках і на чу-жи - ні.

1. Бог ся раждає по світі¹ цілому,
але² Україна в жалобі сумному:
скрізь арешти і тюрми, муки і катування,
кров українських синів злита слізьми матерів,
молодь українська гине, і мов цвіт скошений в'яне,³
в тюрмах, в муках і на чужині.
2. Рождество Христове усі ми св'яткуєм,
сему господарю радо сповіщаєм:
встань народе, пробудись, і до зброї вже берись,
бери кріси, гармати, і вчися воювати,
розбивай тиранів, тюрми і кайдани,
волю, волю, волю здобувай.

¹ Сулим співає: по світу.

² Сулим співає: тільки. У Невмирущого: лише.

³ Сулим співає: нимв цвіт скошений в'яне, українська молодяни.

3. Рождество Христове в жалобі святкуєм,
господарям чесним новину звістуєм,⁴
Встань, народе, пробудись, скинь кайдани, озовись,
недалеко вже той час, як⁵ вже воля кличе нас,
кличе нас усіх до мести,⁶ щоб на багнетах принести
волю Україні,⁷ щастя й добробут.
4. Рождество Христове в жалобі святкуєм,
господарям чесним новину звістуєм:
скрізь арешти і тюрми, муки і катування,
кров українських синів злита з слізьми матерів,
молодь українська гине, і мов цвіт скошений в'яне,
в тюрмах, в муках і на чужині.
5. Гноблений народе получися з нами –
будем воювати із большевиками.
Сталін з злоти вуса рве, бо УПА комуну б'є,
і весело співає...
Ісусе, на сіні, дай волю Україні
Боже, Боже, щастя й долю дай!

⁴ Сулим співає: українцям чесним новину звіщує (і відтак як у 2-ій строфі №514).

⁵ Сулим співає: бо.

⁶ Сулим співає: кличе воля нас до мести; у Невмирущого: до пімсти.

⁷ Сулим співає: Україні.

Бог ся раждає по світу цілому (2)

Текст як у попереднім варіанті.

Рухливо

(2)

1. Бог ся раж - да - є по сві-ту ці - ло-му. тіль-ки У-кра-
ї - на в жа-ло-бі сум - но-му скрізь а-реш-ти і тюр-ми,
му-ки і ка - ту-ван-ня, кров у-кра-їнсь - ких си-нів зли-то з слізь-ми
ма - те-рів, ни-мов цвіт ско - ше-ний в'я-не, у-кра - їнсь-ка
мо - лодь в'я-не в тюр-мах, в му-ках і на чу-жи - ні.

2. Рож-дес-тво Хрис - то-ве в жа-ло-бі св'ят - ку-єм, у - кра-їн-цям

чес-ним но-ви-ну зві - шу-є не-да-ле-ко вже той час, бо вже во-ля

кли-че нас, кли-че во-ля нас до мес-ти, щоб на баг-не - тах при-нес-ти

У - кра - ї - ні ща - стя й до - бро - бут.

3. Гноб-ле-ний на - ро-де по-лу-чи-ся з на-ми — бу-дем во-ю - ва-ти

із боль-ше-ви - ка-ми. Ста-лін з злос-ти ву-са рве, бо У-ПА ко-

му-ну б'є, і ве-се-ло спі-ва-є... І - су-се, на сі - ні,

дай во-лю Вкра - ї - ні Бо-же, Бо-же, щас-тя й до-лю дай!

Бог ся раждає, люди веселіться

Бог ся раждає, люди веселіться,
бо й Україні воля народиться!
Сталін в злості вуса рве,
кінець царства бачить вже,
бо комуну УПА б'є,
і весело співає:
"Ісусе на сіні,
дай волю Україні,
Боже, Боже, Боже, щастя дай."

Не сумуй, народе, ворогами битий,
більше вже не будеш у неволі жити.
Сталін в злості вуса рве...

Гноблені народи, получите з нами,
будем воювати із большевиками.
Сталін в злості вуса рве...

Всюди по Україні

на мелодію: «Во Вифлеємі» (?)

Помірно

Всю-ди по Вкра - ї - ні о-ку-пант гу - ля-є, на-шу кров не- вин- ну

в зем-лю про-ли - ва - є. Бо-же Різ-дво на-бли-жа-є, вій-ська У - ПА

по-кли-ка-є, гар-ту-є до бо - ю за цер-кву і во - лю!

1. Всюди по Україні окупант гуляє,
нашу кров невинну в землю проливає.
Боже Різдво наближає,
війська УПА покликає,
гартує до бою
за церкву і волю!
2. Пливають ріки крові з під польських багнетів,
чути зойки, крики, з німецьких кацетів,
комуністи загортають,
Бога й церкву викидають,
стріляють, рубають,
в Сибір відсилають.
3. До першої зорі встали всі повстанці,
Спаса привітали з радістю на серці:
“Благослови Божий Сину
страждаючу Україну
просим щастя, долі,
та миру і волі.”
4. Нарід України бореться віками,
і Боже Дитятко царствує між нами.
Дай нам, Боже, ще дожити –
Київ, Лавру визволити
й віддати довіку
Покрові в опіку.

Зорі померкли

на мелодію: «Во Вифлеємі»

1. Зорі померкли в небі над степом,
ніч зацарила в полі над Дніпром.
Народ у кайданах,
у кривавих ранах,
Різдва, Волі благає.
2. Предки з могили встали, з під землі,
зняли високо сталеві мечі.
І кличуть до бою
за Вітчизну свою,
за свободу майбутніх.
3. Темрява смутку з степів розпилася –
в серцях вогнями віра зайнялась:
зродилась до ката
ненависть завзята,
кара і гнівний проклін.
4. Встануть загони єдністю кріпкі,
грянуть на тюрми з неба й землі.
В озброєній лаві
виступить у славі
Господь Христос на чолі.

Своєрідні мотиви

Бог народився

варіант «Витай Ісусе» (див. «Боже великий»)

Помірно

Бог на-ро-див-ся в міс-ті Ви-фле-є-мі в сто-єн-ці,
ни-ні ве-се-лять-ся не всі у-кра-їн-ці на зем-лі, на зем-лі.

The musical score is written on two staves in treble clef with a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a 3/4 time signature. The melody is simple and rhythmic, with lyrics written below the notes. The first staff ends with a double bar line and a repeat sign. The second staff has two first endings marked '1' and '2'.

1. Бог народився в місті Вифлеємі в стоєнці,
нині веселяться не всі українці на землі.
2. Хоч ворог лютий братів катує ждуть вони,
а бідні плачуть ніхто їх не чує – їх скарги.
3. Задзвонять дзвони затрублять труби в слушний час,
Йдемо до бою Боже Великий рятуй нас.

Стань же милий друже

Рухливо

Стань же ми-лий дру-же — ста-ло вже сві-та-ти: пі-де-мо всі
до Ви-фле-є-ма І-су-са ви-та-ти, —та-ти.

The musical score is written on two staves in treble clef with a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a 2/4 time signature. The melody is more rhythmic and lively than the first piece. The first staff ends with a double bar line and a repeat sign. The second staff has two first endings marked '1' and '2'.

1. Стань же милий друже –
стало вже світати:
підемо всі до Вифлеєма
Ісуса витати.
2. Ісуса витати,
і його благати:
щоби ізволив Україні
кращу долю дати.
3. Кращу долю дати,
щоб всміхнулась Мати:
щоб зраділа уся земля
і Київ столиця.
4. Нехай волі дзвони
в Софії заграють,
і разом з нами люди всі
Христа прославляють.

Довкола все затихло

варіант «Довкола ліс шумить»

Не поспішаючи

Дов-ко-ла все за-тих-ло — пер-ла-ми іс-крить-ся сніг, а

зі-ронь-ка так ніж-но все кли-че нас і-ї в слід.

<p>1. Довкола все затихло –
перлами іскриться сніг,
а зіронька так ніжно
все кличе нас її в слід.</p> <p>2. І сяйвом тим сповила
вселенну навкруги –
у Вифлеєм повела
Чупринки всі полки.</p> <p>3. І з поспіхом всі стали
на збірку в один ряд:
Ісуса радо витали
бо друзям правди – він рад.</p> <p>4. Він нас веде до бою
за правду, віру, любов –
гартуючи у горю
де плине ріками кров.</p> <p>5. Немає вірного друга,
сусіди – зрадники:</p> | <p>злетіли мов ті круки –
країну днуть на шматки.</p> <p>6. Вони забули Бога,
немає правди в них –
штиками горнуть до гроба:
дідуся й дітей малих.</p> <p>7. Ми просим Тебе Христе,
щоб та невинна кров
героями зацвила
і відродила любов.</p> <p>8. Дай сили нам, Ісусе,
на Твоїх ворогів,
щоб видвигнути правду
на гідний Твій престіл.</p> <p>9. Глянь оком щирим, Боже,
на правий цей наш чин –
хай правда переможе
й безправний катів злочин!</p> |
|---|--|

556. Гей! Зимно, зимно на дворі

Рухливо

Гей! Зим-но, зим-но на дво-рі — бо зи-ма аж під по-ріг

на-кри-ва-є бі-ле-сень-ко все по-дві-ря до-клад-нень-ко,

сй-вом зі-рок всіх ча-ру-є і мо-ро-зом скрізь ма-лю-є—

Гей! до праз - ни - ку все го - ту - є.

1. Гей! Зимно, зимно на дворі –
бо зима аж під поріг
накриває білесенько
все подвіря докладенько,
сяйвом зірок всіх чарує
і морозом скрізь малює –
Гей! до празнику все готує.

3. Гей! Стають сотні на наказ,
запах крові будить нас:
Ірод бо дітей вбиває,
вбити Ісуса шукає,
спішім Його захищати,
між народом заховати –
Гей! в рядах наших прославляти!

2. Гей! Святий вечір, святий час –
ясна зоря кличе нас:
до вертепу поспішаймо,
Спаса там ми привитаймо,
Сина Божого благаймо
віру в нього зберігаймо –
Гей! в серцях наших заховаймо!

4. Гей! Вже настав повстання час –
наш командир веде нас:
окупантів виганяти,
Україні волю дати,
Київ, Лавру визволити,
в Дніпрі воду посвятити –
Гей! всі народи всвободити!

У Карпатах в Широкому

Помірно

У Кар-па-тах, в Ши-ро-ко-му, сот-ня сто-я-ла. Яс-на зо-ря

з Ви-фле-є-му віст-ку по-да-ла: що вродив-ся цар – всім на-ро-дам

Спас, при-ніс сві-ту прав-ду, во-лю й мир свя-тий для нас.

У Карпатах в Широкому сотня стояла.
Ясна зоря з Вифлеєму вістку подала:
що вродився цар – всім народам Спас,
приніс світу правду, волю й мир святий для нас.

Скрізь святою тишиною густий ліс сповивсь,
все і всюди вимовляє: “Христос народивсь!”
Ірод тільки сам – тому засмутивсь,
що цар миру і Спас світу нам вже народивсь.

В ту чарівно тиху нічку кожний поклонивсь,
наш Чупринка всіх вітає: “Христос народивсь!”

Луна лине в даль – полками його...
від полків же повертає: “Славімо Його!”

Благослови, Ти Ісусе, наші подвиги –
нехай ворог схаменеться і його слуги –
бо настане в нас – правди й миру час:
вклоняться тоді Тобі усі народи враз!

Христос рождається по всьому світу,

Хрис-тос рож-да-єть-ся по всьо-му св-іту. А ми бу-дем їс-ти

свя-ту ве-че-ру. Те-пер сум-но в кож-ній ха-ті. чи то в бід-ній, чи ба-га-тій.

всьо си-дить жур-но. Те-пер сум-но в кож-ній ха-ті.

чи то в бід-ній, чи ба-га-тій, всьо си-дить жур-но.

Христос рождається по всьому світу,
А ми будем їсти святу вечеру.
Тепер сумно в кожній хаті,
чи то в бідній, чи багатій,
всьо сидить журно.

Молодая вдова з дрібними дітьми
тай ся умиває дрібними слізми.
Мале дитя каже, "Мамо,
чи ти тямиш як, бувало,
тато вніс дідух?"

Сидить старий батько тай ся зажурих,
"На кого ж мя, сину, на старість лишив?
Я вже старий до роботи,
ані сили, ні охоти
до праці нема."

"Ой мужу, мій мужу, за тобов тужу,
ходи з нами їсти Святу Вечеру,
бо діти тя споминають,
що на світі тата мають
а ти їх забув."

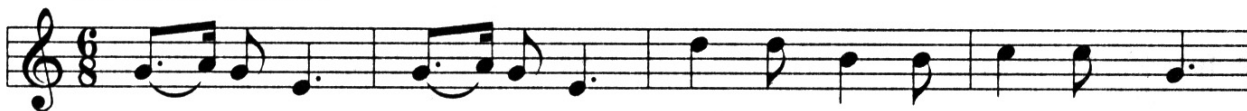
Сидить стара мати – зажурилася,
згадала про сина – слізми вмилася:
"Ой там сніги і морози
а ти сину, милий Боже,
на полю лежиш."

"Жінко, моя жінко, ти моя жено,
будь же терпелива, люба дружино.
Я сказати вже не в силі
чи я живу, чи в могилі
вічно спочину."

На мотиви чужих коляд

Тиха ніч, Свята ніч

Не поспішаючи

Ти - ха ніч, свя - та ніч: сріб-лим сям-вом їс-крить сніг.

ча-ром ти - ші мрі - є ліс. Бо-жий Син нам мир при-ніс

всім на - ро - дам на зем - лі і у - сій все - лен - ні.

1. Тиха ніч, свята ніч:
срібним сяйвом іскрить сніг,
чаром тиші мріє ліс,
Божий Син нам мир приніс
всім народам на землі
і усій вселенні.
2. В тиху ніч, в свята ніч,
над Дніпром мріє Січ –
дух Хортиці до життя
нам відроджує УПА:
Сина Бога вітає –
«Слава во вишних» співає.
3. В тиху ніч, в свята ніч,
народилась знова Січ –
і за правду і любов,
розірвати міць оков,
стала на сторожу
нам за волю гожу.
4. Тиха ніч, свята ніч,
заклика синів на Січ:
Гей, народи, ви не спіть,
а про волю-долю сніть –
гнати нам зайдів із хати,
Боже Дитятко прийняти.

На народні мотиви

560.

Зоря ясна засвітила

на мелодію: «Понад тими гороньками»¹

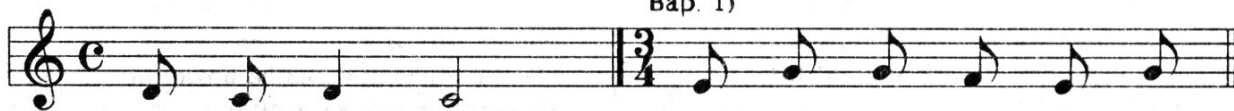
Помірно

Зо - ря яс - на за - сві - ти - ла де Пре - чис - та по - ро - ди - ла...

Спі - шить (во - на) Ди - тя по - ви - ва - ти — з Ви - фле - є - му (му - сить)
Вар. 1)

у - ті - ка - ти.

¹ Співається також у коротшім варіанті без тексту в лапках, а музика як у слідуєчій піс.

1. Зоря ясна засвітила
де Пречиста породила...
Спішуть (вона)¹ Дитя повивати –
з Вифлеєму (мусить) утікати.
2. Ірод військо розсилає,
він Христа вбити шукає,
(а ми) ходім Дитя захищати,
(Його) на Україні заховати.
3. Спішать хлопці та дівчата,
рідной землі соколята:
(пішли) «Савка» й «Довбуш» зі сотнями
в обороні (Бога-)Сина й Мами.
4. Всі ставайте під один стяг
на кровавий нерівний змаг –
(в бій) з ворогами-наїзниками,
(ще і)з віковими зрадниками.

¹ Слова в дужках не подані в Грицяя. Тут друга половина мелодії точно як у слідуєчій пісні.

5. О Ісусе, зваж любов'ю
брата-сестру в тяжкім бою –
дозволь (нам) Лавру (та) визволити,
(і) хрест(и) на горах відновити.

6. В бій поведе нас Чупринка –
з нами Божая Матінка,
будем ми тюрми (щей) розбивати,
щоб (усім) народам волю дати.

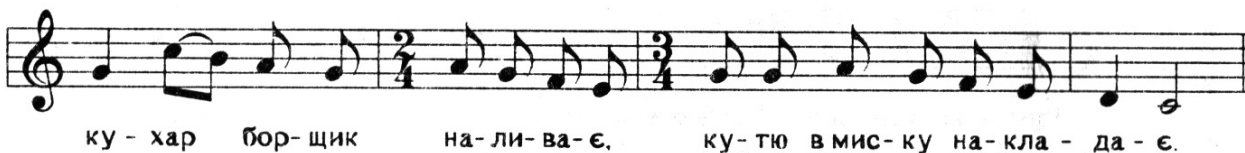
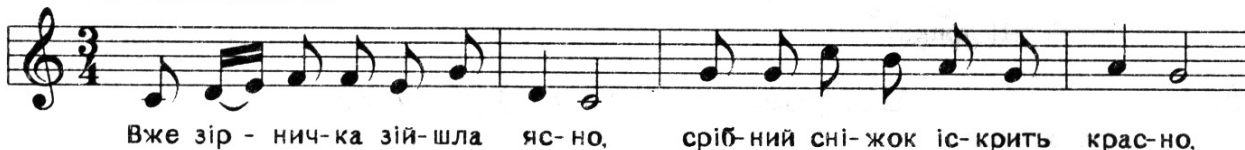
7. Благослові Божий Сину
нашу неньку Україну –
дай нам ті сили і (тої) любови,
щоб несли ми Твій Хрест перемоги.²

² В джерелі: нести Твій Хрест перемоги. (Для коротшого варіанту.)

Вже зірничка зійшла ясно

на мелодію: «Понад тими гороньками»

Не поспішаючи

1. Вже зірничка зійшла ясно,
срібний сніжок іскрить красно,
кухар борщик наливає,
кутю в миску накладає.

3. «Бродич» до лав промовляє,
з Рождеством сотню вітає,
а повстанці наче грім,
відповіли як один:

2. Кругом стійки посилили,
спішно столи застелили,
щоб Різдво ізвеличати,
Дитя Боже привітати.

4. “Славим Бога на всі віки,
він дає нам вічно жити –
ще дай сили, дай розуму,
щоб розбити ту комуну.”

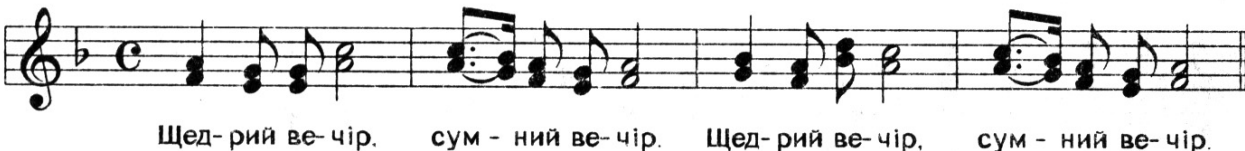
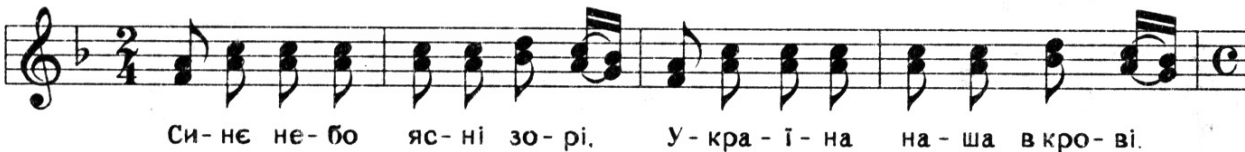
Щедрівки

Синє небо ясні зорі

слова і музика: Петро Болахівський-Боян

Волинь, 1941 р. (?)

Не поспішаючи

1. Синє небо ясні зорі,
Україна наша в крові.
Щедрий вечір, сумний вечір. (2 р.)

3. Там Ірод-москаль панує,
Українців б'є катує.
Щедрий вечір, сумний вечір. (2 р.)

2. Чорна земля, степ зелений,
Там Ірод ходить скажений.
Щедрий вечір, сумний вечір. (2 р.)

4. Українців Москва гнобить,
на Сибір родин вивозить.
Щедрий вечір, сумний вечір. (2 р.)

5. Просим Тебе, Божий Сину,
глянь на Матір Україну.
Щедрий вечір, сумний вечір. (2 р.)

6. Молим Тебе, Божа Мати,
не дай всім нам пропадати.
Щедрий вечір, сумний вечір. (2 р.)

7. Всі ми Богу поклонімся,
за Вкраїну помолімся.

Щедрий вечір, сумний вечір. (2 р.)

8. Всі ми Богу поклон даймо,
Україні помагаймо.
Щедрий вечір, сумний вечір. (2 р.)

9. Обнімимось, браття, нині,
воля встане в Україні.
Щедрий вечір, сумний вечір. (2 р.)

На мотив "Щедрика"

Щедрик щедрий щедрівками

Не хутко

Щед-рик щед-рий щед-рів-ка-ми ли-не, ли-не над сте-па-ми.
Зве-се-ли-ла - ся ро-ди-на, і зра-ді-ла бать-ків-щи-на.
Зве - се - ли - ла -
що пов-стан-ці на - ро-ди-лись — У - кра - ї - ну о - сла-ви-ли:
ся ро - ди - на.
мов ор-ля-та смі-ло рвуть-ся, йдуть до бо-ю, ще й смі-ють-ся.
Ой, не - суть же во - ни да - ри:
Ой, не-суть же во-ни да-ри: во-ро-гам за крив-ду — ка-ри.
для на-ро-ду — сла - ву й во - лю, зо-ло-ту-ю на-шу до-лю.

Щедрик щедрий щедрівками
лине, лине над степами.
Звеселилася родина,
і зраділа батьківщина,
що повстанці народились –
Україну славили:

мов орлята сміло рвуться,
йдуть до бою, ще й сміються.
Ой, несуть же вони дари:
ворогам за кривду – кари,
для народу – славу й волю,
золотую нашу долю.

Щедрик щедрий щедрівками
лине долом і горами.
Стрепенувся ліс дрімучий,
розгорівся бій кипучий,
кулеметний сніжок сіє –
ворог гине, ворог мліє.
Командири там гукають,
ще й до бою закривають,
а повстанчі кулі крешуть:
“Хай згибають! Хай не брешуть!
Супостати – геть з країни,¹
із нашої батьківщини.”

Щедрик щедрий щедрівками
лине, лине над степами.
В зорях прапор гордо має –
Україні так звіщає:
– На карпатські полонини,
на кавказькі верховини,
на степи такі просторі,
ще й на Чорнім нашім морі,
рождається наша слава –
самостійная держава,
рождається наша доля –
Україні вільна зоря.

¹ У НовКол: Супостати з України.

Передрук з книги "Літопис Української повстанської армії". Том 25.

Торонто
Львів

Видавництво Літопис УПА
Спільне українсько-канадське підприємство «Літопис УПА»

1996
1997

Ще за часів Польщі
при Монастирській
церкві в Косові
почав діяти духовий
оркестр.

І в наш час без духовиків не обходяться
різні, особливо Різдвяні свята.

Світлини з домашнього архіву музиканта Б.В. Шкром'юка

Ярослава ПОП'ЮК,
Людмила ЗУЗЯК,
Іван ЗЕЛЕНЧУК

XX ФЕСТИВАЛЬНА ОСІНЬ ЗАКРУЖЛЯЛА У МАГІЧНОМУ ВИРІ ГУЦУЛЬСЬКОГО ЕТНОМИСТЕЦТВА

Фестиваль розпочався 21 вересня науково-практичною конференцією «Основні особливості соціально-економічного та культурно-духовного розвитку Гуцульського регіону в специфічних, етнографічних, гірських ландшафтно-кліматичних умовах в період сучасних глобалізаційних процесів. Стан, проблеми, перспективи».

22-23 вересня на майданчиках у Верховині та Криворівні відбувалися основні дійства та конкурсні програми ювілейного фестивалю.

Вдихаючи карпатське повітря, огортаючи поглядом неперевершену красу, одразу відчуваєш себе в зовсім іншому вимірі. Там, де душа прагне орлиного лету, серце заливається піснею соловейка і хочеться бути тут і зараз, вбираючи кожною клітиночкою життя. І тут, у наших рідних і таких непередбачуваних горах, народжується мистецтво, не схоже на інші. Самобутній гуцульський світ причаровує, немов чаклунка. І заглянути в нього, закрутитися в отому шаленому вирі співанок і танців можна на Міжнародному гуцульському фестивалі.

Це дійство, започатковане на зорі незалежності, творчою хвилиною залило не лише Гуцульщину, а й світ. Сьогодні фестиваль став своєрідним брендом і популяризував не лише культуру, а й сприяв вирішенню багатьох соціально-економічних проблем регіону. Гуцулів побачили, про них заговорили, і на XX Гуцульський фестиваль

з'їхалися не тільки з усієї України, а й Канади, США, Естонії, Сербії, Польщі, Румунії, Молдови. На стадіоні можна було побачити навіть жителів далеких Китаю і Японії. А погляд блукав, губився в розмаїтті узорів, вибагливих костюмів, серед яких гуцульська вберя вирізнялася особливою колоритністю.

Як завжди, погода випробувала гуцулів на витримку. Та вони вже давно переконалися, що ця примхлива пані до них ласкава, то ж, після дощової п'ятниці, суботній ранок радував сонячними промінчиками, хоч і на задньому плані вабила погляд злегка засніжена Чорногора. Фестивальною ходою учасники попрямували до пам'ятника, який засвідчує, що Верховина, за словами І.Франка, є не тільки Гуцульською столицею, а й центром Гуцульщини. Цей пам'ятний знак того дня урочисто відкрили та освятили. А потім величаво пролунала пісня «Верховино, світку ти наш» у виконанні народного аматорського хору «Гомін Карпат» Верховинського РОМЦ. Прем'єра пісні та прем'єра монументу, який, до речі, постав за громадські кошти та кошти благодійників навіть із-за меж району, налаштувала всіх на перегляд ще чогось більш яскравого, феєричного. Тож дружньою ходою усі попрямували на стадіон «Черемош».

А тут уже вирує ярмарок: краму різного, як у казці, тільки ціни повертають у реальність. А забави: хочете – портрет художник намалює, хочете – на ослику покатитися, випробувати себе на спортивну витримку... Лише сцена завмерла в очікуванні пісенно-музичної феєрії. Заграли трембіти, заспівали гуцули, ноги пустилися у танок – розпочалося фестивалеве дійство.

У горах завжди раді гостям. Тож на сцену урочисто запросили голову обласної ради О.Сича, народного депутата В.Чуднова, начальника управління Міністерства культури України О.Іонову, заступника голови ОДА Р.Іваницького, першого заступника голови обласної ради В.Гладія, начальника Головного управління культури ОДА В.Федорака, начальника Головного управління сім'ї, молоді та спорту, депутата обласної ради М.Карабіна, голів Верховинської РДА та районної ради В.Гондурака та Я.Кікінчука, голову Всеукраїнського товариства «Гуцульщина» Д.Ватаманюка. Прибули на свято офіційні делегації із Чернівецької, Львівської, Закарпатської, Сумської областей.

І линули привітання на всю Верховину: від Президента В.Януковича, від Міністерства культури, які зачитували ведучі. Поблагословили дійство священики Д.Михавків, Р.Болахівський та Ю.Стефлюк.

«Дорогі і любі гуцули з усієї округи: з-над Черемошу, з-над Прута, з-над Тиси...», – полинули щирі слова з уст Д.Ватаманюка. Здавалося, його голос обнімав кожного гуцула, гостей та рідні гори, стільки в ньому було любові та ніжності. Бо фестиваль –

то його дітище, що прославило Гуцульщину. Недарма мовив Дмитро Михайлович: «Ми сьогодні з вами проводимо велике дійство, ми вінчаємо двадцятую дитину, наш двадцятий Гуцульський фестиваль. За ці роки наша родина зміцніла, а фестивалі дали започаткування іншим заходам, які допомагають нам у наших важких кліматичних умовах розв'язувати питання і соціально-економічного, і культурного характеру, сприяють збереженню гуцульських традицій».

Дмитро Михайлович подякував усім, хто працював для фестивалю, й нагородив почесним званням «Заслужений гуцул України» голову ОДА М.Вишиванюка, начальника Головного управління культури ОДА В.Федорака, голів осередків криворівнянського, яремчанського, микуличинського, коломийського товариств «Гуцульщина» – І.Зеленчука, І.Яківчука, Г.Боберську, В.Плахту, керівника народного аматорського родинного танцювального колективу с.Віпче М.Ванджурака, М.Корнелюк – начальника відділу культури і мистецтв РДА, Я.Колотило – радника міністра культури Румунії. Посмертно звання «Заслужений гуцул України» отримав А.Ясельський, котрий жив у Великобританії, але серцем і душею та своїми справами був із Гуцульщиною.

Урочисте підняття прапорів України та Гуцульського фестивалю, лунає пісня від «Гуцульських дівчат», із привітальним словом до присутніх звертається голова облради О.Сич: «...Бажаю гарно повеселитися, фестивально набутися, бажаю, аби ювілейний, сотий фестиваль відбувся у гуцульській столиці – Верховині. І так від сотні до сотні й до скону віку хай існує гуцульський рід. Нехай не цурається ніхто з нас гуцульського роду, гуцульського коріння, гуцульської традиції, своєї віри. Нехай не пускає нікого, нічого лихого ні в душу, ні в серце, ні на свою земельку. Добра і злагоди кожній гуцульській родині». Не забув Олександр Максимович про обіцяні

на «Полонинському літі-2012» нагороди для кращих сільських громад. Їх переможцям вручив перший заступник голови облради В.Гладій. Лунали слова привітання від Р.Іваницького, В.Чуднова, господарів свята – В.Гондурака та Я.Кікінчука. Вони нагородили медаллю «За заслуги перед територіальною громадою Верховинського району» В.Янушевську із Зеленого. Також медаль «За заслуги перед Прикарпаттям» отримав сільський голова Голошино О.Федорчак.

Опісля урочистої частини відкриття фестивалю розпочався конкурс між творчими колективами, які показували свою майстерність на чотирьох сценах. Фольклорно-танцювальні колективи радували глядачів на головній сцені стадіону «Черемош». Першим свою «Гуцулку» станцював дитячий танцювальний колектив «Цвіт роду нашого» с.Прокурава Косівського району. Путильський район представив фольклорно-етнографічний колектив «Згарда» БК с.Ростоки.

Танцювали рахівські Ростоки, фольклорний колектив яких теж виступав, а після – фольклорний колектив БК с.Космач. За Коломийський район танцювали: колектив з с.Великий Ключів, народний фольклорний танцювальний колектив с.Велика Кам'янка. Від Надвірнянщини своє мистецтво презентували: народний фольклорно-етнографічний колектив «Біла Криниця» с.Чорні Ослави, танцювальний колектив «Горянка» й «Горяночка» м.Надвірна, фольклорний колектив с.Лоева. Колектив із Вижниці, народний фольклорно-етнографічний колектив «Арніка» с.Яблуниця нашого району, як і всі попередні, створили неперевершене мистецьке свято, яке завершилося вечорницями від колективу із с.Нижній Березів Косівського району.

На інших сценах Верховини та Криворівні фестивалні дійства тривали не з меншим розмахом...

ВИДАННЯ, *які нещодавно побачили світ у* *"Писаному Каміні"*

БОЄЧКО М.І.

Три Дороги. / Пісенник – Косів: Писаний Камінь, 2012. – 262 с.

«Три дороги» – літературно-музичне видання віршів, оповідань та пісень Марії Боєчко з Ковалівки Коломийського району.

Ярослав Радич

З Богом і Україною в серці

Родина Стефуранчиних
у боротьбі за державну
незалежність

РАДИШ Я.Ф.

З Богом і Україною в серці. Родина Стефуранчиних у боротьбі за державну незалежність/Радич – Косів: Писаний Камінь, 2012 – 48 с.

У цій книжці розповідається про трагічну долю родини Стефуранчиних. Видання розраховане на тих, хто цікавиться історією України.

М.С. Гунчак, М.М. Лушак, В.В. Задійко

**Мисливська
і рибальська
кухня**

ГУНЧАК М.С., ЛУЩАК М.М., ЗАДІЙКО В.В.

Мисливська та рибальська кухня. Страви з дичини та риби/ М.С. Гунчак, М.М. Лушак, В.В. Задійко – Косів: Писаний Камінь, 2012 – 204 с.

В книзі подається більше 700 рецептів приготування страв з диких тварин та риби, які були зібрані з різних джерел. Багато з них апробовані нами.

Юрій Павлович.
Ікона Божої Матері
"Покровителька
Гуцульщини".
Пластична різьба.
Липове дерево.
Косів, 2012

Шановні читачі!

Редакція (редколегія) журналу "Гуцули і Гуцульщина" приймає замовлення на публікацію реклами від юридичних та фізичних осіб.

За довідками звертайтеся, будь ласка, до нас за телефонами, звичайною чи електронною поштою, вказаними на початку журналу.

Заходьте! Телефонуйте! Пишіть нам!

На обкладинці тарілі мистця:
"Чукутиха" (Марія Кречунек) і "Василь Девдюк"
Юрія Павловича
Світлини
Богдана Штундера

Надруковано з готових діапозитивів у МП "Евріка"
Друк офсетний. Обсяг 96 арк. Замовлення 312.